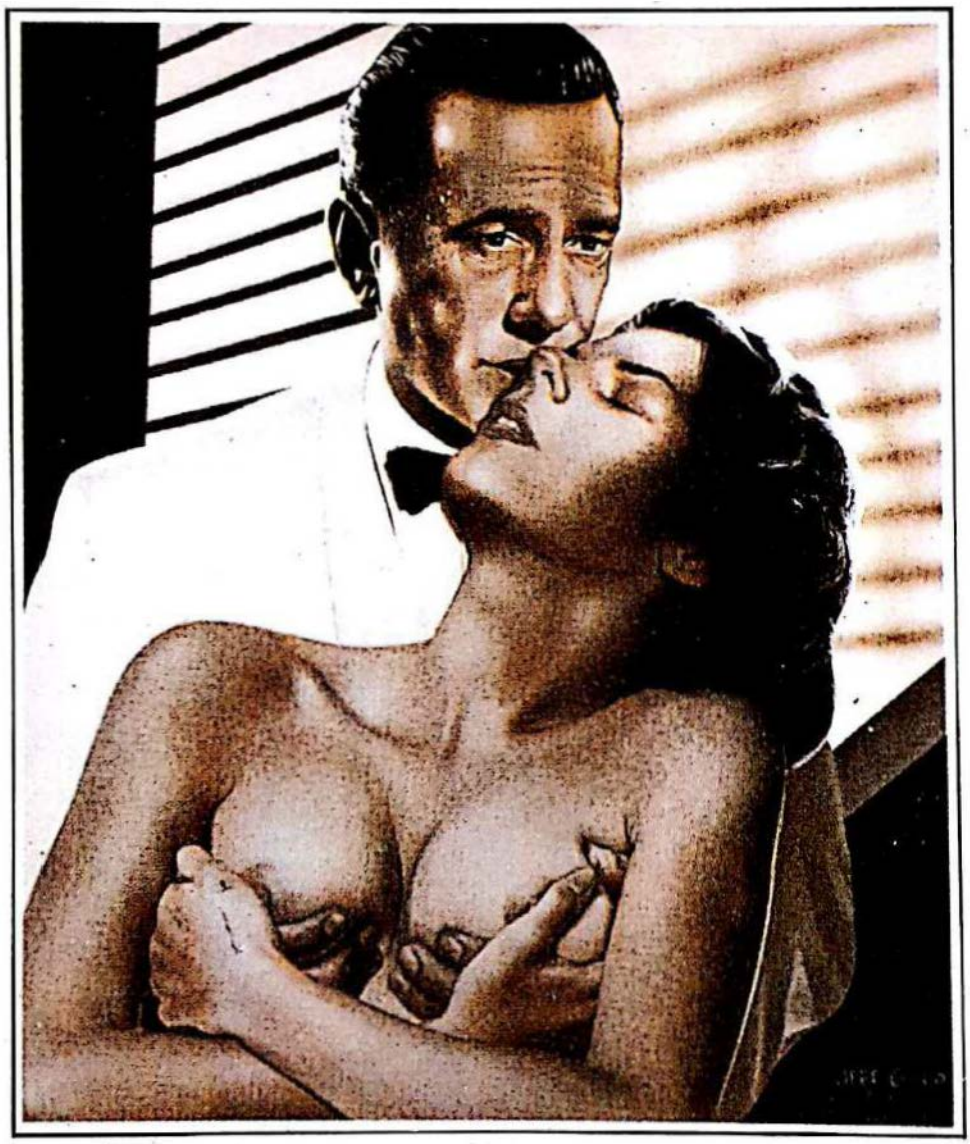
Howard Koch

KAZABLANKA

senaryo

CAN

Türkçesi
AZİZ ÇALIŞLAR

Howard Koch
KAZABLANKA

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Özal Basımevinde basıldı. (1994)
Dizgi: Serap Kılıç

Howard Koch
KAZABLANKA

SENARYO

Türkçesi
AZİZ ÇALIŞLAR

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

Özgün adı
Casablanca

ISBN 975-510-512-3
© Bu çevirinin yayın hakları Can Yayınları'ndadır. (1993)

CASABLANCA: KÜLT FİLMLER VE METİNLERARASI KOLAJ[1]

Kült

Umberto Eco

"Top atışları mıydı, yoksa çarpan kalbim mi?" *Casablanca* gösterildiği zaman, tam bu noktada, izleyici, daha çok futbol maçlarında görülen bir coşkulanımla tepki vermektedir. Kimi zaman tek bir sözcük bile yeterli olmaktadır: Bogey, 'bebek', dedikçe, hayranları çığlıklar atmaktadır. Çoğu zaman, daha oyuncular en ünlü cümlelerini ağızlarına almadan izleyici bunları söylemektedir.

Estetiğin geleneksel ölçülerine göre, *Casablanca*, bir sanat yapıtı değildir, tabii, böyle bir tanımın anlamı kaldıysa hâlâ. Başka bir deyişle, eğer Dreyer, Eisenstein ya da Antonioni'nin filmleri sanat yapıtıysa, *Casablanca*, bunların yanında çok alçakgönüllüce bir başarıdır. İçine sıkış tepiş doldurulmuş coşkulu sahneleri, psikolojik yönden inanılmaz karakterleri, oyunculukları edalı oyuncuları olan bir film *Casablanca*. Yine de, sinemasal söylemin büyük bir örneği, yirminci yüzyıl tapınsallığının gelecekteki öğrencileri için bir parşömen, metin stratejisine ilişkin semiotik araştırma için büyük bir laboratuvar.

Bir kitabın ya da bir filmin bir kült nesnesi haline gelmesi için ne gibi koşullar gerekir? Yapıt sevilmelidir, kuşkusuz, ancak bu yeterli değildir. Hayranları, kendi kapalı dünyalarının bir yanıymış gibi, filmin karakterlerini ve olaylarını anlatabilecekleri eksiksiz bir dünya kurabilmelidirler, tarikat müridlerinin ortak bir deneyimi birbirleriyle paylaşabilecekleri, üstünde küçük oyunlar oynayabilecekleri, sorucuklar koyabilecekleri bir dünya. Kuşkusuz, bütün bu ögelerin (karakterlerin ve episodların), ileride de göreceğimiz

1. 'Hiper-gerçeklikte Gezintiler'den, 1967. (Çev.)

gibi, arketip bir çekiciliği olması gerekir. Kimi New York ya da Paris metro durakları birtakım söylencesel alanlar haline gelmişse, ya da o niyetle görülüyorlarsa, bu yerler üstüne sorular sorulur, yanıtlar alınır; örneğin, Canarsie Line ya da Vincennes-Neuilly, yalnızca fiziksel mekânları göstermekle kalmazlar, kolektif anıların katışımcıları da olurlar.

İlginçtir, bir kitap da, büyük bir sanat yapıtı olmakla birlikte, bir kültü esinlendirebilir: *Üç Silâhşörler* olsun, *İlâhi Komedya* olsun, bu gibi kült kitapları arasına girerler; üstelik, Dante hayranlarının aralarında oynadıkları oyunlar, Dumas hayranlarınınkileri aşar. Bence, bir kült film, tam tersine, birtakım organik kusurlar taşımalıdır: örneğin, övgüler yağdırılan *Rio Bravo* bir kült filmdir, büyük bir film olan *Stagecoach* ise değildir.

Kanımca, bir yapıtı bir kült nesnesi haline dönüştürmek için, o yapıtı kırmak, parçalara ayırmak, vidalarını gevşetmek gerekiyor ki, o yapıtın bütünüyle özgün bağıntısına bakılmaksızın, yalnızca parçaları akılda kalsın. Bir kitap, sözgelişi, fiziksel olarak gevşetilebilir, bir dizi alıntılara bölünebilir yani. Bir film ise, tam tersine, kendi içinde gevşek, kırık dökük, salkım saçaktır. Yetkin bir film, bir kitapta olduğu gibi, aklımıza estiği yerden kalkıp yeniden okuyamayacağımız için, belleğimizde bir bütün halinde yer alır, odaklaşmış bir düşünce ya da duygu biçiminde; ancak gevşek bir film, birbirinden bağıntısız imgeler, uçlar, görsel buzdağları halinde ayakta durabilir. Yalnızca bir değil, birçok odaklaşmış düşünceyi sergilemelidir. Bir film, ancak o kendi görkemli salkım saçak haliyle yaşayabilir.

Ancak, bir film nitelikli olmalıdır. Sözgelişi, (kimse bir sonra ne yapılacak bilmediği için) yapım açısından, bir film, kırık dökük olabilir –*Rocky Horror Picture Show*'da olduğu gibi– ama, birtakım metinsel özellikler göstermesi gerekir, çünkü, o filmi yaratan kişilerin denetimi dışına çıktığı zaman, bir çeşit metin konuşması haline, canlı metinselliğin canlı bir örneği haline gelir. Seslenilen kişiler, yapıtların kendi yaratıcıları tarafından yaratılmadığını sanmalıdırlar. Yapıtları yaratanlar yapıtlardır, metinleri yaratanlar metinlerdir; bütün bunlar, kendi yaratıcılarının düşündüğü şeylerden bağımsız olarak birbirleriyle konuşurlar. Bir kült film, edebiyatın edebiyattan kaynaklandığının, sinemanın sinemadan kaynaklandığının kanıtıdır.

Bir filmde hangi ögeler bütünden ayrılarak 'kendi başlarına

alınabilirler? *Casablanca*'yı çözümlemeyi sürdürme doğrultusunda, tema ve motiv gibi (Rus Biçimcilerince getirilmiş) birtakım önemli semiotik kategorilerden yararlanmak gerekiyor. Doğrusu, Rus Biçimcilerinin birçoğunun motivden neyi anladığını kesinleştirmek çok güç. Eğer –Veselovski'nin dediği gibi– bir motiv en yalın anlatısal birim ise, o zaman niye 'cennet ateşi' ile 'başı vurulan kız' aynı kategori içine giriyor diye sorar insan (çünkü, bu birincisi bir imgeyle gösterilirken, ikincisi anlatısal bir gelişmeyi bekliyor). Tomaşevski'yi izlemek ve *Casablanca*'yı serbest ya da bağlı, dinamik ya da dural motivler yönünden ele almak, daha ilginç gözüküyor. Propp'vari evrensel anlatısal işlevler arasında bir ayrım yaparak, Kynik Serüvenci gibi görsel stereotipler ile Mutsuz Aşk gibi daha karmaşık arketip durumları ortaya koymak gerekiyor. Umarım, bunu yapacak bir kişi çıkar; ancak, ben burada (Yapay Zekâ araştırması alanından) çok daha esnek bir kavram olarak 'çerçeve' kavramını alacağım.

'Okuyucunun Rolü'nde, ortak ve metinlerarası çerçeve arasında bir ayrım yapmıştım. 'Ortak çerçeve'yle, bir lokantada yemek yemek ya da tren istasyonuna gitmek gibi stereotip durumları gösteren veri-yapılarını anlatıyordum; başka bir deyişle, az çok kendi olağan deneyimimizce kodlanmış bir dizi eylemler. 'Metinlerarası çerçeveler'le de, daha önceki metinsel geleneklerden gelen bir ansiklopedimize giren stereotip durumları gösteriyordum, örneğin, kötü adam ile şerif arasında geçen beylik düello ya da kahramanın düşmanla çarpışarak yenmesindeki anlatısal durum, ya da çok daha makroskopik metinsel durumlar, örneğin *vierge souillée* öyküsü ya da klasik tanıma sahnesi (Bahtin, kronotop anlamında, bir motiv olarak görüyordu bunu). Stereotip metinlerarası çerçeveler (örneğin, Aşkla Yola Gelen İçkici Adam) ile stereotip ikonografik birimler (örneğin, Kötü Nazi) arasında bir ayrım yapmamız gerekir. Ancak, bu ikonografik birimler, sinemada eğer bir eylemi doğrudan anlatmıyorsa bile, hiç değilse olası gelişimini haber veriyorsa, her ikisini de kapsayacak biçimde, burada metinlerarası çerçeve kavramını kullanabiliriz.

Ayrıca, yalnızca eski bir metinlerarası gelenekten geldiği için izleyici tarafından fark edilebilen çerçeveleri değil, aynı zamanda özel bir çekiciliği de olan çerçeveleri bulmamız gerekiyor. 'Pasaport kontrolünden kurtulup polis tarafından vurulan bir zanlı', hiç kuşkusuz, metinlerarası bir çerçeve olmakla birlikte, 'tılsımlı' bir

renge sahip değildir. 'Tılsımlı' çerçeve düşüncesi sezgisel olarak bir nokta koyalım burada. Bence, 'tılsımlı' çerçeve, bir filmde görüldüğü zaman filmin bütününden ayrılabilen, o filmi bir kült nesnesine dönüştüren çerçeve olarak tanımlanabilir. *Casablanca*'da 'tılsımlı' metinlerarası çerçevelerden çok, metinlerarası çerçevelere rastlıyoruz. Bu birincisine 'metinlerarası arketip' diyeceğiz.

'Arketip' teriminin hiçbir özel psikanalitik ya da söylencesel bir bağlaşık anlamı yok, yalnızca başka birçok metinde sözü edilen ya da yinelenen ve görende yeniden görme özlemi yaratan hafif bir *déjà vu* duygusuyla birlikte, yoğun bir coşku uyandıran, yerleşmiş ve sık sık yeniden karşımıza çıkan anlatısal bir durumu belirtmeye yarıyor. Metinlerarası bir arketipin mutlaka 'evrensel' olması gerektiğini söylemiyorum. Eskice bir metinsel geleneğe ait olabilir, tuluat geleneği gibi. Böyle bir şeyi, belirli bir kültürel alana ya da tarihsel bir döneme seslenebilen standart bir durum olarak görmek yeterli.

Casablanca'nın Yapılışı

"Sana bir hikâye anlatsam olur mu?" diye sorar Ilsa. Sonra da ekler: "Nasıl bitiyor bilmiyorum."

Rick de: "Pekâlâ, başla, anlat. Sen devam ederken başkası da katılır belki," der.

Rick'in cümlesi, *Casablanca*'nın bir çeşit özeti. Ingrid Bergman'a göre, *Casablanca* çekildiği sırada aynı anda yazılıyordu. Son ana kadar Michael Curtiz'in kendisi bile bilmiyordu Ilsa'nın Rick'le mi, yoksa Victor'la mı gideceğini, Ingrid Bergman ise büyüleyici bir gizemsellik içindeydi, çünkü hangi erkeğe daha sevecenlikle yaklaşması gerektiğini kendisi de bilmiyordu.

Bu da niye öyküde onun aslında kendi kaderini kendisinin seçmediğini açıklıyor bize: O, kendisi seçiliyor.

Bir öyküyü eğer nasıl götüreceğinizi bilmezseniz, stereotip durumlar yerleştirirsiniz içine, çünkü bilirsiniz ki, hiç değilse, bu stereotip durumlar daha önce bir yerlerde işlemiştir. Ayrık, ama açıklayıcı bir örnek verelim. Laszlo, her içki ısmarlayışında (dört kez yapıyor bunu), seçimini değiştiriyor: (1) *Cointreau*, (2) *kokteyl*, (3) *konyak* ve (4) *viski* (bir keresinde şampanya içiyor, ama kendisi istemiyor.) Böyle çileci davranışlı birinin bu gibi karmakarışık bir iç-

me âdetinin olmasının ya da bu karışıklığın nedeni ne? Bunun hiçbir psikolojik nedeni yok. Sanıyorum, her keresinde, Curtiz, hiç fark etmeden başka filmlerden benzer durumları aktarıyor ve mümkün olduğunca tam bir yinelemeyi sağlamaya çalışıyordu.

Nitekim, *Casablanca*, T.S. Eliot'un *Hamlet*'i okuması gibi okunabilir, yapıtın büyüsü başarılı bir yapıt oluşuna değil, kusurlu bir bileşimi olmasına bağlanabilir (T.S. Eliot, *Hamlet*'i Shakespeare'in daha talihsiz çabalarından biri sayıyordu). *Hamlet*'i öykünün birtakım daha önceki çeşitlemelerinin başarısız bir harmanlanışı olarak görüyordu, ana karakterin şaşırtıcı çokanlamlılığı yazarın çeşitli yerlemleri bir araya getirmekte zorlanmasından geliyordu. Halk da, eleştirmenler de *Hamlet*'i ilginç olduğu için güzel buluyordu, ama güzel olduğu için ilginç olduğuna inanıyorlardı.

Daha küçük ölçekte, aynı şey, *Casablanca*'nın da başına gelen şey. Bir olay örgüsünü doğaçlamak zorunda kalınca, yazarlar, her şeyden bir şey katmak zorunda kaldılar, aldıkları her şeyse, feleğin çemberinden geçmiş bir repertuardan geliyordu. Bu formüllerin birazı uygulandığında, sonuç sadece *kitsch*'tir. Ama, stok formüller repertuarı toptan kullanıldığı zaman, sonuç, Gaudi'nin Sagrada Familia'sı gibi, bir mimaridir; aynı vertigo, aynı dâhi parmağı.

Durak Durak

Her öykü bir ya da daha çok arketip içerir. İyi bir öykü için genellikle tek bir arketip yeterlidir. Ancak, *Casablanca*, bununla yetinmiyor. Tümünü kullanıyor.

Film bandını gerekli görülen anlarda durdurarak, arketiplerimizi sahne sahne, çekim çekim belirlemek iyi olurdu. *Casablanca*'yı bana çok yardımcı olan araştırma gruplarıyla birlikte her tarayışımda, bu gözden geçirme işi saatler almıştır. Ayrıca, bir çalışma grubu, bu tür bir oyuna giriştiği zaman, video bandını durdurma anı, izleyici sayısı oranında artıyor. Bir çalışma grubunun bir üyesi öbürlerinin gözden kaçırdıklar bir şeyi yakalıyor, hatta çoğu kişi, filmde *Casablanca*'dan sonra yapılmış filmlerden anılar yakalıyorlar; açıkçası, bir kült film için olağan durum, en iyi parçalara ayırıcı okumanın, gevşek metinlerle yapılması gerektiğini gösteriyor (ya da parçalara ayırma, metinleri kırmanın yolu olarak ortaya çıkıyor).

17. Ölüm Kalım Oyunu olarak Rulet (talihi tersine çevirerek, Masumluk Timsali Bulgar Çift'in mutluluğunu yıkmaya hazır Rus Ruleti). Pis Numara: hile yapmak. Hile, Kötü bir şeyken, İyi bir şey oluveriyor, Bulgar geline Tılsımlı Anahtar'ın yolunu sağlıyor.

18. Ugarte'nin tutuklanması ve kaçmaya çalışması. Eylem filmi.

19. Laszlo ile Ilsa. Lekesiz Kahraman ve la Femme Fatale. İkisi de beyazlar içinde - her zaman; genellikle siyah giyinen Almanlarla Kurulan akıllıca bir karşıtlık. Laszlo'nun masasında tanışma sırasında, Strasser beyazlar içindedir, bu karşıtlığı kırmak için. Ancak, Strasser ile Ilsa, Güzel ile Canavar'dır. Norveç ajanı: casus filmi.

20. Yılgın Âşık ve Unutmak İçin İçmek.

21. Sadık Hizmetkâr ile Sevgili Efendisi. Don Kişot ile Sançо.

22. Çal onu (bir kez daha, Sam). Woody Allen'ın aldığı bir söz.

23. Uzun geriye dönüş başlıyor. İçerik olarak geriye dönüş ile biçim olarak geriye dönüş. Önemli bir biçemsel araç olarak geriye dönüşün araya girmesi. Anıların Gücü. Paris'te Son Gün. Başka Bir Kentte İki Hafta. Kısa Karşılaşma. 1930'lar Fransız filmi (*quai des brumes* olarak tren istasyonu).

24. Artık, arketiplerin gözden geçirilmesi az çok bitmiş oluyor. Ancak, bir an daha var, Rick'in Altın Kalpli'yi oynayışı (Bulgar gelinin kazanmasına izin vermesi); iki de tipik durum: *Marseillaise* sahnesi ile iki sevgilinin Ebedi Aşk'ı keşfetmesi. Bulgar geline verilen armağan (bu arada, garsonların coşkusu), *Marseillaise* ve Aşk Sahnesi bunlar, Drama'nın özeti olarak, Doruk'un retorik figürünün üç anı (tabii her doruk anı, kendi karşı doruk anını da birlikte getirerek).

Artık, öykü, kendi ögeleri doğrultusunca yürüyebilir. İlk senfonik işlem, ikinci sahnede rulet masası çevresinde işleniyor. Burada, ilk kez şunu keşfediyoruz, (herkesin ancak parayla satın alınabileceğine inandığı) Tılsımlı Anahtar, aslında bir Armağan olarak, Saflık'ın ödülü olarak verilebiliyor, bağışta bulunansa Rick. Vizeyi Laszlo'ya (ücretsiz) veriyor. Gerçekte, üçüncü bir Armağan daha var, Rick'in kendisini feda ederek, kendi isteğiyle vermesi. Dikkat edelim ki, Ilsa için hiçbir armağan yok, çünkü Ilsa, bir bakıma, suçsuz olmakla birlikte, iki erkeğe ihanet etmiş bulunuyor. Arma-

ğan'ın Alıcısı, Lekesiz Laszlo. Bağışta Bulunan kişi olarak Rick, Nadim Olma'yı yerine getiriyor. Lekeli hiç kimse, Vaat Edilen Ülke'ye ulaşamaz. Ancak, Rick ile Renault nedamet getirerek öbür *Vaat Edilen Ülke*'ye, (Cennet olan) Amerika'ya değil, Direniş Hareketi'ne, (görkemli bir Araf olan) Kutsal Savaş'a ulaşabilirler. Laszlo, doğrudan Cennet'e uçuyor, çünkü yeraltının acılarını çoktan çekmiş bulunuyor. Ayrıca, Rick, fedakârlığı kabul eden tek kişi değil: Fedakârlık düşün si bütün öyküyü kapsıyor, Ilsa'nın Paris' teyken yaralı kahramana dönmek için sevdiği erkeği terk ederek yaptığı fedakârlık, Bulgar gelinin kocasına yardım etmek için kendini vermeye hazırlanırkenki fedakârlığı, Victor'un Ilsa'nın güvenliğini güvence altına almak için Rick'le birlikte gitmesini hazırlanırken giriştiği fedakârlık.

İkinci senfonik işlem Mutsuz Aşk teması üstüne. Ilsa'yı seven ve ona sahip olamayan Rick için Mutsuzluk. Rick'i seven ve onunla gidemeyen Ilsa için Mutsuzluk. Ilsa'yı bütün bütüne elinde tutamadığını anlayan Victor için Mutsuzluk. Mutsuz aşkların oyunu, birçok kavisler, dönüşler çiziyor. Başta, Rick mutsuzdur, çünkü Ilsa'nın kendisini niçin terk ettiğini bilmemektedir. Sonra Victor mutsuz olur, çünkü Ilsa'nın niçin Rick'e tutulduğunu anlayamaz. Son olarak da, Ilsa mutsuzdur, çünkü Rick'in niçin kendisini kocasıyla birlikte ayrılmasına izin verdiğini anlayamaz.

Bu mutsuz aşklar bir üçgen içine alınmıştır. Ancak, olağan ve yerine oturmuş üçgene göre, İhanete Uğramış Koca ile Muzaffer Âşık vardır, ama her iki erkek de ihanete uğramış olup yitirmenin acısını çekerler.

Ancak, bu yenilgide, ek bir öge rol oynar, öylesine küçük bir rol ki gözden kaçabiliyor: Neredeyse hiç fark ettirmeden Platonik Aşk kurulur. Rick, Victor'a hayranlık duyar, Victor, Rick'in kişiliğine nedenini tam bilmemekle birlikte tutulur, öyle bir an gelir ki her ikisi de birbirini memnun etmek için, bir fedakârlık düellosuna girişirler. Her neyse, Rousseau'nun *İtiraflar*'ında olduğu gibi, kadın burada iki erkeğin arasında bir dolayımdır. Kendisi hiçbir olumlu değer taşımaz (tabii, Güzellik dışında): Bütün öykü bir erkek olayıdır, Erkek Kahramanlar arasında geçen bir baştan çıkarma dansı.

Buradan sonra, film, birbirine geçmiş üçgenlerin belirli bir biçimde kurulmasına geçer, sonu En Yüce Fedakârlık ile Nadim Olmuş Kötü Adamlar'ın çözümüyle bitecektir. Ancak, Rick'in nedameti epeydir hazırlanmakla birlikte, Renault'unki doğrulanmadan

kalmıştır, filmin yetkin bir Çerçeveler Eposu haline gelebilmesi için gerekli olan en son koşuldur bu çözüme uğrama.

Arketipler Birliği

Casablanca, bütün arketipler orada yer aldığı için bir kült filmdir, çünkü her oyuncu başka vesilelerle oynanmış bir rolü yinelemektedir ve çünkü insanlar 'gerçek' yaşamı değil, daha önceki filmlerde stereotip biçimde çizilmiş yaşamı yaşamaktadırlar. *Casablanca, déjà vu* duygusunu öyle bir noktaya getirmektedir ki izleyenler daha sonra neler olup bittiğini izlemeye hazırdırlar. Bogey, *To Have and Have Not*'a gelinceye kadar Hemingway kahramanı rolü oynamamıştır, ancak burada Rick İspanya'da savaşmış olduğu için Hemingway'vari anıştırmalarla 'çoktan' yüklü görünmektedir. Peter Lorre, Fritz Lang'dan anılar çizerken, Conrad Veidt'in Alman subayı *Dr. Caligari'nin Kulübesi*'nden ince bir esinti duyurmaktadır. Acımasız, teknolojik bir Nazi değildir; karanlık, şeytansı bir Sezar'dır.

Casablanca, tek bir film olmadığı için bir kült filmi olmuştur. *Casablanca*, 'filmler'dir. Bütün estetik kuramlara karşı durarak iş yapmasının nedeni de budur.

Sanat, ehlileştirmek için araya girmeden, Anlatısallığın gücünü kendi doğal hali içinde sahneye çıkarmaktadır. Karakterlerin kendi mizaçlarını, ahlâklarını, psikolojilerini dakikası dakikasına değiştirmelerini, bir casusu yaklaşırken gördüklerinde düzencilerin öksürerek konuşmalarını yarıda kesmelerini, *Marseillaise*'i duyunca bar kızlarının ağlamaya başlamasını anlayışla karşılamamızın nedeni budur.

Bütün arketipler çırılçıplak ortaya dökülünce, bu kez Homeros'un derinliğine dalıyoruz. İki klişe bizi güldürür, ama yüz klişe içimize dokunur, çünkü alttan alta, klişelerin bir araya gelişlerini kutlamak için kendi aralarında konuştuklarını sezeriz.

Nasıl aşırı acı duyusal hazza dönerse, nasıl aşırı sapıklık gizemsel enerjiye bordalarsa, aşırı bayağılık da Yüce'nin ışığını yakalamamıza öyle neden olur.

Hiç kimse böyle bir kozmik sonuca uluslararası çapta ulaşamaz. İnsanın yerine doğa konuşmuş oluyor. Yalnızca bu saygı duymaya değer bir olay.

Yüklenmiş Kült

Casablanca'nın yapısı, daha sonra *kült nesnesi haline gelmek için doğmuş* filmleri anlamamıza yardım etmektedir.

Casablanca'nın bilinçsizce yaptığını, öbür filmler aşırı metinlerarası farkındalıkla yapacaklardır, üstelik izleyicilerin de bu amaçlarını bildiklerini varsayarak. İşte bunlar 'postmodern' filmlerdir, burada yerlemlerden alıntılar, bizim sinemasal ansiklopedik uzmanlığımızı kaldıracak biricik yol olarak görülür.

Örneğin, Einstein'in *Potemkin*'indeki Odessa bozkırlarından yapılmış açık seçik alıntılarıyla *Bananas*'ı düşünelim. *Casablanca*'da, insan, fark etmese de yapılmış alıntılar hoşa gidiyor, fark edenler de bunların aynı küçük klik içinde yer aldığını düşünüyor. *Bananas*'da yerlemleri yakalayamayanlar gördükleri sahneden keyif almayacakları gibi, yakalayanlar da kendilerini akıllı sanacaktır.

Bir başka (ve farklı) örnek de, *Raiders of the Lost Ark*'ta, elinde palasıyla Zenci Arap devi ile savunmasız kahraman arasında geçen düellodan yapılan alıntı. Anımsarsanız, yerlemler hemen bir başka yerleme dönüşür ve savunmasız kahraman bir anda *The Fastest Gun in the West* (Batı'nın En Hızlı Silâh Çeken Adam'ı) haline geliverir. Burada, dikkatli olmayan bir izleyici, fark edince keyfi biraz kaçsa da, yapılmış alıntıyı kaçırabilir; burada asıl keyif alacak kişiler, bütün 'tılsımlı' arketiplerin repertuarını bilen kült filmlerine alışkın insanlar olarak düşünülmüştür. Bir bakıma, *Bananas* kültürlü 'sinefiller' içinken, *Raids Casablanca* tutkunları içindir.

Üçüncü örnek, *E.T.* örneği; burada, yabancı, Hallow'vari bir kılıkta ortaya çıkarılıyor ve *The Empire Strikes Back*'teki cücenin yerine geçiyor. Anımsayacaksınızdır, E.T. onu karşılamak üzere koşmaya başlar. Burada, bu sahneden bir kimsenin keyif alabilmesi için şu aşağıdaki metinlerarası uzmanlık ögelerini paylaşması gerekir:

1. İkinci karakterin nereden geldiğini bilmesi gerekir (Lucas'a gönderme yapan Spielberg),

2. İki yönetmen arasındaki bağ hakkında birşeyler bilmesi gerekir ve,

3. Her iki canavarın da Rambaldi tarafından tasarımlandığını ve dolayısıyla, aralarında bir kardeşlik bağı olduğunu bilmesi gerekir.

Burada gereken uzmanlık yalnızca sinemasallıkarası değil, medyalararasıdır, yani izleyici yalnızca öbür filmleri değil, ama filmlerle ilgili tüm medyalarını bilmelidir. Bu üçüncü örnek, kültün filmden keyif almanın olağan biçimi haline geldiği bir *Casablanca* evreni'ni öngörmektedir. Böylece, burada, bir metakült anına, ya da külte ilişkin külte – bir Kült Kültürü'ne tanık oluyoruz.

Raiders ya da *Indiana Jones*'daki arketiplerle ilgili alıntıları araştırmak semiotik açıdan ilgi çekici gözükmemektedir: Bunlar bir metasemiotik kültür içine alınmışlır, bir semiotikçinin bunlarda arayacağı şey, yönetmenin oraya koyduğu şeydir. Spielberg ile Lucas içgüdüsel semiotikçiler kültürü için çalışan semiotik olarak beslenmiş yapımcılardır.

Casablanca'da durum değişiktir. *Casablanca, Raiders*'ı açıklar, ama *Raiders, Casablanca*'yı açıklamaz. Olsa olsa, daha sonraki yıllarda *Casablanca*'yı alımlamanın yeni yollarını açıklayabilir.

Calvino ile Barthes'i okumuş okuyucunun, Michael Curtiz'in algıladığı *Casablanca*'yı okuduğu gün, hüzünlü bir gün olacaktır. Ama o gün gelecektir. Belki de biz şimdi burada son kez olmak üzere Halokat'i keşfetmiş bulunuyoruz.

Après nous, le déluge.

Türkçesi: Aziz ÇALIŞLAR

KİŞİLER

Anlatıcı
Görevli Subay
1. Polis
Bir Adam
2. Polis
İngiliz Kadın
İngiliz Erkek
Esmer Avrupalı
Annina (*Bulgar*)
Alm. Strasser (*Albay*)
Fr. Renault (*Polis Şefi*)
Torelli (*İtalyan Yüzbaşı*)
Teğmen Casselle
Bir Adam
Bir Kadın
Bedevi
1. Adam
Sığınmacı
Carl (*Alman*)
Abdul
2. Kadın
Rick (*Amerikalı*)
Alman
Bay Heinze (*Alman Konsolos*)
Ugarte (*Macar*)
Garson
Ferrari (*Faslı*)
Sam (*Zenci*)
Saşa (*Rus*)
Yvonne (*Fransız*)
Emil
Subay
Jandarma
Başgarson (*Şef*)
Laszlo (*Çek*)
Ilsa (*Norveçli*)
Berger (*Belçikalı*)
Garson
Yerli
Arap
Turist
Alman Subay
Bay Leuchtag
Bayan Leuchtag
Krupye
Müşteri
Veznedar
Jan

(Dönen bir kürenin uzun çekimi. Küre döndükçe, kaçan sığınmacı kuyrukları üst üste biner. Bu sahnenin üstüne ANLATICI*'nın sesi gelir.)*

ANLATICI: İkinci Dünya Savaşının başlamasıyla birlikte, Avrupa'da tutuklu kalanlar gözlerini umutla, ya da daha doğrusu umutsuzca, Amerika'daki özgürlüğe çevirmişti. Lizbon, Amerika'ya açılan en büyük limandı. Ama, Lizbon, herkesin kolayca varabileceği bir yer değildi; bu yüzden, uzun ve zahmetli sığınmacı kuyrukları oluşmuştu.

(ANLATICI, *uğrakları belirtirken, bir harita üstünde izlenen yol görülür.*)

ANLATICI: Paris'ten Marsilya'ya, Akdeniz'i geçerek Oran'a, sonra trenle ya da otomobille, Afrika kıyılarından Fransız Fas'ında Casablanca'ya. Burada, talihli kişiler, parayla ya da nüfuslarını kullanarak ya da şans eseri, çıkış vizesi alarak Lizbon'a, Lizbon'dan da New York'a geçebiliyorlardı. Öbürleriyse Casablanca'da bekliyorlar, bekliyorlar, bekliyorlar ve bekliyorlardı.

(*Kentin eski Magrip kesiminin gündüz bütün bir çekimi. İlkin, kavrulan bir gökyüzü altında yalnızca kuleler ile çatıların üstü görülür. Kamera, Magrip evlerinin yüzlerini aşağıya doğru çeşitli yabancı dillerin konuşulduğu yerli bir semtin dar, kıvrılan, kalabalık bir sokağına kadar tarar. Yoğun çöl güneşi, sahneyi tembel bir sessizliğe boğar.* ANLATICI*'nın sesi uzaklaşır.*)

GÖREVLİ: Bütün görevlilere! Önemli resmi belgeler taşıyan iki Alman kurye Oran treninde öldürüldü. Katil ve yardımcıları Casablanca'ya doğru geldikleri bildirili-

(*Dönen bir kürenin uzun çekimi. Küre döndükçe, kaçan sığınmacı kuyrukları üst üste biner. Bu sahnenin üstüne* ANLATICI*'nın sesi gelir.*)

ANLATICI: İkinci Dünya Savaşının başlamasıyla birlikte, Avrupa'da tutuklu kalanlar gözlerini umutla, ya da daha doğrusu umutsuzca, Amerika'daki özgürlüğe çevirmişti. Lizbon, Amerika'ya açılan en büyük limandı. Ama, Lizbon, herkesin kolayca varabileceği bir yer değildi; bu yüzden, uzun ve zahmetli sığınmacı kuyrukları oluşmuştu.

(ANLATICI, *uğrakları belirtirken, bir harita üstünde izlenen yol görülür.*)

ANLATICI: Paris'ten Marsilya'ya, Akdeniz'i geçerek Oran'a, sonra trenle ya da otomobille, Afrika kıyılarından Fransız Fas'ında Casablanca'ya. Burada, talihli kişiler, parayla ya da nüfuslarını kullanarak ya da şans eseri, çıkış vizesi alarak Lizbon'a, Lizbon'dan da New York'a geçebiliyorlardı. Öbürleriyse Casablanca'da bekliyorlar, bekliyorlar, bekliyorlar ve bekliyorlardı.

(*Kentin eski Magrip kesiminin gündüz bütün bir çekimi. İlkin, kavrulan bir gökyüzü altında yalnızca kuleler ile çatıların üstü görülür. Kamera, Magrip evlerinin yüzlerini aşağıya doğru çeşitli yabancı dillerin konuşulduğu yerli bir semtin dar, kıvrılan, kalabalık bir sokağına kadar tarar. Yoğun çöl güneşi, sahneyi tembel bir sessizliğe boğar.* ANLATICI*'nın sesi uzaklaşır.*)

GÖREVLİ: Bütün görevlilere! Önemli resmi belgeler taşıyan iki Alman kurye Oran treninde öldürüldü. Katil ve yardımcıları Casablanca'ya doğru geldikleri bildirili-

yor. Bütün şüpheliler toplanıp, çalınan belgeler derhal aransın. Önemli!

(*Eski Magrip kesiminde bir sokak. Bir görevli, üst üste düdük çalar. Yerli kolluk güçleri, insanları toplamaktadır. Öbürleriyse kaçmaya çalışır. Bir karışıklıktır sürer. Görevlilerle dolu bir polis arabası alarm çalarak sokağı geçer, Pazar yerinde durur.*)

(*Bir sokağın köşesinde, iki polis, beyaz bir sivili durdurup soruştururlar.*)

1. POLİS: Kâğıtlarını görebilir miyiz?

SİVİL: (*sinirli*) Yanıma almamışım.

1. POLİS: O halde, bizimle geleceksiniz.

SİVİL: (*ceplerini yoklayarak*) Bekleyin. Herhalde ben... Evet, işte burada.

(*Kâğıtlarını çıkarır.* 2. POLİS *inceler.*)

2. POLİS: Bu kâğıtların süresi üç hafta önce dolmuş. Bizimle birlikte gelmeniz gerekiyor.

(SİVİL, *birdenbire kurtularak sokaktan aşağıya çılgınca koşmaya başlar.* POLİS, *"Dur!" diye bağırır, ama* SİVİL *koşmaya devam eder, bir yerde, sığınmacı bir Bulgar çift olan* JAN *ve* ANNINA BRANDEL*'in yanından geçer. Bir kurşun vızıldar, adam büyük bir Mareşal Petain afişinin önünde yere yığılır, afişte şunlar yazılıdır: 'Je tiens mes promesses, même celles des autres.'* POLİS, *adamın üstünü delicesine arar, ancak Vichy hükümetine karşı Özgür Fransa belgelerini bulur.*)

(*Bir binanın alnındaki mermer blok üstünde 'Liberté Egalité, Fratemité' yazısı görülür. Kamera, Fransız mimarisindeki binayı aşağıya doğru, üstünde 'Palais de Justice' yazan yüksek kemerli girişe kadar tarar. Kamera, polis tarafından toplanan tutuklu sanıkların getirildiği girişe kadar taramaya devam eder.*)

(*Alanın bir köşesinde bir kaldırım cafesi. Orta yaşlı İngiliz çift bir masada oturmuş, polis müdürlüğü önündeki karışıklığı izliyordur. Yanlarındaki bir masada oturan*

esmer yüzlü bir Avrupalının gözü sokakta olup bitenlerden çok, İngiliz çiftin üstündedir.)

İNGİLİZ KADIN: Tanrı aşkına, neler oluyor orada?

İNGİLİZ ADAM: Bilmiyorum, sevgilim.

ESMER AVRUPALI: Pardon, pardon, M'sieur, pardon Madame, duymadınız mı yoksa?

İNGİLİZ KADIN: Ne bir şey duyduk, ne de bir şey biliyoruz.

ESMER AVRUPALI: İki Alman kurye çölde ölü bulunmuş. (*Alaylı bir gülümsemeyle.*)

İşgal edilmemiş çölde. Her zaman olduğu gibi, sığınmacıları, liberalleri topluyorlar işte. Polis Şefi M'sieur Renault'ya da güzel bir kız gidiyordur bu arada. (*Sokağın karşısında, Adalet Sarayının önünde, sığınmacılar bir polis arabasından indirilirler.*)

ESMER AVRUPALI: Maalesef, bu talihsiz sığınmacılarla birlikte Avrupa'nın bütün ayaktakımı Casablanca'ya yığıldı. Bir vize alabilmek için yıllarca bekleyen var. (*Kolunu sıcak bir tavırla* İNGİLİZ ADAM*'ın omzuna atar.*)

Rica ederim, M'sieur, kendinize dikkat edin. Gözünüzü dört açın. Burası akbabalarla dolu, her yer akbaba, her yer.

İNGİLİZ ADAM: (*bu ani ilgi karşısından azıcık şaşırmıştır.*) Ha, ha, teşekkür ederim, çok teşekkürler.

ESMER AVRUPALI: Bir şey değil. Au revoir, M'sieur. Au revoir, Madame.

(*Ayrılır.* İNGİLİZ ADAM, ESMER AVRUPALI*'nın hareketlerinden hâlâ biraz tedirgin, arkasından bakar.*)

İNGİLİZ ADAM: Au revoir. Neşeli biri, değil mi? Garson! (*İç cebini yokladığında birşeylerin eksikliğini hisseder.*)

İNGİLİZ ADAM: Ah. Ne aptalım.

İNGİLİZ KADIN: Ne oldu, sevgilim?

İNGİLİZ ADAM: Cüzdanımı otelde bırakmışım.

İNGİLİZ KADIN: Ah.

(İNGİLİZ ADAM *birden* ESMER AVRUPALI'*nın ayrıldığı yöne doğru bakar, yüzüne kuşku bulutları çöker. Ancak, üstlerinde, alçaktan uçan bir uçağın gürültüsü duyulur. Başlar yukarıya çevrilir. Başlar üstünden uçan bir uçağın çekimi, inişe geçen uçak, motor keser. Adalet Sarayı önünde bekleyen sığınmacılar uçağın inişini izlerler. Hepsinin yüzünde o aynı umut vardır ve uçak bu umudun simgesidir.*)

(JAN *ve* ANNINA *yukarı, uçağa doğru bakarlar.*)

ANNINA: (*özlemle*) Yarın belki o uçakta biz oluruz.

(*Havaalanının yanıbaşında görünen uçak, havaalanına köşe yapan bir binanın üstündeki bir neon yazıyı yalayarak geçer. Neonda 'Rick's Café Américain' yazar.*)

(*Uçak iniş yaparken kuyruğundaki gamalı haç görülür. Uçak, terminalde bir grup insana doğru yanaşır. Durduğu anda askerler uçağın önünde yürüyüşe geçerek sıra olurlar. Grupta bekleyenler arasında, Vichy tarafından Casablanca'ya Polis Şefi atanmış bir Fransız görevlisi olan* YÜZBAŞI LOUIS RENAULT *da vardır. Yakışıklı, orta yaşlı, bir Fransızdır, havalı ve ona yakın görünmekle birlikte, kumaz ve gözleri tetikte resmi görevli halini korur. Almanya Konsolosu* HERR HEINZE, *İtalyan Subay* YÜZBAŞI TONELLI *ve* RENAULT'*un yaveri* TEĞMEN CASSELLE *de birliktedirler.*)

(*Uçağın kapısı açıldığında dışarıya adımını atan ilk yolcu, yüzünde neşeli bir anlatımdan çok, donuk bir kasılmanın sonucu bir gülümseme yatan, uzun boylu, soluk benizli bir Almandır.* ALMAN STRASSER'*in yüzü her karşılaşma sırasında sert bir anlatımla gerilir.* HERR HEINZE *kollarını açarak kendisine doğru ilerler.*)

HEINZE: Heil Hitler.

STRASSER: (*gevşemiş bir davranışla*) Heil Hitler.

(*El sıkışırlar.*)

HEINZE: Sizi yeniden görmek ne güzel, Albay Strasser.

STRASSER: Teşekkür ederim. Teşekkürler.

(HEINZE, STRASSER'*i* RENAULT'*ya doğru götürür.*)

(*İkisi el sıkışır.*)

RENAULT: (*incelikli, ancak sözlerinin altında hafif bir alay sezilerek*) İşgal edilmemiş Fransa, Casablanca'ya hoş geldiniz, der.

STRASSER: (*gülerek, yetkin bir İngilizceyle*) Teşekkürler, Yüzbaşı. Burada olmak çok güzel.

RENAULT: Albay Strasser, yaverim, Teğmen Casselle.

(*Tanışacaklarken,* YÜZBAŞI TONELLI, CASELLE'*in önüne geçerek,* STRASSER'*i selâmlar.*)

TONELLI: Yüzbaşı Tonelli, İtalyan servisinden, emrinizdeyim, Albay.

STRASSER: Çok naziksiniz.

(RENAULT, STRASSER'*i arabaların kendilerini beklediği havaalanının köşesine doğru götürür.* HEINZE, *onları izler;* CASELLE *ve* TONELLI, *ateşli bir söz düellosuna kendilerini kaptırmış, arkadan gelirler.*)

RENAULT: (*yine iki anlamlı bir anıştırmayı sezdirerek*) Casablanca'nın havası size hayli sıcak gelebilir, Albay.

STRASSER: Ah, bizim Almanların Rusya'dan Sahra'ya, her türlü havaya alışmamız gerekiyor. (*Hafifçe gülümseyerek*) Ama, siz o havayı kastetmediniz galiba.

RENAULT: (*gülümseyerek, anıştırmayı geçiştirmeye çalışır*) Başka ne olabilir ki, sevgili Albay?

STRASSER: (*sıradan bir davranışla*) Bu arada, kuryelerin öldürülüşüyle ilgili birşeyler mi yapıldı?

RENAULT: Olayın önemi dolayısıyla, adamlarım her zamankinin iki katı sanık topluyorlar.

HEINZE: Katilin kim olduğunu öğrendik.

STRASSER: İyi. Gözaltına alındı mı?

RENAULT: Ah, acelemiz yok. Bu akşam Rick's'te olacaktır. Herkes Rick's'e geliyor.

STRASSER: Bu cafénin adını duydum daha önce, Bay Rick

adını da.

(Dışarıda, Rick's'in girişi, insanlar gelmektedir. Kamera, daha önce görülen neon işaretinden cafénin kapısına kadar, aşağıya doğru tarar. İçeriden müzik ve kahkaha sesleri gelir. 'It Had To Be You' şarkısı çalmaktadır.)

(İçerisi. Rick's, yüksek bir hava ve entrika kokan, pahalı ve şık bir gece kulübüdür. Kamera, havayı koklayarak çevreyi tarar. Bir orkestra çalmaktadır. Piyano, küçük, somon renkte, tekerlekli bir çalgıdır. Sehpada bir Zenci oturmakta, çalıp söylemektedir. Çevresinde, çene çalanların, gülenlerin uğultusu yükselir. Salonu çeşitli kişiler doldurmaktadır. Akşam yemeği ceketleri içinde Avrupalı erkekler, göz alıcı giysi ve mücevherleriyle hanımlar; ipek robalı Faslılar, fesli Türkler, levantenler, deniz subayları, keplerinden tanınan Gönüllüler Alayı'nın üyeleri.)

(Caféde, bir masada oturan bir müşteri.)

ADAM: Bekle, bekle, bekle. Kurtulamayacağım buradan. Casablanca'da öleceğim.

(Çok iyi giyimli bir kadın bir Magribiyle konuşmaktadır. Kolunda bir bileziği vardır, başkaca mücevheri yoktur.)

KADIN: Biraz daha yükseltemez misiniz? Lütfen.

MAGRİBİ: Üzgünüm, Madame, ama elmaslar pazarda haraç mezat. Herkes elmas satıyor. Her yer elmas. İki bin dört yüz.

KADIN: *(acıklı)* Pekâlâ.

(İki düzenci konuşmaktadır.)

1. ADAM: Kamyonlar bekliyor, adamlar bekliyor. Her şey...

(İki Alman Subay önlerinden geçerken konuşmayı keser. Bir masada iki adam oturmaktadır.)

ADAM: Balıkçı teknesi Santiago. Yarın gece birde buradan, La Medina Rıhtımından kalkıyor. Üçüncü gemi.

SIĞINMACI: Teşekkürler, ah, sağ olun.

ADAM: Yanınızda on beş bin frank nakit getireceksiniz. Unutmayın, nakit.

(*Kamera, bara doğru yönelir. Çeşitli masalardan geçerken yabancı dillerden konuşmalar duyulur, İngilizce kırık dökük bir söz ya da cümle kulağa çalınır. Barda. Rus barmen dost yüzlü genç bir adamdır. 'Diriltir' sözünün Rusça eşanlamlısını söyleyerek bir müşteriye içkisini uzatır. Müşteri, "Cheerio," diyerek karşılık verir.*)

(*Şişman, güleç gözlüklü bir Alman sığınmacı olan garson* CARL, *tepsiyle, iriyan bir adamın önünde beklediği özel bir kapıya doğru yürür.*)

CARL: Kapıyı aç, Abdul.

ABDUL: (*kapıyı saygılı bir tavırla açarak*) Buyurun, Herr Profesör.

(CARL, *oyun salonuna girer. Kamera çeşitli masalardaki etkinlikleri saptar. Bir masada iki kadın gözucuyla* RICK'*in masasını süzüyordur.*)

KADIN: Hey, garson.

CARL: Buyurun, Madame.

KADIN: Rick'e sorar mısınız bizimle bir içki içmek ister mi?

CARL: Madame, kendisi müşterilerle asla içki içmez. Asla müşterilerle birlikte içtiğini hiç görmedim.

2. KADIN: (*düş kınklığıyla*) Bu salon sahipleri niye bu kadar züppe oluyorlar ki?

ADAM: (CARL'*a*) Belki de kendisine benim Amsterdam'ın en büyük ikinci bankasını çalıştırdığımı söylerseniz.

CARL: İkinci en büyük mü? Rick'i hiç etkilemeyecektir bu. Amsterdam'ın en önde gelen bankeri şu anda mutfakta hamur işlerinin başında çalışıyor.

ADAM: İleriyi görmek lazımmış.

CARL: Babası da odacılık yapıyor.

(*Güler.*)

(*Gözetçi elinde bir kâğıtla bir masaya doğru gider. Ön-*

de masanın üstünde bir içki ve bir adamın eli görülür. Gözetçi masanın üstüne bir çek bırakır. Adamın eli çeki alır, üstüne kurşunkalemle 'Okay-Rick' yazar. Gözetçi çeki alır. Kamera, geriye çekilir, masada oturmuş tekbaşına satranç oynayan RICK *görünür. Yüzünde hiçbir anlatım yoktur.* RICK, *orta yaşlarda bir Amerikalıdır. İnsanlar oyun salonunun önüne geldiklerinde başıyla* ABDUL'*e işaret verir. Kimileri içeriye girerler. Eşikte bir başka adam belirir.* ABDUL, *açık duran kapıya doğru bakarak içeriye girmek isteyen kişiyi içeriye almaması için işaret eden* RICK'*e doğru bakar.* ABDUL *kapıyı adamın yüzüne kapatmak girişiminde bulunur.*)

ABDUL: Özür dilerim, efendim, burası özel bir salon.

ALMAN: Sinir bozucu! Siz ne sanıyorsunuz?.. İçeride kumar oynandığını ben biliyorum. Sır değil ki bu. Beni buradan dışarı atamazsınız!

(*Adam, kapıdan içeriye doğru geçmeye çalışırken,* RICK *kendisine doğru yürür.*)

RICK: (*soğuk*) Evet? Mesele nedir?

ABDUL: Ee, bu beyefendi...

ALMAN: (*sözünü kesip kartını havada sallayarak*) Honolulu'dan Berlin'e kadar bütün kumar salonlarında bulundum ben, böyle bir salona beni almamayı düşünüyorsanız eğer çok aldanıyorsunuz.

(*O anda,* UGARTE, ALMAN'*ın tıkadığı kapının ağzını zorlayarak içeriye sızmaya çalışır. İçeriye geçip* RICK'*e doğru gider. Sinirli bir havası olan, ufak tefek bir adamdır. Amerikalı olsaymış bir tiyöcüye benzermiş.*)

UGARTE: Ee, ee, kusura bakmayın, lütfen. Merhaba, Rick.

(RICK, ALMAN'*ın yüzüne sakince bakar, kartı elinden alır.*)

RICK: (kartı yırtarak) Paranız ancak barda geçer.

ALMAN: Ne! Siz benim kim olduğumu biliyor musunuz?

RICK: Biliyorum. Bara girecek kadar şanslısınız.

ALMAN: Küstahlık bu. Angriff'e rapor edeceğim bunu.

(ALMAN, *kart parçalarını arkasından havaya atarak yıldırım hızıyla çıkar.* RICK, *masasına dönerken* UGARTE*'yle karşılaşır.*)

UGARTE: (*yaltaklanarak*) Hah. Deutsches Bank'a şu yaptıklarını bir gören olsa, bütün hayatınca senin hep böyle davrandığını sanır.

RICK: (*sertleşir*) Hep böyle davranmadığımı kim söyledi sana, peki?

UGARTE: (*silik bir davranışla*) Hiç kimse. Ama, sen Casablanca'ya ilk geldiğin zaman, demiştim ki...

RICK: Ne demiştin?

UGARTE: (RICK*'i gücendirmekten çekinerek, güler.*) Bir şey demeye hakkım mı var benim? (RICK*'in masasına bir sandalye çekerek*) Oturabilir miyim? (*konuyu değiştirerek*) Şu iki Alman kuryeye çok kötü olmuş, değil mi?

RICK: (*kayıtsız*) Şanslı sayılırlar. Dün sadece iki Alman görevliydiler, bugün Şerefiyle Ölenler oldular.

UGARTE: Hep alaylı konuşuyorsun, Rick, böyle söyledim diye kusuruma bakmazsın herhalde.

RICK: (*kasa keser*) Bakmam.

(*Bir garson bir içki tepsisiyle masaya gelmiştir.* UGARTE*'nin önüne bir içki bırakır.*)

UGARTE: Ah, teşekkür ederim. (RICK*'e*) Bir içki içer misin benimle, lütfen?

RICK: ...

UGARTE: Unuttum. Sen müşterilerle hiç... (*garsona*) Bir tane daha, lütfen.

(RICK*'e üzüntülü bir tavırla*) Adam yerine koymuyorsun beni, değil mi?

RICK: (*kayıtsız*) Akıl etseydim seni, koymazdım.

UGARTE: Ama niye? Yaptığım işi beğenmiyorsun, değil mi? Şu zavallı sığınmacıları düşünsene, ben onlara yardım etmeyecek olursam, hepsi bu yerde çürüyüp gi-

der. O kadar kötü mü yani? Kendi usulümce onlara çıkış vizesi sağlıyorum.

RICK: Bir fiyatı var, Ugarte, bir fiyatı var.

UGARTE: Renault'nun istediği fiyatı veremeyen o zavallı insanları düşünsene. Yarı fiyatını veriyorum ben. Buna asalaklık mı diyorsun şimdi?

RICK: Asalakmışsın beni ilgilendirmez. Benim karşı çıktığım şey birine fiyat biçmek.

UGARTE: Pekâlâ, Rick, bu akşamdan tezi yok bütün bu işleri bitiriyorum ve şu Casablanca'yı sonunda terk ediyorum.

RICK: Vize için kime rüşvet yedirdin? Renault'ya mı, yoksa kendine mi?

UGARTE: (*içinden alaylı*) Kendime. Ben daha anlayışlıyım. (*Cebinden bir zarf çıkarıp masanın üstüne koyar.*) Bak, Rick, bu ne biliyor musun? Hayatta senin bile göremediğin bir şey. (*Sesini alçaltır.*) Geçiş belgesi, General de Gaulle (Mareşal Weygand) tarafından imzalanmış. Ne iptal edebilir kimse, ne sorgu sual edebilir.

(RICK, UGARTE'*nin yüzüne bakar, zarfı almak için elini uzatır.*)

UGARTE: Bir dakika. Ben bu akşam bu kâğıtları kendimin bile hiç hayâl edemeyeceğim bir fiyata satıyorum, ondan sonra, addio Casablanca! Biliyorsun, Rick, Casablanca'da birçok dostum var benim, ama beni adam yerine koymadığın için mi nedir, bir tek sana güveniyorum. Bu kâğıtları benim için saklar mısın? Lütfen.

RICK: Ne zamana kadar?

UGARTE: Bir saatliğine, bilemedin biraz daha fazla.

RICK: (*kâğıtları alır*) Bu gece bunlar burada kalsın istemem.

UGARTE: Merak etme hiç. Lütfen, benim hatırım için. Sağ ol. Sana güvenebileceğimi biliyordum.

(UGARTE, *garson geldiği sırada masadan kalkar.*)

UGARTE: Hey, garson. Birilerini bekliyorum. Soran olursa, buradayım.

GARSON: Peki, M'sieur.

(GARSON *ayrılır.* UGARTE, RICK*'e döner.*)

UGARTE: Rick, benden biraz etkilenmişsindir artık, ha? Kusura bakma, bu talihimi senin rulette de deneyeceğim. (*Ayrılmak için davranır.*)

RICK: Dur bir dakika.

(UGARTE *durur.* RICK *yaklaşır.*)

RICK: Evet, o Alman kuryelerin üstünde bazı geçiş kâğıtları varmış diye bir lâflar duydum.

(UGARTE *bir an için yanıt vermez.*)

UGARTE: Ha? Ben de duydum. Zavallı herifler.

(RICK, *bakışlarını* UGARTE*'nin yüzünden ayırmaz.*)

RICK: (*daha alçak sesle*) Evet, Ugarte, doğrusu, beni etkilemeye başladın.

(RICK *kapıya yönelir.*)

(Caféde, SAM *orkestra eşliğinde 'Knock Wood' parçasını çalıp söylemektedir. Cafénin içi yarı karanlıktır. Spot ışık* SAM*'in üstüne düşer, orkestra her 'Knock Wood' yerini çalışta spot ışık orkestraya çevrilir.* RICK, *kumar salonundan* SAM*'in olduğu yere doğru ilerler. Spot ışığın orkestranın üstüne çevrili olduğu bir anda,* RICK, *geçiş kâğıtlarını piyanonun içine bırakır.* FERRARI *caféden içeriye girer, oturup* SAM*'i ve parçasını izlemeye koyulur.* RICK*'i görür. Gülümseyerek selâmlaşırlar. Parçanın sonunda,* FERRARI, RICK*'le konuşmak için bara doğru gider.*)

FERRARI: (RICK*'in yanına yaklaşırken*) Merhaba, Rick.

RICK: Merhaba, Ferrari. Mavi Papağan'da işler nasıl?

FERRARI: İyi, ama senin caféyi satın almak istiyorum.

RICK: Cafém satılık değil.

FERRARI: Sana önerimi dinlemedin daha.

RICK: Hiçbir fiyata satılık değil.

FERRARI: Sam için ne istiyorsun?

RICK: Ben insan alıp satmam.

FERRARI: Çok kötü. Casablanca'da tek geçim kaynağı bu.

Benimle birlikte karaborsa işinde çalışsan yalnız şu sığınmacılar işinden servet yaparız.

RICK: En iyisi sen işini kendin yürüt, benimkini de bırak ben yürüteyim.

FERRARI: İstersen Sam'e soralım? Belki bir değişiklik ister.

RICK: Soralım, bakalım.

FERRARI: Sevgili Rick, işleri tekbaşına yürütmenin günümüzde artık pratik bir politika olmadığını ne zaman anlayacaksın?

(RICK *ve* FERRARI, *piyanoya doğru giderler.*)

RICK: Sam, Ferrari senin Mavi Papağan'da çalışmanı istiyor.

SAM: Buradan memnunum ben.

RICK: Sana ne veriyorsam iki katını verecekmiş.

SAM: Ben burada kazandığım parayı harcayacak zaman bulamıyorum.

RICK: Kusura bakma, Ferrari.

(*Cafédeki uzun barda* YVONNE *bir bar iskemlesine oturmuş brandy içmektedir, kendisine sevdalı gözlerle bakan* SAŞA *büyük boy bardağına içki doldurur.*)

SAŞA: Patronun özel stokundan. Çünkü, seni seviyorum, Yvonne.

YVONNE: (*yüzünü ekşiterek*) Ah, kes şu sesini.

SAŞA: (*memnun*) Peki, peki. Senin hatırın için, sesimi kesiyorum, çünkü, seni seviyorum, Yvonne. Ah, of.

(RICK *sahnede görünür.* YVONNE'*un yanında bara gelip yaslanır.* YVONNE'*a hiç aldırmaz.* YVONNE, *tek söz etmeden,* RICK'*e acı acı bakar.*)

SAŞA: Ah, M'sieur Rick, M'sieur Rick. Bir Almanlar geldi, tak tuk, tak tuk, sonra hesabı bırakıp gittiler?

(RICK, *hesaba göz gezdirip yırtar. Gözlerini* RICK'*ten alamayan* YVONNE *en sonunda patlar.*)

YVONNE: Neredeydin dün akşam?

RICK: (*sırtı* YVONNE'*a dönük*) Çok zaman geçti, hatırlamı-

yorum.

(*Sessizlik.*)

YVONNE: Bu akşam görebilecek miyim seni?

RICK: (*dümdüz yanıtlar*) İlerisi için plan yapmam.

(YVONNE *döner,* SAŞA*'ya bakar, bardağını ona doğru uzatır.*)

YVONNE: Bana bir tane daha ver.

RICK: Saşa, ona bu kadar yeter.

YVONNE: Sen onu dinleme, Saşa. Doldur.

SAŞA: Yvonne, seni seviyovum, ama o paramı ödüyor.

(YVONNE, *içkili bir öfkeyle* RICK*'e doğru yanaşır.*)

YVONNE: Rick, bıktım usandım artık senden...

RICK: Saşa, bir araba çağır.

SAŞA: Peki, patron.

RICK: (YVONNE*'un koluna girer.*) Haydi, gidip paltonu alalım.

YVONNE: Çek ellerini üstümden!

(RICK, YVONNE*'u çıkış kapısına doğru götürür.*)

RICK: Hayır. Doğru eve gidiyorsun. İçkiyi biraz fazla kaçırdın.

(*Rick's'in önünde, sokakta,* SAŞA *köşede durmuş, taksi çağırmaktadır. Sonunda, bir taksi yanaşır.* RICK *ve* YVONNE, *caféden dışarı çıkarlar.* RICK, YVONNE*'un omuzlarına bir palto koymaktadır.* YVONNE *çok sert karşı koyar.*)

YVONNE: Sen ne sanıyorsun kendini, sürükleyip duruyorsun? Senin gibi bir adama çatmakla ne aptallık etmişim.

RICK: (YVONNE*'la birlikte ileride bekleyen arabaya doğru yaklaşırken* SAŞA*'ya*) En iyisi sen onunla git, evine teslim et.

SAŞA: Peki, patron.

RICK: Sonra da dön.

SAŞA: (*yüzü düşer.*) Peki, patron.

(RICK, *cafénin dışında ayakta durmakta, arada bir yü-*

zünü aydınlatan havaalanının işaret fenerine doğru, yukarıya bakmaktadır. Ön planda, RENAULT, *cafénin terasındaki bir masaya oturmuştur.*)

RENAULT: Merhaba, Rick.

RICK: (RENAULT'*ya doğru yaklaşarak*) Merhaba, Louis.

RENAULT: Kadınları başından atmakla onları harcıyorsun. Bu gidişle sayıları tükenecek.

(RICK, *masaya oturur.*)

RENAULT: (*gözleri parıldar*) Biliyor musun, Yvonne'u şimdi ararsam iyi olur, bakarsın, geri döner ne dersin?

RICK: Kadın konusunda gerçek bir demokratsın.

(*Konuşurlarken,* YÜZBAŞI TONELLI *ve* TEĞMEN CASSELLE *caféye girmek üzere gelirler.* CASELLE, *durmaksızın konuşmakta;* TONELLI *ise, lâfı kapmaya çalışmaktadır.*)

RENAULT: Lâfı ağzından almayı başarırsa, İtalyanlar için büyük bir zafer olur bu.

(RICK *güler. Yandaki havaalanından bir uçak sesi duyulur.* RICK *ve* RENAULT, *sesin geldiği yöne doğru bakarlar. Uçak kalkar, üzerlerinden uçar.*)

RENAULT: Lizbon uçağı.

(*Sessizlik.*)

O uçakta olmak isterdin herhalde?

RICK: (*kısa keserek*) Niye? Ne var Lizbon'da?

RENAULT: Amerika'ya kalkan uçak.

(RICK *yanıtlamaz. Yüzünde mutsuz bir hava eser.*)

RENAULT: Hep düşünmüşümdür Amerika'ya seni dönmekten alıkoyan şey nedir diye? Kiliseye bağış paralarıyla birlikte mi yok oldun ortadan? Yoksa bir senatörün karısıyla birlikte mi? Ama, içimden bir ses, adam öldürdün, diyor. Böylesi kulağa daha romantik geliyor.

RICK: (*havaalanından yana bakmayı sürdürerek*) Her üçü birden.

RENAULT: Tanrı aşkına, seni Casablanca'ya getiren şey nedir?

RICK: Sağlığım. Casablanca'ya ılıcalar için geldim.

RENAULT: Ilıca mı? Ne ılıcası? Çölde yaşıyoruz.

RICK: Demek bana yanlış bilgi vermişler.

RENAULT: Ha!

(*Krupye* EMIL, *caféden dışarıya çıkarak* RICK'*e doğru gelir.*)

EMIL: Özür dilerim, M'sieur Rick, ama bir bey içeride yirmi bin frank kazandı. Veznedar biraz para istiyor.

RICK: (*hiçbir rahatsızlık duymadan*) Peki, gidip kasadan getireyim.

EMIL: Canım sıkıldı bu işe, M'sieur Rick. Nasıl oldu bilmiyorum...

RICK: Unut gitsin, Emil. Bu gibi hatalar olur hep.

(*Üç adam caféye girerek ilerlerler,* SAM'*in piyanosunu geçerler.*)

RENAULT: Rick, bu akşam burada biraz heyecan yaşanacak..Senin caféde birisini tutuklayacağız.

RICK: (*azıcık tedirgin olur*) Ne, yine mi?

RENAULT: Basit bir tutuklama değil. Düpedüz bir katil.

(RICK'*in gözleri tepki verir. Gönülsüzce, kumar salonuna doğru gözlerini kaçırırlar.*)

RENAULT: Aklından onu uyarmak geçiyorsa eğer, boşuna uğraşma hiç. Hiçbir yere kaçamaz.

RICK: Kimse için başımı derde sokmam.

RENAULT: Akıllıca bir dış politika.

(TONELLİ'*yi hâlâ lâfa tutmakta olan* CASSELLE'*in yanından geçerek,* RICK'*in üst kattaki bürosuna çıkarlar.*)

RENAULT: Biliyor musun, Rick, biz bu tutuklama işini bu akşam çok daha önce Mavi Papağan'da yapabilirdik; ama sana olan büyük saygımdan dolayı burada sahneleyeceğiz. Eminim, müşterilerinin hoşuna gidecektir.

RICK: Burada yeterince eğlence var.

(RENAULT *konuşurken,* RICK, *büronun dışındaki karanlık bir odada kasayı açar. Çekim açısından,*

RICK'*in parayı alışı yalnızca gölge olarak görülür.*)

RENAULT: Rick, bu akşam önemli bir konuğumuz olacak, Üçüncü Reicht'tan Albay Strasser, daha aşağısı kurtarmıyor. Tutuklamayı yaptığımız sırada kendisinin de burada bulunmasını istiyoruz. İşleri ne kadar beceriyle yürüttüğümüzün küçük bir gösterisi.

RICK: Anlıyorum. Peki, Strasser ne arıyor burada? Herhalde Casablanca'ya kadar bütün bir yolu sizin becerikliliğ gösterinizi izlemek için gelmedi.

RENAULT: Kimbilir.

RICK: (EMIL'*e parayı verir.*) İşte.

EMIL: Bir daha olmayacaktır, M'sieur.

RICK: Tamam.

(EMIL *çıkar.*)

RICK: Louis, senin aklından birşeyler geçiyor, söylersen iyi edersin.

RENAULT: (*hayranlıkla*) Harika bir gözlemcisin. Aslında, sana küçük bir tavsiyede bulunacaktım.

RICK: Sahi mi? Bir brandy ister misin?

RENAULT: Teşekkürler. Rick, bu caféde çıkış vizeleri satılıp duruyor, ama senin şimdiye kadar hiç satmadığını biliyoruz. Açık kalmana da o yüzden izin veriyoruz.

RICK: (*dostça*) Ben de rulette kazanmana yardımcı oluyoruz diye sanmıştım.

RENAULT: Eh, bir başka neden de o. Amerika'ya gitmek için bir adam gelmiş bulunuyor bugün Casablanca'ya. Kendisine çıkış vizesi sağlayacak kim olursa olsun bir servet önerebilir.

RICK: Sahi mi? Adı neymiş?

RENAULT: Victor Laszlo.

RICK: Victor Laszlo!

RENAULT: (RICK'*in tepkisini izleyerek*) Rick, seni ilk kez böyle etkilenmiş görüyorum.

RICK: (*yeniden, olağan haliyle*) Evet, dünyanın yarısını etkilemiş biri.

RENAULT: Benim görevim öbür yarısını etkilemesinin önüne geçmek. (*Çok ciddi*) Rick, Laszlo Amerika'ya asla ulaşmamalı. O, Casablanca'da kalacak.

RICK: Nasıl halledecek doğrusu çok ilginç.

RENAULT: Neyi halledecek?

RICK: Kaçmayı.

RENAULT: Ama, daha demin sana demiştim ki...

RICK: Kes artık. Laszlo, toplama kampından kaçtı ve Naziler bütün Avrupa'da onun peşindeler.

RENAULT: Kovalamaca sona erdi.

RICK: Devam edecek. Var mısın yirmi bin frankına?

(*Otururlar.*)

RENAULT: Ciddi mi bu önerin?

RICK: Demin yirmi bini saydım. Geriye almak isterim.

RENAULT: On yapalım. Zavallı, batmış bir memurum ben.

RICK: Oldu.

RENAULT: Anlaştık. Ne kadar akıllı olursa olsun yine de bir çıkış vizesine ihtiyacı olacaktır, daha doğrusu iki.

RICK: İki niye?

RENAULT: Bir bayanla yolculuk yapıyor.

RICK: Bir tane yeter.

RENAULT: Sanmam. Bayanı gördüm. Marsilya'da ya da Oran'da yanından ayırmadıysa onu, Casablanca'da hiç ayırmayacaktır.

RICK: Senin kadar romantik biri değildir belki.

RENAULT: Fark etmez. Nasıl olsa çıkış vizesi alamayacak.

RICK: Louis, niçin sende benim Laszlo'nun kaçmasına ilgi göstereceğim izlenimi doğdu bilmem?

RENAULT: Çünkü, sevgili Ricky, dıştan o alaycı görünümünün altında duygusal birisin.

(RICK *yüzünü buruşturur.*)

RENAULT: Hah, sen istersen gül, ama senin kayıtlarını görme fırsatını buldum. İki noktayı belirteyim, yeter. 1935'te Etiyopya'ya silâh kaçırmışsın. 1936'da İspanya'da Cumhuriyetçilerden yana savaşmışsın.

RICK: Her ikisinde de iyi para kazandım.

RENAULT: Kazanan taraftan daha çok kazanabilirdin.

RICK: Belki de. (*Konuyu değiştirir.*) Anlaşılan, Laszlo'yu burada tutmakta kararlısın.

RENAULT: Emirler böyle.

RICK: Anlaşılıyor. Gestapodan fırça.

RENAULT: Sevgili Rick, Gestapo'nun etkisini abartıyorsun. Ben onların işine karışmam, onlar da benim işime karışmazlar. Casablanca'da kendi kaderimi ben kendim tayin ederim. Ülkemin yüzbaşısı olarak...

(YAVER'*i içeri girerek konuşmaya başlayınca, sözünü yarıda keser.*)

YAVER: Albay Strasser burada, efendim.

RICK: (RENAULT *ayrılmaya hazırlanırken*) Sahi, ne diyordun?..

RENAULT: (*aceleyle*) İzninle.

(*Acele çıkar.* RICK *alaylı gülümser.*)

(*Aşağısı.* RENAULT, CARL'*a doğru yürür.*)

RENAULT: Carl, bak da Albay Strasser iyi bir masaya otursun, bayanlara yakın bir masa.

CARL: En iyi masayı verdim zaten, biliyorum kendisi Alman, nasıl olsa oraya oturacak.

(RENAULT, *kendi görevlilerinden birine doğru gider.*)

RENAULT: (*alçak sesle*) Sessizce yakalayın. Her kapıya iki nöbetçi.

GÖREVLİ: Başüstüne, efendim. Her şey tamam, efendim.

(*Selâm çakar, nöbetçilerle konuşmak üzere uzaklaşır.* RICK, *merdivenlerden inmiştir.* RENAULT, STRASSER'*in masasına doğru gider.*)

RENAULT: İyi geceler, beyler.

STRASSER: İyi geceler, Yüzbaşı.

HEINZE: Bize katılmaz mısınız?

RENAULT: (*otururak*) Teşekkürler. Sizi burada ağırlamak bir zevk, Albay.

STRASSER: (*garsona*) Ee, şampanya, bir kâse de havyar.

RENAULT: Ee, Veuve Cliquot '26'yı tavsiye ederim, iyi bir Fransız şarabıdır.

STRASSER: Teşekkürler.

GARSON: Başüstüne, efendim.

STRASSER: Çok ilginç bir kulüp.

RENAULT: Özellikle bu akşam, Albay. (*Alçak sesle*) Beş dakika içinde kuryelerinizin katilinin tutuklanışına tanık olacaksınız.

STRASSER: Daha aşağısını sizden beklemezdim, Yüzbaşı.

(*Oyun salonunda,* UGARTE, *rulet masasının yanında, sırtı kameraya dönük durmaktadır. İki jandarma arkadan kendisine yaklaşırlar.*)

JANDARMA: Monsieur Ugarte?

UGARTE: (*çevresine bakınarak*) Ah. Evet?

JANDARMA: Lütfen, bizimle gelir misiniz.

UGARTE: Tabii. Önce, lütfen, fişlerin parasını alayım.

(GÖREVLİ *başıyla onaylar, jandarmalar* UGARTE'*yi veznеye kadar izlerler.*)

UGARTE: (*fişleri veznenin camından uzatırken*) Talihli sayılırım, değil mi? İki bin, lütfen.

(*Oyun salonunun kapısında iki nöbetçi önlem olarak yerlerini alırlar.*)

VEZNEDAR: İki bin.

UGARTE: Sağ olun.

(UGARTE, *arkasında jandarmalar, yürümeye başlar. Kapının ağzında, birden fırlar, kapıyı arkasından çarpar. Bu arada jandarmalar kapıyı açmayı başarırlar,* UGARTE *tabancasını çekmiştir. Kapıya doğru ateş eder. Silâh sesleri caféde karışıklık yaratır.* UGARTE *koridordan geçerken karşı yönden gelmekte olan,* RICK'*in yakasına yapışır.*)

UGARTE: Rick! Rick, yardım et bana!

RICK: Aptallık etme. Hiçbir yere kaçamazsın.

UGARTE: Rick, sakla beni. Birşeyler yap! Bana yardım etmelisin, Rick. Yap birşeyler!

(*Sözlerini bitiremeden nöbetçiler ile jandarmalar koşturarak gelip* UGARTE'*yi yakalarlar.* RICK, *görevliler* UGARTE'*yi götürürlerken hiçbir şey yapmadan durur.*)

UGARTE: Rick! Rick!

STRASSER: (*masasında oturmayı sürdürmektedir,* RENAULT'*ya dönerek*) Mükemmel, Yüzbaşı.

(RICK, *olduğu yerde durmaktadır, yanından bir müşteri geçer.*)

ADAM: (*yarı şaka, yarı ciddi*) Beni almaya geldiklerinde, Rick, umarım daha yardımcı olursun.

RICK: Kimse için başımı derde sokmam.

(RICK *ortaya gelir. Salonda gergin bir bekleyiş havası esmektedir. Birkaç müşteri kalkmak üzeredir.* RICK *çok dingin bir sesle konuşur.*)

RICK: Verdiğimiz rahatsızlık için hepinizden özür dilerim, beyler. Kapandı her şey. Her şey halloldu. Yerinize oturup hoşça vakit geçirin. Eğlenmenize bakın. (SAM'*e doğru bakar.*) Tamam, Sam.

(SAM *başıyla onaylar, çalmaya başlar.* RENAULT, STRASSER *ve* HEINZE *masalarındadırlar.* RICK *yanlarından geçer.*)

RENAULT: (RICK'*e seslenir.*) Hey, Rick?

(RICK, *durur, masaya yaklaşır.*)

RENAULT: Rick, bu Üçüncü Reich'tan Albay Heinrich Strasser.

STRASSER: Nasılsınız, Bay Rick?

RICK: Ya siz nasılsınız?

RENAULT: Üçüncü Reich'tan Herr Heinze'yle tanışıyorsundur.

(RICK, STRASSER *ile* HEINZE'*yi başıyla selâmlar.*)

STRASSER: Lütfen, bize katılın, Bay Rick.

(RICK, *masaya oturur.*)

RENAULT: Bu akşam hepimiz çok onurlandık, Rick. Albay Strasser, kendisi Üçüncü Reich'ı bugünlere getirenler-

den.

STRASSER: (*gülümseyerek*) Sanki sonrası varmış gibi, 'Üçüncü Reich' diyorsunuz hep.

RENAULT: Eh, ben kendi açımdan, Albay, gelecek olan şeylere razıyım.

STRASSER: (RICK'*e*) Size birkaç soru sormama izin verirsiniz herhalde. Resmi değil, tabii.

RICK: İsterseniz, resmi olsun.

STRASSER: Hangi millettensiniz?

RICK: İçkiciyim.

RENAULT: Bu yüzden Rick bir dünya vatandaşıdır.

RICK: Sizce bir yardımı dokunacaksa eğer, New York City'de doğmuşum.

STRASSER: (*dostça*) Anladığıma göre, işgal sırasında Paris'ten gelmişsiniz buraya.

RICK: Gizli bir yanı yok bunun.

STRASSER: Siz de Almanları sevgili Paris'lerinde görmeyi *hayâl* edemeyenlerden misiniz?

RICK: Sadece *benim* sevgili Paris'im değil, sanırım?

HEINZE: Bizi Londra'da düşünebiliyor musunuz?

RICK: Oraya vardığınızda sorun bunu.

RENAULT: Oho, tam bir diplomat!

STRASSER: Ya New York'ta?

RICK: Gerçek şu, Albay, New York'ta öyle semtler var ki girmenizi hiç tavsiye etmem.

STRASSER: Yaa. Sizce savaşı kim kazanacak?

RICK: Hiçbir fikrim yok.

RENAULT: Rick hemen hemen her konuda yansızdır. Bu arada, kadın konusunda da.

(STRASSER, *cebinden küçük bir kara kaplı defter çıkarır, bir sayfayı açar.*)

STRASSER: Her zaman bu kadar yansız kalmamışsınız. Sizinle ilgili bütün dosyalar elimizde. (*Okur.*) "Richard Blaine, Amerikalı. Yaş, otuz yedi. Ülkesine dönemiyor." (*Başını defterden kaldırır.*) Nedeni biraz belirsiz.

Paris'te neler yaptığınızı biliyoruz, Bay Blaine, Paris'i niye terk ettiğinizi de.

(RICK *uzanır,* STRASSER*'in elinden defteri alır.*)

STRASSER: Merak etmeyin. Yayınlayacak değiliz.

RICK: (*başını defterden kaldırarak*) Gözlerim sahiden kahverengi mi?

STRASSER: Merakımı bağışlayın, Bay Blaine. Mesele şu, Reich'm bir düşmanı Casablanca'ya gelmiş bulunuyor, bu konuda bize yardım edebilecek kimseleri arıyoruz.

RICK: (RENAULT*'ya göz atarak*) Benim Victor Laszlo'nun burada kalışı ya da gidişiyle ilgilenmem sadece spor.

STRASSER: O halde, tavşandan yana değilsiniz?

RICK: Sayılmaz. Tazının durumunu da anlıyorum.

STRASSER: Victor Laszlo Prag'a gireceğimiz güne kadar en aşağılık yalanları Prag gazetelerinde yayınlamaya devam etti, hatta daha sonra yeraltında en rezil broşürler basmayı bile sürdürdü.

RENAULT: Kabul etmek lazım ki büyük cesaret, doğrusu.

STRASSER: Çok akıllı biri olduğunu kabul ediyorum. Üç kez kurtuldu elimizden. Eylemlerine Paris'te devam etti. Aynı şey tekrar etsin istemiyoruz.

RICK: (*hafifçe gülümseyerek kalkar.*) İzninizle, beyler. Sizin işiniz politika. Benim işimse salon çalıştırmak.

STRASSER: İyi geceler, Bay Blaine.

(RICK, *oyun salonuna doğru yürür.*)

RENAULT: Görüyorsunuz, Albay, Rick konusunda kaygılanmanız için hiçbir neden yok.

STRASSER: Belki de.

(*Cafénin girişinde bir çift içeriye girmek üzeredir. Bu kişiler,* VICTOR LASZLO *ile kendisine eşlik eden ve* BAYAN ILSA LUND *adında bir kişidir.* BAYAN ILSA LUND, *yalın beyaz bir giysi giyer. İnsanları kendisine baktıracak kadar güzeldir.* BAŞGARSON *onlara doğru ilerler.*)

BAŞGARSON: Evet, M'sieur?

LASZLO: (*yalın bir sesle, tane tane*) Bir masa ayırtmıştım. Victor Laszlo.

BAŞGARSON: Buyurun, M'sieur Laszlo. Buradan.

(BAŞGARSON *onları bir masaya doğru götürürken, piyanonun yanından geçerler, kadın* SAM'*e bakar.* SAM, *bilinçli bir çabayla, gözlerini piyanonun üstüne çevirir. Kamera,* SAM'*in üstünde kalır. Kadın sahneden çıktıktan sonra,* SAM *onun gittiği yöne doğru kaçamak bir bakış fırlatır. Adının* BERGER *olduğunu az sonra öğreneceğimiz kişi çifti gözler.* STRASSER *ve* RENAULT *masalarından başlarını çevirip bakarlar.* BAŞGARSON, ILSA'*yı oturtur.* LASZLO, *karşısındaki sandalyeye geçer. Salona göz gezdirir.*)

LASZLO: İki cointreux, lütfen.

GARSON: Başüstüne, M'sieur.

LASZLO: (ILSA'*ya*) Ugarte'nin tarifine uyan bir kimseyi göremiyorum.

ILSA: Victor, içimden, içimden bir his buradan gidelim diyor.

LASZLO: Hemen kalkarsak, bütün dikkatleri üstümüze çekmiş oluruz. Belki Ugarte caféde başka bir yerdedir.

(*İnce, orta yaşta bir adam,* BERGER, *masalarına doğru gelir.*)

BERGER: Özür dilerim, ama Amerika'ya gidecek bir çifte benziyorsunuz.

LASZLO: Evet?

(BERGER, *parmağından bir yüzük çıkarır.*)

BERGER: Bu yüzüğün pazarı orası. Büyük bir fedakârlık yaparak, bu yüzüğü satmak zorundayım.

LASZLO: Teşekkürler, ama satın alacağımızı pek sanmıyorum...

BERGER: Belki, bayan için olur. Tek parça bir yüzüktür.

(*Bakmaları için yüzüğü uzatır. Yavaşça yüzüğün taşını kaldırır, yüzüğün yuvasındaki altın plaka üstünde Gene-*

ral de Gaulle'ün Lorraine Nişanı'nın damgası görünür.)

LASZLO: Ah, evet, *çok* etkileyici.

BERGER: Güzel.

LASZLO: (alçak sesle) Adınız nedir?

BERGER: Berger, Norveçliyim ve hizmetinizdeyim, efendim.

LASZLO: (BERGER'*e, alçak sesle*) Beş dakika sonra barda buluşalım. (*Başkalarına da duyurmak için daha yüksek sesle*) Yüzüğü satın alacağımızı sanmıyorum. Yine de bize gösterdiğiniz için teşekkürler.

(BERGER *işareti anlar. İçini çeker, yüzüğü kaldırır.*)

BERGER: Pazarlık sonucu kararınız bu, demek?

LASZLO: Kusura bakmayın. Evet, öyle.

(BERGER *uzaklaşırken, masaya yaklaşmakta olan* RENAULT'*ya sürtünür.* RENAULT, *geçerken,* BERGER'*e dik dik bakar. Sonra, masaya doğru eğilir.*)

RENAULT: Monsieur Laszlo, öyle değil mi?

LASZLO: Evet.

RENAULT: Ben, Yüzbaşı Renault, Polis Şefi.

LASZLO: Buyurun. Bizden istediğiniz nedir?

RENAULT: (*dostça*) Sadece sizlere Casablanca'ya hoş geldiniz demek ve hoşça vakit geçirmenizi dilemek istiyordum. Sizin gibi seçkin konuklar çok enderdir burada.

LASZLO: Çok teşekkürler. Ama bağışlayın, Yüzbaşı, şu günlerde Fransız yönetimi hep böyle incelikli davranmıyor. Sizi Bayan Ilsa Lund'la tanıştırabilir miyim?

RENAULT: (*eğilir*) Casablanca'yı ziyaret eden en güzel kadın olduğunuzu söylediler. Çok aşağıdan almışlar.

(ILSA'*nın davranışı dostça ve sakınımlı, sesi alçak ve yumuşaktır.*)

ILSA: Çok naziksiniz.

LASZLO: Bize katılmaz mıydınız?

RENAULT: İzin verirseniz eğer. (*Garsonu çağırır.*) Ah, Emil. Lütfen, bir şişe en iyi şampanyanızdan, benim

hesabıma yazıverin.

EMIL: Başüstüne, efendim.

LASZLO: Olmaz, Yüzbaşı, lütfen.

RENAULT: Yo. Lütfen, M'sieur, bu oynadığımız küçük bir oyundur. Hesaba yazarlar, ben de hesabı yırtarım. Büyük bir kolaylık.

(ILSA *güler ve* SAM*'in olduğu yöne bakar.*)

ILSA: Yüzbaşı, şu piyano çalan kişiyi daha önce bir yerde görmüştüm.

RENAULT: Sam?

ILSA: Evet.

RENAULT: Paris'ten geldi, Rick'le birlikte.

ILSA: Rick? O kimdir?

RENAULT: (*gülerek*) Mademoiselle, şu anda Rick'in yerindesiniz, Rick de, ee...

ILSA: Evet?

RENAULT: Yani, Mademoiselle, yani, ben bir kadın olsaydım ve *ben* de... (*göğsüne hafifçe vurur.*) ...ortalıklarda dolaşmıyor olsaydım, Rick'e âşık olurdum, öyle birisi. Ama, benimkisi de ne aptallık, güzel bir kadına kalkmış başka bir erkeğin sözünü ediyorum.

(RENAULT *sözünü keser, bakınır,* STRASSER *geldiği anda ayağa fırlar.*)

RENAULT: Ee, bağışlayın. Ah, Albay. Mademoiselle Lund, Monsieur Laszlo, Albay Heinrich Strasser'i sizlerle tanıştırabilir miyim?

(STRASSER *eğilir, yumuşak gülümser.*)

STRASSER: Nasılsınız. Uzun zamandır bu zevki tatmak için bekliyordum.

(*Ne* ILSA*'dan, ne de* LASZLO*'dan en küçük bir belirti gelir.* STRASSER *masaya oturması için kendisine söylenmesini bekler.*)

LASZLO: Nazik davranamadığım için eminim, kusuruma bakmazsınız, ancak sizin de takdir edeceğiniz gibi, Albay Strasser, ben bir Çekoslovakyalıyım.

STRASSER: Bir zamanlar Çekoslovakyalıydınız. Şimdi Alman Reich'ının bir uyruğusunuz!

LASZLO: Bu ayrıcalığı hiçbir zaman kabul etmedim, şimdi de Fransız topraklarında bulunuyorum.

STRASSER: Fransız topraklarında bulunmanızdan ortaya çıkan bazı sorunları sizinle görüşmek istiyordum ben de.

LASZLO: Burası pek zamanı ya da yeri değil.

STRASSER: (*sertleşir*) O halde, bir başka zaman ve yer saptayalım. Yarın saat onda, Şefin bürosunda, Mademoiselle'le birlikte.

LASZLO: Yüzbaşı Renault, ben sizin yetkeniz altında bulunuyorum. Ofise gelmemiz emri sizin mi?

RENAULT: (*dostça*) Benim ricam, diyelim. Kulağa daha hoş geliyor.

LASZLO: Pekâlâ.

(RENAULT *ve* STRASSER, *küçük bir baş selâmı verirler.*)

RENAULT: Mademoiselle.

STRASSER: Mademoiselle.

(*Giderler.*)

RENAULT: (STRASSER'*e*) Çok akıllıca bir taktik geri çekilme, Albay.

(STRASSER, RENAULT'*ya sert sert bakar, ancak* RENAULT'*nun yüzünde yalnızca hiç yorum yapmayan bir gülümsemeyle karşılaşır. Masada,* LASZLO, STRASSER *ile* RENAULT'*yu arkalarından izler.*)

LASZLO: Bu kez gerçekten beni durdurmak istiyorlar.

ILSA: Victor, korkuyorum senin için.

LASZLO: Daha önce de zor yerlerde bulunmuştuk, değil mi?

(ILSA *ona gülümseyerek bakar, ancak gözlerinden kaygı okunur. Sahnede* CORINA *gitarının tellerine dokunarak parçasına başlar. Bu arada,* LASZLO, *çevresine olağan bir tavırla bakınmaktadır.* STRASSER *ile* RE-

NAULT'*nun fısıldaştıklarını, daha sonra da* BERGER'*i görür.*)

LASZLO: Berger'in neler bildiğini öğrenmeliyim.

ILSA: Dikkatli ol.

LASZLO: Olur, endişelenme.

(*Ayağa kalkar ve uzaklaşır. Kamera,* ILSA'*nın huzursuz yüzüne profilden yaklaşır.* CORINA *şarkı söylerken,* SAM, ILSA'*nın olduğu yöne kaygılı bir bakış atar.* ILSA, SAM'*i izler. Barda,* BERGER, *bir içki yudumlamaktadır.* LASZLO, *ilerler. Barda* BERGER'*in yanındaki yere olağan bir tavırla oturur.*)

LASZLO: Bay Berger, yüzük, görebilir miyim bir kez daha?

BERGER: Buyurun, M'sieur.

LASZLO: (SAŞA'*ya*) Bir şampanya kokteyli, lütfen.

(LASZLO *yüzüğü alıp inceler.*)

BERGER: (*alçak sesle*) Sizi gazetedeki fotoğraflarınızdan tanıyorum, M'sieur Laszlo.

LASZLO: Toplama kampmda, insan ister istemez biraz kilo veriyor.

BERGER: Beş kez, beş ayrı yerde öldürüldüğünüzü okuduk.

LASZLO: (*yüzünü buruşturarak gülümser*) Gördüğünüz gibi, hepsi de doğru çıktı. Tanrıya şükür, sizinle karşılaştım, Berger. Ugarte adında bir adamı arıyorum. Sözde bana yardım edecekti.

BERGER: (*başını sessizce sallar*) Ugarte artık kendisine bile yardım edecek durumda değil, M'sieur. Cinayetten tutuklandı. Burada bu akşam tutukladılar.

(SAŞA'*nın* LASZLO'*ya içkisini getirdiğini görünce sözü keser.* CORINA, *şarkısını bitirir.* LASZLO'*nun masasında,* ILSA *tekbaşına oturmaktadır.*)

ILSA: (GARSON'*a*) Piyano çalan kişiye buraya gelmesini söyler misiniz, lütfen?

GARSON: Başüstüne, Mademoiselle.

(RENAULT, BERGER *ile* LASZLO'*nun oturdukları*

yere gelir.)

RENAULT: Mücevher işi nasıl gidiyor, Berger?

BERGER: Eh, pek iyi sayılmaz. (SAŞA*'ya*) Hesabımı isteyebilir miyim, lütfen?

RENAULT: Çok yazık, az önce burada değildiniz, M'sieur Laszlo. Bu gece hayli heyecan geçirdik, değil mi, Berger?

BERGER: Ah, evet. İzninizle, baylar.

LASZLO: Hesap.

RENAULT: Yo. İki şampanya kokteyli, lütfen.

SAŞA: Peki, efendim.

(LASZLO'*nun masasında,* SAM *piyanoyu çekiyordur. Yüzünde yine o tuhaf korku vardır.* ILSA, *görünmeye çalıştığı kadar kendine hâkim değildir. Bütün bunların arkasında birşeyler vardır: gizemli, derinden akan bir duygu.*)

ILSA: Merhaba, Sam.

SAM: Merhaba, Bayan Ilsa. Sizi yeniden göreceğime asla ihtimal vermezdim.

(*Sehpasına oturur, çalmak üzere hazırlanır.*)

ILSA: Çok zaman oldu.

SAM: Evet, ma'am. Köprünün altından çok sular geçti.

ILSA: Eski şarkılardan olsun, Sam.

SAM: Peki, ma'am.

(SAM *bir parça çalmaya başlar. Tedirgindir, birşeyler bekliyordur.*)

ILSA: Rick nerede?

SAM: (*soruyu geçiştirerek*) Bilmem. Bütün bir akşam hiç görmedim.

(SAM, *çok huzursuz görünür.*)

ILSA: Ne zaman döner?

SAM: Bu akşam dönmez artık. Gelmez. Eve gitmiştir.

ILSA: Hep böyle erken mi gider?

SAM: Ah, hiç... yani... (*yılgın bir yüzle*) Mavi Papağan'da çalışan bir kız arkadaşı var. Hep oraya gidiyor.

ILSA: Eskiden daha iyi yalan kıvırırdın, Sam.

SAM: Ona ilişmeyin, Bayan Ilsa. Hiç şans getirmiyorsunuz ona.

ILSA: (*yumuşak bir sesle*) Çal onu, Sam, eski günler için.

SAM: Ne demek istediğinizi anlamadım, Bayan Ilsa.

ILSA: Çal, Sam. 'As Time Goes By'ı çal.

SAM: Hatırlayamıyorum, Bayan Ilsa. Unutmuşum. (*Kuşkusuz, biliyordur. Çalmak istemez. Daha da korkuya kapılmıştır.*)

ILSA: Sana mırıldanayım. (*Mırıldanmaya koyulur.* SAM, *çok yavaş çalmaya başlar.*)

ILSA: Söyle, Sam.

SAM: "You must remember this,
A kiss is just a kiss,
A sigh is just a sigh,
vs."[1]

(*Oyun salonunun kapısı açılır.* RICK, *hışımla çıkar. Müziği duymuş, rengi atmıştır. Sert adımlarla piyanoya doğru ilerler.*)

RICK: Sam, sana bunu asla çalmamanı söylemiştim... (ILSA'*yı görür görmez sözünü keser, olduğu yerde kalakalır.* SAM *çalmayı bırakır. İki yakın çekim:* ILSA *ile*

---

1. The fundemental things apply
As time goes by.
And when two lovers woo,
They still say, "I love you"
On that you can rely;
No matter what future brings
As time goes by. (*Çevirenin notu.*)

Türkçesi: "Zaman geçse de
Sakın unutma hiç,
Bir öpüş değişmez hiç,
Bir ah o aynı ah;
Hep aynı histir bu sende
Zaman geçse de.
Âşıklar darılsa,
Seviyordur hâlâ
Bu böyledir işte;
Ne olursa olsun inan
Zaman geçse de.

RICK *bakışırlar.* RICK *soluk bile almıyordur. Bir darbe, bir şoktur bu. Uzun bir an* ILSA'*ya bakar, aklından neler geçirdiğini kolayca kestirebilir.* SAM, *piyanoyu götürmeye hazırlanır.* RENAULT *ve* LASZLO, *bardan masaya doğru yaklaşırlar.*)

RENAULT: (ILSA'*ya*) Evet, Rick'i soruyordunuz, işte burada. Mademoiselle, tanıştırabilir miyim...

RICK: Merhaba, Ilsa.

ILSA: Merhaba, Rick.

RENAULT: Oo, Rick'le tanışıyorsunuz, demek, Mademoiselle? (*İkisinden de yanıt gelmez.*) O halde, siz...

ILSA: Bu Bay Laszlo.

LASZLO: Nasılsınız?

RICK: Siz nasılsınız?

LASZLO: Casablanca'da herkes Rick'ten söz ediyor.

RICK: (*bakışlarını ona çevirir.*) Ama bütün dünya Victor Laszlo'dan.

LASZLO: Bir içki için bize katılmaz mıydınız?

RENAULT: (*gülerek*) Oh, yo, Rick hiç...

RICK: Teşekkürler. Olur.

RENAULT: Vay vay! Bir görenek bozuluyor. Hey, Emil!

LASZLO: (*konuşmayı açar*) Çok ilginç bir café burası. Sizi kutlarım.

RICK: Asıl ben sizi kutlarım.

LASZLO: Ne için?

RICK: Yaptıklarınız için.

LASZLO: Teşekkür ederim. Uğraşıyorum.

RICK: Hepimiz uğraşıyoruz. Siz başarıyorsunuz.

RENAULT: Siz ikinizi hiç anlayamadım. Mademoiselle daha demin seni soruyordu, Rick, doğrusu son derece kıskandım.

ILSA: (RICK'*e*) Aynı kişi olduğunuzdan emin değildim. Bir düşüneyim, en son nerede karşılaşmıştık...

RICK: 'La Belle Aurore'da.

ILSA: Ne güzel. Hatırlıyorsunuz. Ama tabii, Almanların Paris'e girdikleri gündü.

RICK: Kolay kolay unutulacak bir gün değildi.

ILSA: Hayır.

RICK: Her şey bütün ayrıntılarıyla hatırımda. Almanlar gri giyinmişti, siz mavi.

ILSA: Evet, o elbiseyi çıkardım. Almanlar gittikten sonra tekrar giyeceğim.

RENAULT: Ricky bakıyorum, insanca davranmaya başladın. Sanırım, bunu size borçluyuz, Mademoiselle.

LASZLO: Ilsa, söylemek istemezdim, ama geç olmuş.

RENAULT: (*kol saatine bakarak*) Evet. Burada, Casablanca'da gece sokağa çıkma yasağı vardır. Polis Şefinin saatler sonra hâlâ içki içerken yakalanıp kendine ceza kesmek zorunda kalması hiç hoş değil.
(RICK *ile* ILSA *bakışırlar.*)

LASZLO: (GARSON'*a işaret ederek*) Umarım, konukluğumuz uzamamıştır.

RICK: Kesinlikle.

GARSON: (LASZLO'*ya*) Hesabınız, efendim.

RICK: (*hesabı alır*) Ah, sıra bende.

RENAULT: İşte bir başka görenek daha yıkılmış bulunuyor. Gerçekten çok ilginç bir akşam oldu bu.
(RENAULT *ayrılır.*)

LASZLO: Yine görüşürüz.

RICK: Her zaman.

ILSA: Sam'e benim için iyi akşamlar deyin.

RICK: Söylerim.

ILSA: Dünyada 'As Time Goes By'ı Sam gibi çalan kimse yok hâlâ.

RICK: Uzun zamandır çalmıyordu.
(*Sessizlik.* ILSA, *gülümser.*)

ILSA: İyi akşamlar.

LASZLO: İyi akşamlar.

RICK: İyi akşamlar.

(RICK *ile* LASZLO *başlarını eğerek selâmlaşırlar.* LASZLO *ve* ILSA *kapıya doğru yönelirler,* RICK *yerine oturur, gittikleri yöne doğru bakar.* ILSA *ve* LASZLO, *caféden çıkmışlardır.*)

LASZLO: Anlaşılmaz bir adam, şu Rick. Kendisi sence nasıl biri?

(ILSA, LASZLO*'ya bakmaz.*)

ILSA: Paris'te sık görüyordum, ama tam söyleyemeyeceğim şimdi.

(*Köşede* RENAULT*'yla buluşurlar.*)

RENAULT: Yarın onda, büroda.

LASZLO: Orada olacağız.

RENAULT: İyi akşamlar.

ILSA: İyi akşamlar.

LASZLO: İyi akşamlar.

(*Sigarasını içen ve olanlardan az çok sersemlemiş bakan* RENAULT*'yu köşebaşında bırakarak, bekleyen taksiye binerler. Cafénin ışığı söner. Kapının girişi havaalanının döner işaret fenerinin ışığıyla aydınlanır. Cafédeki bütün müşteriler gitmiştir. Anaışıklar sönüktür.* RICK *bir masanın başında oturuyordur. Tam önünde bir bardak bourbon durur, boş bir tane de masadaki boş bir sandalyenin önünde. Hemen yanıbaşında bir şişe vardır.* RICK, *öylece oturur. Yüzünde hiçbir anlatım izi yoktur. Havaalanının işaret fenerinin ışığı odayı yalayıp gererken, odanın içi gerçekdışı bir havaya bürünür.* SAM, *içeriye girer.* RICK*'in önünde duraksayarak durur.*)

SAM: Patron. (*yanıt yoktur,* RICK *içer.*) Patron!

RICK: Ne var?

SAM: Patron, yatmaya gitmiyor musunuz?

RICK: (*bardağını doldurarak*) Daha değil.

(SAM, RICK*'in sıkıntılı bir havada olduğunu anlar.*)

SAM: (RICK*'i bu havadan kurtarmaya çalışan hafif bir edayla*) Yakında yatmaya gitme gibi bir planınız yok mu?

RICK: Hayır.

SAM: Hiç yatmaz mısınız?

RICK: Hayır.

SAM: (*hâlâ üsteleyerek*) Doğrusu, benim de uykum yok.

RICK: İyi. Bir içki al, öyleyse.

SAM: Yo. Ben içmem, patron.

RICK: O halde, içme.

SAM: Patron, haydi çıkalım buradan.

RICK: (*altını çizerek*) Hayır, efendim. Bir hanımı bekliyorum burada.

SAM: (*ciddi*) Lütfen, patron, gidelim. Başınıza dert açacaksınız sadece.

RICK: Gelecek o. Gelecek, biliyorum.

SAM: Arabayı alıp bütün gece dolaşalım. Sarhoş olalım. Balığa çıkalım, o gidene kadar uzaklaşalım buradan.

RICK: Kes sesini ve eve git, tamam mı?

SAM: (*direterek*) Hayır, efendim. Hiçbir yere gitmiyorum. (SAM, *piyanonun başına oturur, yavaşça çalmaya başlar.*)

RICK: (*gerçekten sarhoş olmuştur.*) Ugarte'yi götürüyorlar, o geliyor. İşler böyle. Biri gidiyor, biri geliyor. (*Bir an birşeyler düşünür.*) Sam?

SAM: (*hâlâ çalarak*) Ne var, patron?

RICK: Sam, eğer Casablanca'da Aralık 1941 ise, New York'ta kaç?

SAM: Ah, saatim durmuş.

RICK: (*nostalji içinde*) Bahse girerim, New York'ta uyuyorlardır. Bahse girerim, bütün Amerika uyuyordur. (*Masaya vurur birden.*) Dünyanın bütün kentlerinde hiçbir bar kalmamış gibi, kalkıp benimkine geliyor! (*Sinirli bir sesle* SAM'*e seslenir.*) O çaldığın ne?

SAM: (*doğaçlama çalmaktadır.*) Kendimden birşeyler.

RICK: İyi, kes o halde, neyi dinlemek istediğimi biliyorsun.

SAM: Hayır, bilmiyorum.

RICK: Onun için çaldıysan, benim için de çalabilirsin.

SAM: Bilmem, hatırlayamıyorum şimdi.

RICK: O dayandıysa, ben de dayanabilirim. Çal onu!

SAM: Peki, patron.

(SAM, *'As Time Goes By'ı çalmaya başlar. Kamera,* RICK'*e yaklaşır. Yüzünden geçmiş günleri düşündüğü okunmaktadır. Sahne erimeyle geçerken, bir orkestra* SAM'*in müziğine eşlik etmeye başlar. Paris'te bahardır. Arc de Triomphe'un görüntüsünü bulvarda küçük, açık bir otomobili sürmekte olan* RICK'*in görüntüsü alır; arkasında, kolunu* RICK'*in üstüne atmış olan* ILSA *oturuyordur. Seine Nehri üstünde bir gezinti gemisi. Geminin kıç tarafında* RICK *ve* ILSA *duruyorlardır. Birbirlerine sarılmışlardır.* ILSA *güler.* RICK'*in Paris'teki dairesinde.* ILSA *pencerenin önündeki çiçekleri düzene koyar.* RICK *bir şişe şampanya açar.* ILSA *ona katılır.*)

RICK: Gerçekten sen kimsin? Ve daha önce kimdin? Neler yapıyor, neler düşünüyordun? Ha?

ILSA: "Soru sormak yok," demiştik.

RICK: Senin güzelliğin için, bebek.

(*İçerler. Paris'in gösterişli bir cafésinde* RICK *ile* ILSA *dans ederler.* ILSA'*nın Paris'teki dairesinde.*)

ILSA: Düşündüklerine bir frank veririm.

RICK: Amerika'da olsa bir penny etmez. Değeri de o kadar, sanırım.

ILSA: Fazla ödemeye razıyım. Anlat.

RICK: Merak ediyorum.

ILSA: Evet?

RICK: Bu talihi neye borçluyum acaba? Yani beni bekliyor olmanı.

ILSA: Hayatımda niye başka erkek mi yok?

RICK: Ha ha.

ILSA: Çok basit. Vardı. Öldü.

RICK: Pekâlâ, bir yanıt bütün sorulara yetiyor.

ILSA: Pekâlâ, bir soru bütün sorulara yetiyor.

(RICK'*i öper.*)

(Almanların Fransa'yı işgal haberi.)

(Bir adam çevresine toplananlara gazete satmaktadır. Ortalıkta telâş vardır. RICK *ve* ILSA, *caféde otururlarken bir gazete satın alıp okurlar. Yakınlarında, bir grup Fransız, korku içinde, hoparlörlü bir kamyonun çevresini sarar. Sert bir ses, Nazilerin Paris'e girmeleri trajik haberini bağırarak bildirmektedir.)*

RICK: Hiçbir şey onları durduramaz artık. Çarşamba, en geç perşembe, Paris'te olurlar.

ILSA: *(korkuyla)* Richard, senin kayıtlarını bulurlar. Senin için burası güvenli sayılmaz artık.

RICK: *(gülümser)* Zaten kara listelerindeyim, şeref listelerinde adım var.

(Montmartre'da küçük bir café. Yere düşen gölge cafénin 'La Belle Aurore' yazısını yansılar. RICK, *bardan bardak ve bir şişe şampanya almaktadır.* ILSA *ile piyanodaki* SAM'*in yanına doğru gider.* SAM, *'As Time Goes By'ı çalmaktadır.* ILSA, *müziği dinledikçe aklı başka yerlere dalıp gitmektedir. Aklından birşeyler geçirdiği kesindir ve savaşla ilgili değildir bu.* RICK, *şampanya doldurur. Tavrı buruktur, ama Casablanca'da görüldüğü gibi acı bir burukluk değildir bu.)*

RICK: Henri önce bu şişeyi, sonra üç şişeyi daha bitirmemizi istiyor. Almanlar içmesin diye bütün bahçeyi şampanyayla sulayacakmış.

SAM: *(bardağına bakarak)* Çivi çiviyi söker, değil mi, Bay Richard?

RICK: İşte o kadar! (ILSA'*ya*) Senin güzelliğine, bebek.

(Sokaktan bir hoparlör işitilir. RICK *ve* ILSA *bakışırlar, sonra pencereye koşarlar. Hoparlör Almanca ilan etmektedir.)*

RICK: Benim Almancam zayıfladı herhalde.

ILSA: *(hüzünlü)* Gestapo. Yarın Paris'te olacaklarmış. Girdikleri zaman nasıl davranmamız gerektiğini söylüyor. *(Belli belirsiz gülümseyerek)* Biz de âşık olacak tam za-

manı bulmuşuz, dünya batıyor.

RICK: Evet. Kötü bir zamanlama. (ILSA'*ya bakar.*) On yıl önce, mesela, neredeydin?

ILSA: (*neşelenmeye çaba gösterir.*) On yıl önce mi? Bir düşüneyim... (*Düşünür.*) Evet. Dişimde telle geziyordum. Sen nerelerdeydin?

RICK: İş arıyordum kendime.

(*Sessizlik.* ILSA, RICK'*e sevecen gözlerle bakar.* RICK, ILSA'*yı kollarına alır ve tutkuyla öper. Birbirlerine kenetlenmiş kucaklaşırken, boğuk top atışı sesleri gelir.* RICK *ve* ILSA *birbirlerinden ayrılırlar.*)

ILSA: (*korkmuştur, ancak göstermemeye çalışır*) Top atışları mıydı, yoksa çarpan kalbim mi?

RICK: (*acı acı*) Ha, yeni Alman 77. Sese bakılırsa, otuz kırk mil ötedeler. (*Bir atış daha duyulur.*) Her an da yaklaşıyorlar. Hadi. İç. Öbür üç şişeyi bitiremeyeceğiz nasıl olsa.

SAM: Almanlar neredeyse burada olurlar. Sizi de aramaya çıkarlar. Başınıza ödül koymuşlardı, unutmayın.

(ILSA, *bu söz üzerine irkilir.*)

RICK: (*kuru bir sesle*) Kapıya not bıraktım. Nerede olduğumu bulurlar.

(ILSA, RICK'*e bakar.*)

ILSA: Garip. Senin hakkında ne kadar az şey biliyorum.

RICK: Ben de senin hakkında çok az şey biliyorum; dişlerini, o kadar.

ILSA: Lütfen, ciddi ol, sevgilim. Tehlikedesin ve senin Paris'i terk etmen gerekiyor.

RICK: Yo, yo, yo, hayır. *Bizim* terk etmemiz gerekiyor.

ILSA: (*kaygılı*) Evet, tabii, bizim.

RICK: Marsilya'ya tren saat beşte kalkıyor. Seni otelinden saat dört buçukta alırım.

ILSA: (*aceleyle yanıtlar*) Yo, hayır. Benim otelden olmaz. Benim, şey, benim ayrılmadan önce kentte yapacak bazı işlerim var. Seninle istasyonda buluşuruz, ha?

RICK: Tamam. Beşe çeyrek kala. (*Aklına bir düşünce gelir.*) Ne dersin, Marsilya'da evlenemez miyiz?

ILSA: (*bahane yaparak*) Plan yapmak için daha çok erken.

RICK: (ILSA'*yla birlikte gidiyor olmaktan mutlu, heyecanlı*) Evet, sanırım daha çok erken. Bakalım, zaman ne gösterir. Makiniste ne dersin? Bizi trende evlendiremez mi?

ILSA: (*sinirli gülerek*) Ah, sevgilim!

(*Birden,* ILSA, *sessizce ağlamaya başlar.*)

RICK: Evet, niye olmasın? Gemide kaptanlar evlendiriyor. Bu, haksızlık... Hey, hey, ne oldu sana, bebek?

ILSA: (*kendi kendine*) Seni o kadar seviyorum ve bu savaştan o kadar nefret ediyorum ki. (*Durur,* RICK'*e bakar.*) Ah, çılgın bir dünya bu. İnsanın başına her şey gelebiliyor. Kaçıp kurtulamazsan, yani bizi birbirimizden birşeyler ayıracak olursa, nereye götürürlerse götürsünler seni ya da ben nerede olursam olayım, şunu bil ki...

(*Sürdüremez. Yüzünü* RICK'*in yüzüne doğru kaldırır.* RICK, *onu incelikle öper.*)

ILSA: Öp beni. Sanki son kezmiş gibi öp beni.

(RICK, ILSA'*nın gözlerinin içine bakar, sonra sanki son kezmiş gibi onu öper.* ILSA'*nın eli masanın üstüne düşer, bir bardağı devirir. Gare de Lyon'da, görülen yüzlerden telâşlı, gerilimi yüksek bir heyecan okunur. Paris'ten kalkan son trendir bu!* RICK, *kalabalığın arasında görünür. Saatin önünde durur, valizini yere bırakır. Saatine bakar. Trenin kalkmasına iki dakika kalmıştır. Başından ve omuzlarından aşağıya yağmur suları dökülmektedir, ancak buna aldırmadığı görülür. Saatine yeniden bakar. Birden* SAM *görünür.*)

RICK: Nerede kaldı? Onu gördün mü?

SAM: Hayır, Bay Richard. Onu bulamıyorum. Otelden çıkmış. Ama, siz ayrıldıktan sonra bu not gelmiş.

(SAM, *cebinden bir zarf çıkarır.* RICK, *zarfı alır, açar,*

bakar, şunlar yazılıdır!)

"Richard:
Seninle gelmem ya da seni bir daha görmem mümkün değil. Nedenini sormamalısm. Seni sevdiğime inan sadece. Git, sevgilim, Tanrı seni korusun.
Ilsa"

(*Yağmur taneleri mektubun üstüne düşerek yazıyı silikleştirir.*)

SAM: (*delicesine*) Bu son çağrı, Bay Richard, işitiyor musunuz beni? Gelin, Bay Richard. Gidelim buradan. Hadi, Bay Richard, hadi.

(SAM, *taş kesilmiş, isteksiz bir* RICK'*i trene doğru götürür.* RICK *dönüp bakar. Tren tam kendisi bindiği sırada hareket eder. Trenin basamaklarında uzaklara doğru bakar, daha sonra mektubu buruşturur, trenden çıkan buhar bütün sahneyi kapladığı sırada atar.*)

(*Sis kalktığında, caféde masanın üstünde bir bardağa yakın çekim. Kamera,* RICK'*in yüzüne doğru geçer.* RICK, *sarhoştur.* SAM, *bardağı ve yere düşmüş bir sandalyeyi kaldırmak üzere masaya doğru ilerler. Tam o anda kapı açılır,* ILSA *oradadır.* RICK, *kapının girişine doğru bakar.* ILSA, *bir an duralar, sonra masaya doğru ilerler.*)

ILSA: Rick, seninle konuşmam lazım.

(*Tavrı biraz belirsiz ve sınarcasınadır, ancak altında az çok kararlılık sezilir.*)

RICK: Ha. İlk içkiyi sana saklamıştım. İşte.

ILSA: Hayır. Hayır, Rick. Bu akşam olmaz.

RICK: (*özellikle*) Bu akşam.

(ILSA, *boş bardağın önünde duran sandalyeye oturur. Gözleri* RICK'*in yüzünde dolaşır, ama* RICK'*in yüzünde yalnızca soğuk ve hareketsiz bir anlatım yatar. Şişeye uzanır, kendisine bir içki daha koyar.*)

ILSA: Lütfen.

RICK: Casablanca'ya niye geldin? Başka yerler var.

ILSA: Burada olduğunu bilseydim gelmezdim. İnan bana, Rick, doğru bu. Bilmiyordum.

RICK: Ne tuhaf çıkıyor sesin, nasıl da değişmiş. Hâlâ kulaklarımda: "Richard, sevgilim, seninle neresi olursa olsun gelirim. İkimiz bir trene binelim ve hiç durmadan gidelim."

ILSA: Lütfen, yapma. Yapma, Rick! Neler hissettiğini anlayabiliyorum.

RICK: Ya! Neler hissettiğimi anlıyorsun. Ne kadar birlikte olmuştuk, tatlım?

ILSA: Saymadım günleri.

RICK: Ha, ben saydım. Her geçen günü. En çok da son günü hatırlıyorum. Biten bir vaat. Bir istasyon peronunda yağmurun altında bekleyen bir adam, içi dışına çıktığı için komik yüzlü bir adam.
(*Bir içki alır.*)

ILSA: (*bir an sessizlikten sonra*) Sana bir hikâye anlatsam olur mu, Rick?

RICK: Biten bir vaat var mı içinde?

ILSA: Nasıl bitiyor bilmiyorum.

RICK: Pekâlâ, başla, anlat. Sen devam ederken başkası da katılır belki.

ILSA: Oslo'daki evinden Paris'e yeni gelmiş bir kızla ilgili. Bir dostlarının evinde kız bütün hayatı boyunca adını işittiği, çok büyük ve çok yürekli bir adamla tanışır. O adam kendisine bilgi, düşünce ve ideallerle dolu, bütün bir güzellikte dünyayı önüne açar. Ne biliyorsa, hayatta ne olabildiyse, hep onun sayesinde olur. Ve ona aşk sandığı bir duyguyla bağlanır, ona tapar.

RICK: Evet, çok hoş. Ben de bir hikâye dinlemiştim bir zamanlar. Aslında, birçok hikâye dinledim zamanında. Alt katta çalan küçük bir piyona eşliğinde devam edip "Bayım, ben çocukken bir adamla tanıştım," diye başlayan. (*Bir an sessizlik.*) Hah. Sanırım ikimizin hikâye-

si de komik değil. Söyle kimdi o kendisi için beni terk ettiğin kişi? Laszlo muydu, yoksa daha başkaları da var mıydı? Yoksa anlatan tiplerden değil misin?

(ILSA, *ürpererek, kalkar ve ayrılır.* RICK'*in başı masaya düşer.*)

(*Ertesi sabah,* RENAULT'*nun bürosunda,* STRASSER RENAULT'*yla birliktedir.*)

STRASSER: Kuvvetle sanıyorum ki Ugarte geçiş kâğıtlarını Bay Blaine'e bıraktı. Caféyi derhal baştan aşağı aramanızı size tavsiye edecektim.

RENAULT: Eğer kâğıtlar Rick'teyse, onları kendi yerinde bulmanıza fırsat vermeyecek kadar akıllı biridir.

STRASSER: Kendisine çok akıllı gözüyle bakıyorsunuz hep. Benim edindiğim izlenim, öbür Amerikalılar gibi, kurusıkı atan biri.

RENAULT: Amerikalıların attıkları kurusıkıları yabana atamayız. (*Masumca*) 1918'de Berlin'de 'kurusıkı atarlarken' onlarla birlikteydim.

(STRASSER, RENAULT'*nun yüzüne dik dik bakar.*)

STRASSER: Laszlo'ya gelince, günün yirmi dört saati göz hapsine alınsın istiyoruz.

RENAULT: (*güvenini pekiştirerek*) O halde, size güzel bir haberim var, kendisi tam şu anda buraya gelmek üzere.

(LASZLO *ve* ILSA, *Polis Şefliğinin salonuna açılan camlı kapıdan içeriye girerler.* JAN *ve* ANNINA *da oradadırlar, bir* GÖREVLİ'*yle konuşmaktadırlar.*)

GÖREVLİ: (JAN *ile* ANNINA'*ya*) Elimizden başka şey gelmez.

(LASZLO *ve* ILSA, RENAULT'*nun bürosuna girerler.* LASZLO *her ikisini başıyla selâmlar.*)

RENAULT: İkinizi birlikte görmek ne büyük zevk. Akşam iyi dinlenebildiniz mi?

LASZLO: Ben çok rahat uyudum.

RENAULT: Hayret. Casablanca'da hiç kimsenin rahat uyuduğu görülmemiştir.

LASZLO: (*kısa keserek*) İşimize dönsek?

RENAULT: Memnuniyetle. Oturmaz mısınız?

LASZLO: Teşekkür ederim.

STRASSER: (LASZLO *kadar soğuk*) Pekâlâ, Herr Laszlo, lâfı dolaştırmayalım. Siz Reich için kaçak bir tutuklusunuz. Bugüne kadar talihiniz yaver gitti, her seferinde elimizden kurtuldunuz. Sonunda Casablanca'ya geldiniz. Görevim, sizin Casablanca'da kalmanızı sağlamak.

LASZLO: Bunu başarıp başaramayacağız ayrı mesele, tabii.

STRASSER: Sanmıyorum. Bütün çıkış vizelerinde Yüzbaşı Renault'nun imzası gerekiyor. (RENAULT'*ya döner.*) Yüzbaşı, sizce Herr Laszlo'nun bir vize alması mümkün mü?

RENAULT: Korkarım ki hayır. Üzülerek bildiririm, M'sieur.

LASZLO: Evet, belki de Casablanca'da kalmak hoşuma gider.

STRASSER: Ya Mademoiselle?

ILSA: Benim için kaygı duymanız gerekmiyor.

LASZLO: (*kalkmaya hazırlanır*) Bize söylemek istediğiniz her şey bu mu?

STRASSER: Acele etmeyin. Dünya kadar vaktiniz var. İstediğiniz kadar kalabilirsiniz Casablanca'da... (*Birden öne doğru eğilir, kararlı konuşur.*) ...ya da yarın Lizbon'a gidebilirsiniz, tek bir koşulla.

LASZLO: Nedir bu koşul?

STRASSER: Yeraltı hareketinin liderlerini tanıyorsunuz Paris'te, Prag'da, Brüksel'de, Amsterdam'da, Oslo'da, Belgrad'da, Atina'da.

LASZLO: Hatta Berlin'de.

STRASSER: Evet, hatta Berlin'de. Eğer bu kişilerin adlarını ve tam olarak yerlerini bana bildirirseniz, yarın sa-

bah vizeyi elde edebilirsiniz.

RENAULT: (*sırf yaranmak için*) Hem de Üçüncü Reich'a hizmet etmiş olma onurunu!

LASZLO: Ben bir yıl Alman toplama kampında kaldım. Bu onur bana hayat boyunca yeter.

STRASSER: Adları bize verecek misiniz?

LASZLO: Elinizde çok daha 'ikna edici yöntemler'in bulunduğu bir toplama kampında bu adları size vermediysem, şimdi hiç vermem herhalde. (*Sesindeki tutkulu inanç gittikçe kendini açığa çıkarır.*) Ayrıca, bu insanların izini sürüp öldürseniz ne olur? Hepimizi öldürseniz ne çıkar bundan? Avrupa'nın her köşesinden yüzlercesi, binlercesi yerimizi alacaktır. Naziler olsun, kimse yetişemez bu kadar adamı öldürmeye.

STRASSER: Herr Laszlo konuşma sanatınızla niçin bu kadar ün kazandığınızı şimdi anlıyorum. Ancak, bir noktada yanılıyorsunuz. Siz Reich'ın bütün düşmanlarının yerini başkalarının doldurabileceğini söylediniz, ama bir kişi dışında. Kaçmaya çalışırken başınıza herhangi talihsiz bir olay gelecek olursa, kimse sizin yerinizi dolduramayacaktır.

LASZLO: Bana burada karışma cesaretini gösteremezsiniz. Burası hâlâ işgal edilmemiş Fransa'dır. Yansızlık çiğnendiği anda, olay Yüzbaşı Renault'ya yansıyacaktır.

RENAULT: M'sieur, benim yetkem altında olduğunuz sürece...

LASZLO: Sağ olun.

RENAULT: Bu arada, M'sieur, dün akşam Signor Ugarte'yle ilgileniyordunuz.

LASZLO: Evet.

RENAULT: Sanırım, kendisine bir mesajınız var?

LASZLO: Önemli bir şey değil, ama kendisiyle konuşabilir miyim şimdi?

STRASSER: Bu tek yanlı bir görüşme olacak sizin için. Signor Ugarte öldü.

(ILSA'nın, *daha sonra da* LASZLO'nun *yakın çekimde düş kırıklığına uğradıkları görülür.* STRASSER *olayı gözler.*)

ILSA: Ah.

RENAULT: (*raporu elinde tutarak*) Raporu hazırlıyordum. Karar veremedik tam, kendi canına mı kıydı, yoksa kaçmaya çalışırken mi öldü.

LASZLO: Bizimle işiniz bitti mi acaba?

STRASSER: Şimdilik.

LASZLO: İyi günler.

(ILSA *ile* LASZLO *çıkarlarken bir* GÖREVLİ *girer. Kapı,* ILSA *ile* LASZLO'nun *arkalarından kapandığı sırada,* RENAULT STRASSER'*le konuşmaya başlar.*)

RENAULT: Kuşkusuz, bundan sonra atacakları ilk adım karaborsaya gitmek olacaktır.

GÖREVLİ: Özür dilerim, Yüzbaşı. Bir vize sorunu daha çıktı.

RENAULT: (*Hoşnut bir yüzle, aynada kendine bakar.*) İçeriye alın bayanı.

GÖREVLİ: Peki, efendim.

(*Karaborsa, tezgâhların, dükkânların, sergilerin olduğu, gürültülü bir sokaktır. Her tür milletten insan yerli satıcıların sokağa serdikleri malları almakla uğraşıyordur. Erkekler de, kadınlar da tropikal giysiler içindedirler. Tezgâhların üstüne çekilmiş tenteler, insanların yakıcı güneşten korunmalarına az da olsa yardımcı olur. Dıştan bakıldığında, miskin bir hava eser, ancak alttan alta, sinsi bir yasadışı ticaret kol geziyordur.*)

(*Bir Fransız* ADAM *ile bir* YERLİ, *alçak sesle karşılıklı konuşurlar.*)

YERLİ: Üzgünüm, M'sieur, polise göz kulak olmak gerekecek. Bu iş, Signor Ferrari'nin işi.

ADAM: Ferrari mi?

YERLİ: Signor Ferrari'yi tanımakta çok yarar var. Bütün ka-

raborsa onun tekelinde. Şurada, Mavi Papağan'da bulabilirsiniz kendisini.

ADAM: Teşekkürler.

(*Cafénin dışında, bir tüneğin üstünde mavi bir papağan oturmaktadır. İçerisi,* RICK'*in yerinden daha özensiz olmakla birlikte, oldukça kalabalıktır.* RICK *içeri girer, caféyi geçip* FERRARI'*nin bürosuna doğru ilerler, tam o sırada yüzlerinden umutsuzluk akan* JAN *ve* ANNINA'*yla birlikte* FERRARI *görünür.*)

FERRARI: Yo, hemen umutsuzluğa kapılmayın öyle. Yüzbaşı Renault'yla anlaşabilirsiniz belki.

JAN: Çok teşekkür ederiz size, Signor.

(JAN, ANNINA'*ya yolu gösterir.* RICK, FERRARI'*nin arkasından seslenir.*)

RICK: Merhaba, Ferrari.

(SIGNOR FERRARI *döner,* RICK'*i gördüğüne sevinir.*)

FERRARI: Ah, günaydın, Rick.

RICK: Bakıyorum, otobüs gelmiş. Benim malları alayım.

FERRARI: Acele etme. Ben gönderirim. Gel, bir içki içelim önce.

RICK: Sabahları içmem. Ayrıca, her gönderdiğinde paketlerin sayısı azalıyor.

FERRARI: (*kıkırdayarak*) Yediriyoruz, evlâdım, yediriyoruz. Gel, otur. Seninle konuşmak istediğim bir konu var zaten. (*Bir garson çağırır.*) Bourbon olsun. (RICK'*e, derin bir iç geçirerek*) Ugarte'yle ilgili haberler çok sıktı canımı.

RICK: Şişko bir ikiyüzlüsün sen. Ugarte'ye benden çok üzülmemişsindir.

FERRARI: (RICK'*in yüzüne yakından bakarak*) Tabii ki hayır. Benim canımı sıkan şey, Ugarte öldü ve o geçiş kâğıtları kimde kimse bilmiyor.

RICK: (*boş gözlerle bakar.*) Pratikte hayır.

FERRARI: O kâğıtları bir elime geçirebilsem, servet sahibi

olurum.

RICK: Ben de öyle. Ama ben beceriksiz bir işadamıyım.

FERRARI: O kâğıtlar kimdeyse ona bir önerim var. Bütün iş benim üzerime, kâğıtları elden çıkaracağım, bütün tehlike benim, sadece küçük bir yüzde karşılığı.

RICK: Yedirmek yok mu?

FERRARI: (*gülerek*) Tabii, birkaç masraf çıkar. (RICK'*in dosdoğru yüzüne bakarak*) O kâğıtlar kimdeyse ona önerim bu işte.

RICK: (*kuru bir sesle*) Geldiğinde söylerim.

FERRARI: Rick, seninle açık kart oynuyorum. Sen biliyorsun o kâğıtlar nerede.

RICK: Eh, tam adamına çattın. Renault ile Strasser de aynen senin gibi düşünüyorlar. (*Pencereden dışarıya baktığında,* ILSA'*yı bez pazarında bırakarak caféye doğru gelmekte olan* LASZLO'*yu görür.*) Buraya gelmemin nedeni de o, benim yeri araştırsınlar diye fırsat tanıdım.

FERRARI: Rick, aptallık etme. Bana güven. Bir ortağa ihtiyacın var.

(RICK *onu dinlemiyordur. Açık duran pencereden dışarıya, bez pazarına doğru bakar.*)

RICK: (*toparlanır*) Kusura bakma, dönmem lazım.

(LASZLO, *tam* RICK *dışarıya çıkarken girişte belirir. Durur, incelikli bir sesle* RICK'*le konuşur.*)

LASZLO: Günaydın.

RICK: Signor Ferrari masada oturan o şişman zat.

(*Çıkarken,* LASZLO *ona şaşırmış bir yüzle bakar.*)

(*Bez tezgâhında,* ILSA, *Arap bir satıcının satmaya çalıştığı bir masa örtüsünü inceliyordur. Satıcı, üstünde '700 frank' yazan bir etiket tutar elinde.*)

ARAP: Bütün Fas'ta böyle bir hazine bulamazsınız, Mademoiselle. Sadece yedi yüz frank.

(RICK, ILSA'*nın arkasından yanaşır.*)

RICK: Kazıklıyorlar.

(ILSA, RICK'*e kısaca bakar, yeniden döner. İncelikli resmi bir tavrı vardır.*)

ILSA: Önemi yok, teşekkür ederim.

ARAP: Ha, Bayan Rick'in dostusunuz demek? Rick'in dostları için küçük bir indirimimiz var. Yedi yüz frank mı demiştim size? İki yüze bırakıyorum.

(*Tezgâhın altına uzanarak üstünde '200 frank' yazan bir etiket çıkarır, öteki etiketle değiştirir.*)

RICK: Üzgünüm, dün akşam bana uğradığında seni kabul edecek durumda değildim.

ILSA: Önemli değil.

ARAP: Ah, Rick'in *özel* dostları için, *özel* indirim yapıyoruz. Yüz frank.

(*İkinci etiketi, üstünde '100 frank' yazan üçüncü bir etiketle değiştirir.*)

RICK: Anlattığın hikâye biraz aklımı karıştırdı. Belki de bourbondandır.

ARAP: Masa örtüleri var, kılıflar var...

ILSA: Teşekkür ederim. Pek ilgilenmiyorum doğrusu.

ARAP: Lütfen, bir dakika. Bekleyin! (*Hızla çıkar.*)

(ILSA, *tezgâhtaki malları inceliyor görünür.*)

RICK: Niye döndün? Tren istasyonunda niye beni yüzüstü bıraktığını anlatmak için mi?

ILSA: (*hafifçe*) Evet.

RICK: Pekâlâ, şimdi anlatabilirsin. Oldukça ayık sayılırım.

ILSA: Anlatacağımı sanmıyorum, Rick.

RICK: Niye? Elinde bilet ortada kalakalan benim. Bilmek hakkım herhalde.

ILSA: (*alçak sesle*) Dün akşam senin ne halde olduğunu gördüm. Paris'te tanıdığım Rick olsaydı, anlatabilirdim, o anlardı. Ama yüzüme öyle nefretle bakan... neyse, yakında Casablanca'dan ayrılacağım ve bir daha hiç görüşmeyeceğiz. (RICK'*in yüzüne bakarak*) Paris'te birbirimize âşık olduğumuz sırada birbirimizi çok az tanıyorduk. Bırakalım, öyle kalsın, o günleri hatırlaya-

lım; Casablanca'yı, dün akşamı değil.

RICK: (*alttan, ama tok bir sesle*) Göze alamadığın için mi beni yüzüstü bıraktın? Polisten saklanarak, hep kaçarak yaşamanın ne olduğunu iyi bildiğin için mi?

ILSA: Buna inanmak istiyorsan, inanabilirsin.

RICK: Evet, kaçmıyorum şimdi. Yerleştim, bir salonun üst katına, burası doğru, neyse... (*alaylı*) Bir kaçamak yaparsın belki. Beklerim.

(ILSA *başını çevirir.*)

RICK: Fark etmez, nasıl olsa Laszlo'ya bir yalan uydurursun. Beklerim!

ILSA: Hayır, Rick, olmaz. Bak, Victor Laszlo benim kocam.

(RICK, ILSA*'nın yüzüne bakar.*)

ILSA: Daha önce de kocamdı, seni Paris'te tanıdığım zaman da.

(*Caféye doğru yürürken* RICK *arkasından bakar. İçeride,* ILSA, LASZLO *ve* FERRARI*'yle oturur.*)

FERRARI: Demin M'sieur Laszlo'ya anlatıyordum, ne yazık ki kendisine yardım edemiyorum.

ILSA: (*sıkıntılı*) Ah.

LASZLO: Görüyorsun, sevgilim, dünya tersine döndü.

FERRARI: (ILSA*'ya*) Casablanca'daki bütün yasadışı işlerin başı olarak, etkili ve saygın bir kişiyimdir. M'sieur Laszlo için hayatımı tehlikeye atmaya değmez. Ancak, sizin konunuz ayrı.

LASZLO: Signor Ferrari senin için bir çıkış vizesi almanın mümkün olabileceğini söylüyor.

ILSA: Yani yalnız başıma mı gitmemi söylüyorsun?

FERRARI: *Ancak* yalnız başınıza olursa.

LASZLO: Ben burada kalıp vize almaya çalışacağım. Eminim, kısa süre sonra...

FERRARI: Açık konuşalım, M'sieur. Sizin Casablanca dışına çıkmanız bir mucize olur. Almanlar ise mucizeyi yasakladılar.

ILSA: (FERRARI'ye) Bizim ilgilendiğimiz sadece iki vize, Signor.

LASZLO: Lütfen, Ilsa, acele etme.

ILSA: (*kararlı*) Hayır, Victor, olmaz.

FERRARI: Bu konuyu aranızda tartışın isterseniz. İzninizle. Ben barda olacağım.

(FERRARI, *ayağa kalkıp uzaklaşır.*)

LASZLO: Hayır, Ilsa, burada kalmana izin veremem. Amerika'ya gitmelisin. Hem, inan bana, ben de bir yolunu bulup yanına geleceğim.

ILSA: Ama, Victor, durum başka olsaydı, eğer benim kalmam gerekseydi de yalnızca benim için bir vize olsaydı, sen kabul eder miydin?

(LASZLO *duraksar.*)

LASZLO: (*pek inandırıcı olmayan bir sesle*) Evet, ederdim.

(ILSA, *solgun, gülümser.*)

ILSA: Evet, anlıyorum. Lille'de başım dertte çıkamıyorken niçin yalnız bırakıp gitmedin? Marsilya'da hastayken ve sen her dakika tehlike içinde yaşıyorken gitmeni iki hafta alıkoyduğum halde niçin terk edip gitmedin beni o zaman?

LASZLO: (*buruk bir gülümsemeyle*) Aklımdan geçmişti, ama her seferinde bir şey engel oldu bana. (*Yaklaşır, elini* ILSA'*nın elinin üstüne koyar.*) Seni çok seviyorum, Ilsa.

ILSA: (*gülerek*) Sırrının bende kalabileceğine güvenebilirsin. Ferrari yanıtımızı bekliyor.

(*Barda* FERRARI *bir garsonla konuşuyordur.*)

FERRARI: Elli franktan çok etmez.

(ILSA *ile* LASZLO, FERRARI'*ye doğru giderler.*)

LASZLO: Karar verdik, Signor Ferrari. Şu an için iki çıkış vizesi aramaya devam edeceğiz. Çok teşekkür ederiz.

FERRARI: Pekâlâ, iyi şanslar. Ama, dikkatli olun. (*Pazarın olduğu yöne doğru bir bakış fırlatır.*) İzlendiğinizi fark ettiniz mi?

LASZLO: (*pazarın olduğu yöne bakarak*) Tabii. Artık bir içgüdü haline geldi.

FERRARI: (ILSA'yı *keskin gözlerle süzerek*) Bir bakıma çok talihli bir kişi olduğunuzu görüyorum, M'sieur. İçimden geldi, size bir öneride daha bulunacağım, nedenini bilemeyeceğim, çünkü bu işten hiçbir kârım yok, ama siz Signor Ugarte'yle ve geçiş kâğıtlarıyla ilgili birşeyler duydunuz mu?

LASZLO: Evet, birşeyler duydum.

FERRARI: Ugarte'yi tutukladıkları zaman o kâğıtlar üstünde bulunamadı.

LASZLO: (*bir anlık duraksamadan sonra*) Nerede olduklarını biliyor musunuz?

FERRARI: Emin değilim, M'sieur, ancak Ugarte'nin o kâğıtları M'sieur Rick'e bıraktığını sanıyorum en azından.

(ILSA'*nın yüzü düşer.* LASZLO *sessizce gözler.*)

LASZLO: Rick mi?

FERRARI: Zor bir müşteridir, şu Rick. Ne yapacağı ya da niye yapacağı hiç belli olmaz. Ama, denemeye değer.

LASZLO: Çok teşekkürler. İyi günler.

ILSA: Hoşça kalın, kahve için teşekkürler, Signor. Casablanca'dan ayrıldığım zaman özleyeceğim.

FERRARI: (*başıyla selâmlar*) Benimle paylaşmanız büyük bir incelik. İyi günler, Mademoiselle, M'sieur.

LASZLO: İyi günler.

(ILSA *ile* LASZLO *caféyi terk ettiklerinde,* FERRARI, *soğukkanlı, masanın üstündeki bir sineği haklar.*)

(RICK'*in cafésinin dışarısı, cafénin ışığı yanar ve ortalığa müzik sesi yayılır. Barda,* ESMER AVRUPALI *bir başka* TURİST *yakalamıştır.*)

ESMER AVRUPALI: Burası tam size göre, efendim.

TURİST: Eh, şansım varmış, demek.

ESMER AVRUPALI: Ben artık gideyim en iyisi.

TURİST: Eh, hesabım, lütfen.

ESMER AVRUPALI: Aman, dikkatli olun, efendim. Sizden ricam...

(TURİST *sinirli güler.* ESMER AVRUPALI *cüzdanını aşırır.*)

ESMER AVRUPALI: Burası tehlikeli bir yerdir, ortalık akbaba dolu. Her yer akbaba! Her şey için çok teşekkürler.

TURİST: (*gülerek*) Ee, hoşça kalın, efendim.

ESMER AVRUPALI: Sizinle tanıştığıma memnun oldum. (*Fırlayarak çıkarken* CARL'*la çarpışır.*) Ah, özür dilerim.

(ESMER AVRUPALI *hızla uzaklaşırken,* CARL *üstünden herhangi bir şey götürülmediğinden emin olmak için bütün cebelerini yoklar.* SAM *ile* CORINA *parçalarını bitirirler.* STRASSER *ile yanındaki kalabalık caféden içeri girerler,* RICK'*in masasının yanından geçerler.* CARL, RICK'*e bir şişe ve bir bardak getirir.*)

CARL: M'sieur, Rick, en iyi müşterimiz olmaya başladınız.

(CARL *çıkar;* RENAULT, RICK'*e doğru yaklaşır.*)

RENAULT: Evet, Ricky. Beni sevindiriyorsun. Tam bir Fransız gibi davranmaya başladın artık.

RICK: Adamların bu öğleden sonra burasını o hale getirmişler. Zamanında açabilmek için temizliği ancak bitirebildik.

RENAULT: Evet, Strasser'e kâğıtları burada bulamayacağını anlatmıştım. Ama adamlarıma ortalığı dağıtmalarını özellikle söyledim. Böyle bir şeyin Almanları ne kadar etkilediğini bilirsin? Rick, bu geçiş kâğıtları sende mi?

RICK: (*bozuntuya vermeden*) Louis, sen Vichy'den mi yanasın, yoksa Özgür Fransa'dan mı?

RENAULT: (*hemen yanıtlayarak*) Soruyu yüzüme sorman benim için yeterli. Konu kapanmıştır.

RICK: Anlaşılan, biraz geç kaldın?

RENAULT: Ha?

(RICK, *bara doğru yaklaşan* YVONNE *ile* ALMAN SUBAY'*a doğru bakar.*)

RICK: Demek, Yvonne düşman saflarına geçti.

RENAULT: Belli olmaz. Kendi saflarından ikinci bir cephe açabilir. (*Ayağa kalkar.*) Sanırım Albay Strasser'e azıcık iltifat etme zamanı geldi. Sonra görüşürüz, Rick. (*Yürüyüp gider.*)

(*Barda,* YVONNE *ile* ALMAN SUBAY *siparişlerini verirler.*)

YVONNE: Sacha!

ALMAN SUBAY: Fransız yetmiş-beşliklerden.

YVONNE: (*şimdiden azıcık gergin*) Hepsini sıraya diz, Sacha... (*Eliyle barı gösterir.*) ...Ta şuradan şuraya.

ALMAN SUBAYI: (*Söze karışır.*) İki taneyle başlayalım.

(*Bardaki bir* FRANSIZ SUBAY YVONNE'*a karışır.*)

FRANSIZ SUBAY: (*Fransızca*) Bu Almanla çıkan bir Fransız değilsin, herhalde!

YVONNE: (*Fransızca*) Sen ne karışıyorsun?

FRANSIZ SUBAY: (*Fransızca*) Karışırım...

YVONNE: (*Fransızca, patlayarak*) Seni ilgilendirmez!

ALMAN SUBAY: (*Fransızca*) Yo, yo, yo, yo! Bir dakika! (*İngilizce*) Ne dedin? Lütfen, tekrar eder misin?

FRANSIZ SUBAY: Benim ne söylediğim seni ilgilendirmez!

ALMAN SUBAY: İlgilendirir!

(*Dövüşmeye başlarlar.*)

YVONNE: (*Fransızca*) Kesin! Yalvarırım! Yalvarırım size, kesin!

(*Yanda duranlardan tepki sesleri gelir. Bir masadaki Alman subaylar, araya karışmak üzere ayağa kalkarlar.* RICK, *yürüyerek gelir, iki adamı ayırır.*)

RICK: (ALMAN'*a*) Kendi yerimde huzursuzluk istemem. Ya politikayı kesin ya da çekip gidin.

FRANSIZ SUBAY: (*Fransızca*) Pis Alman. Bir gün intikamımızı alacağız sizden.

(STRASSER'in *masasında,* RENAULT, STRASSER *ve öteki'ler tekrar yerlerine otururlar.*)

STRASSER: Görüyorsunuz, Yüzbaşı, ortalık sandığınız kadar denetim altında değil.

RENAULT: Sevgili Albay, hükümetinizle işbirliği için gereken çabayı gösteriyoruz, ancak halkımızın duygularına engel olamayız.

STRASSER: (*Gözlerini* RENAULT'*ya diker.*) Yüzbaşı Renault, hangi taraftan olduğunuza emin misiniz?

RENAULT: Hiçbir kanaat taşımıyorum, eğer sormak istediğiniz şey buysa. Rüzgâr hangi yönden eserse, şu anda rüzgâr Vichy'den esiyor.

STRASSER: Ya değişirse?

RENAULT: Kuşkusuz, Reich, bu gibi bir olasılığı kabul etmez.

STRASSER: Casablanca için gittikçe daha çok kaygı duyuyoruz. Afrika'da bütün Fransız bölgelerinin hainlerle kaynadığını biliyoruz, hepsi fırsatını kolluyor, kendilerine bir lider bekliyorlar belki de.

RENAULT: (*olağan bir sesle*) Laszlo gibi bir lider mi?

STRASSER: Ha hah. Düşünüyordum da. Gitmesine izin versek çok tehlikeli. Kalmasına izin versek çok tehlikeli.

RENAULT: (*düşünceli*) Anlıyorum ne demek istediğinizi.

(CARL, LEUCHTAG'*ların masasına bir şişeyle yaklaşır. Orta yaşta bir çifttirler.*)

CARL: (*Almanca*) En iyi brandy'yi getirdim size. Bunu yalnızca personel içer burada.

BAY LEUCHTAG: Sağ ol, Carl.

CARL: (*İçki doldururken*) Bayan Leuchtag'a.

BAYAN LEUCHTAG: Teşekkürler, Carl.

CARL: Bay Leuchtag'a.

BAY LEUCHTAG: Carl, otursana. Bizimle bir brandy iç.

BAYAN LEUCHTAG: (*mutluluktan yüzü parıldayarak*) Yarın Amerika'ya gitmemizi kutlayalım.

CARL: (*otururak*) Çok teşekkürler. Bunu bana teklif edece-

ğinizi bildiğim için en iyi brandy ile üçüncü bir bardak getirdim yanımda.

BAYAN LEUCHTAG: Sonunda, gideceğimiz gün geldi.

BAY LEUCHTAG: Frau Leuchtag'la ben artık yalnızca İngilizce konuşuyoruz.

BAYAN LEUCHTAG: Amerika'ya gittiğimiz zaman kendimizi evimizdeymiş gibi hissedelim diye.

CARL: Çok iyi bir fikir.

BAY LEUCHTAG: (*bardağını kaldırarak*) Amerika'ya.

(BAYAN LEUCHTAG *ve* CARL, *"Amerika'ya" sözünü yinelerler. Kadeh tokuşturup içerler.*)

BAY LEUCHTAG: Liebchen, ah, tatlım, kaç saat?

BAYAN LEUCHTAG: (*kol saatine bakarak*) On saat.

BAY LEUCHTAG: (*şaşırarak*) O kadar çok mu?

CARL: Hah, Amerika'da harikalar yaratacaksınız.

(*Oyun salonundan gelirken,* ANNINA, *koridorda* RENAULT*'yla karşılaşır.*)

RENAULT: Şansınız nasıl gidiyor, hanımefendi? Aa, çok kötü. Kendisi şurada.

(ANNINA, RICK*'i görür, masasına gider.*)

ANNINA: M'sieur Rick?

RICK: Evet?

ANNINA: Sizinle bir dakikacık konuşabilir miyim, lütfen?

(RICK, ANNINA*'ya bakar.*)

RICK: Buraya nasıl girdiniz? Sizin yaşınız küçük.

ANNINA: Yüzbaşı Renault'yla birlikte geldim.

RICK: (*alaylı*) Tahmin etmeliydim.

ANNINA: Kocam da birlikte.

RICK: Sahi mi? Anlaşılan, Yüzbaşı Renault geniş düşünmeye başlamış. Oturun. Bir içki ister misiniz?

(ANNINA *başını sallar.*)

RICK: Hayır, tabii olmaz. Ben içsem sizce bir sakıncası var mı?

ANNINA: Hayır. (RICK *kendine içki koyarken, sinirli bir sesle*) M'sieur Rick, nasıl bir kimse Yüzbaşı Renault?

RICK: Ah, başkaları gibi, sadece biraz daha fazla.

ANNINA: Hayır, yani güvenilir bir kişi midir? Sözünü...

RICK: Durun, bir dakika. Bunu bana sormanızı kim söyledi size?

ANNINA: O söyledi. Yüzbaşı Renault söyledi.

RICK: Anlamıştım. Kocanız nerede?

ANNINA: Rulet masasının başında, çıkış vizesi alabilecek parayı çıkarmaya çalışıyor. Tabii, hep kaybediyor.

(RICK, ANNINA'*ya yakından bakar.*)

RICK: Ne kadardır evlisiniz?

ANNINA: (*yalın bir sesle*) Sekiz haftadır. Bulgaristan'dan geliyoruz biz. Ah, işler çok kötü orada, M'sieur. Halkın gırtlağını sıkıyorlar. Jan ve ben, ikimiz, çocuğumuz böyle bir ülkede yetişsin istemiyoruz.

RICK: (*kaygılı*) Bu yüzden Amerika'ya gitmeye karar verdiniz.

ANNINA: Evet, ama çok paramız yok bizim, yolculuk etmekse çok pahalı ve güç. Buraya gelirken düşündüğümüzden daha da çok para harcadık. Sonra, Yüzbaşı Renault'ya rastladık, bize çok incelik gösterdi. Yardım etmek istiyor bize.

RICK: Şüphesiz.

ANNINA: Bize çıkış vizesi verebileceğini söylüyor, ama o kadar paramız yok.

RICK: Bunu biliyor mu kendisi?

ANNINA: Ah, evet.

RICK: Ve size bir vize vermek istiyor hâlâ?

ANNINA: Evet, M'sieur.

RICK: Siz de bilmek istiyorsunuz ki...

ANNINA: Sözünü tutar mı?

RICK: (*içkisine bakarak*) Her zaman tutar.

(*Bir sessizlik olur.* ANNINA *çok sıkıntılıdır.*)

ANNINA: Ah, M'sieur, siz bir erkeksiniz. Eğer biri sizi çok sevmiş olsaydı, bütün dünyada tek sizin mutlu olmanızı isteyecek kadar sizi sevseydi, bunu sağlayabilmek

için de kötü bir şey yapsaydı, bağışlar mıydınız kendisini?

RICK: (*boşluğa bakarak*) Kimse beni o kadar sevmedi.

ANNINA: O bunu hiçbir zaman bilemeyecek, kız bu kötü şeyi hep kalbinde gizleyecek olsa? Olur, değil mi?

RICK: (*sertçe*) Ne mi tavsiye ediyorum?

ANNINA: Ah, evet, lütfen.

RICK: Bulgaristan'a geri dönün.

ANNINA: Ah, ama bizim için Avrupa'yı terk edip Amerika'ya gitmek ne demek bir bilseniz! Ah, ama ya Jan öğrenecek olursa! O çocuk daha. Ben daha yetişkin sayılırım birçok bakımdan.

RICK: Evet, neyse, herkesin Casablanca'da sorunları var. Sizinki çözülebilir. İzninizle.

(RICK, *ayağa kalkar,* ANNINA'*nın yanından ayrılır.*)

ANNINA: (*sesi zar zor çıkarak*) Sağ olun, M'sieur.

(*Yerinde oturur.*)

(RICK, *rezervasyon listesine göz gezdirirken,* ILSA *ile* LASZLO'*nun caféden girdiklerini görür. Onlara doğru gider.*)

RICK: İyi geceler.

LASZLO: İyi geceler. İşte, geldik yine.

RICK: Bunu Sam için büyük bir iltifat kabul ediyorum. (ILSA'*ya*) Sanırım size Paris'teki, nasıl söyleyeyim, daha mutlu olduğunuz günleri hatırlatıyor.

ILSA: (*sessizce*) Evet. Ona yakın bir masaya oturabilir miyiz?

LASZLO: (*çevresine bakınarak*) Ve mümkün olduğu kadar Albay Strasser'den uzak.

RICK: Bunu ayarlamak için buranın coğrafyası yetmeyebilir. (*Parmağını şaklatarak* GARSON'*u çağırır.*) Paul! Masa otuz!

BAŞGARSON: (ILSA *ile LASZLO'ya*) Başüstüne, efendim. Buradan, lütfen.

RICK: (ILSA'*ya*) Sam'a söyleyeceğim, 'As Time Goes By'ı

çalsın. Galiba en sevdiğiniz parça bu.

ILSA: (*gülerek*) Sağ olun.

(RICK, SAM'*e doğru gider, kendisine birşeyler fısıldar.* SAM, *çaldığı parçayı yarıda keser, başını sallayarak,* '*As Time Goes By*'*ı çalmaya başlar.* LASZLO *sipariş verir.*)

LASZLO: İki konyak, lütfen.

(RICK, *oyun salonuna gider. İçeride, rulet masasında,* JAN, *trajik gözlerle bakmaktadır. Önünde üç fiş kalmıştır yalnızca. Şaşkın bir halde durur.* RICK, *yaklaştığı sırada,* KRUPYE, JAN'*a sorar:*)

KRUPYE: Bir bahis daha oynamak ister misiniz efendim?

JAN: Hayır, hayır, sanmıyorum.

(RICK, JAN'*ın arkasında durur.*)

RICK: (JAN'*a boş bakışlarla*) Yirmi ikiye oynadınız mı hiç bu akşam? Yirmi iki, diyorum.

(JAN, RICK'*e, sonra da elindeki fişlere bakar. Bir an sessizlik olur. Fişleri yirmi ikiye koyar.* RICK *ile* KRUPYE *bakışırlar.* KRUPYE, RICK'*in kendisinden ne yapmasını istediğini anlar. Çarkı çevirir. Arkada,* CARL, *büyülenmiş bir halde, dönen çarka bakmaktadır. Çarkın dönmesi durur.*)

KRUPYE: (*Fransızca yüksek sesle*) Yirmi iki, siyah, yirmi iki.

(KRUPYE, *bir küme fişi o rakama doğru sürer.* JAN, *almak için uzanır. Yakındaki bir masada,* RENAULT, *olup bitenleri izler.*)

RICK: (JAN'*a hiç bakmadan*) Bırakın, kalsın.

(JAN, *duraksar, sonra elini geri çeker. Arkada,* CARL, *döne doğru yanaşır. Çark döner. Dönerken kimsenin sesi çıkmaz. Çark durur.*)

KRUPYE: Yirmi iki, siyah.

(*Arkada,* CARL, *soluğunu tutar.* KRUPYE, JAN'*ın önüne doğru bir küme fiş kürer.* RENAULT, *suratını buruşturarak bakar.*)

RICK: (JAN'*a*) Paranızı alın ve bir daha gelmeyin.

(*Bir* MÜŞTERİ CARL'*a yakınmaktadır.*)

MÜŞTERİ: Söylesenize, burası gerçekten dürüst bir yer mi?

CARL: (*ateşli bir sesle*) Dürüst mü! Gün kadar aşikâr!

(JAN *ve* ANNINA *fişleri paraya çevirirken,* RICK, KRUPYE'*yle konuşur.*)

RICK: Nasıl gidiyoruz bu akşam?

KRUPYE: (*kuru bir sesle*) Eh işte, düşündüğümden birkaç bin eksik.

(RICK *hafifçe güler, bara doğru çıkar.* ANNINA, RICK'*e doğru koşarak sarılır.*)

ANNINA: M'sieur Rick, ben...

RICK: Şanslı çocukmuş.

CARL: (*sakınarak*) M'sieur Rick, sizin için bir fincan kahve getireyim mi?

RICK: Yo, teşekkürler, Carl.

CARL: M'sieur Rick!

(JAN'*ın kazandığını gören* RENAULT, *masasından kalkarak* RICK'*in peşinden gider.* JAN *ile* ANNINA *yolunu keserler.*)

JAN: Yüzbaşı Renault, izninizle?..

RENAULT: Ah, burada olmaz, lütfen. Sabah büroma gelin. İşler neyi gerektiriyorsa onu yaparız.

JAN: Altıda orada oluruz.

RENAULT: Ben onda olurum. (*Yalancıktan bir gülümsemeyle*) İkiniz adına çok sevindim. Yine de garibime gitti nasıl kazandınız. (*İleriye bakınca* RICK'*i görür.*) Belki de o kadar garip sayılmaz. Yarın sabah görüşürüz.

ANNINA: Çok teşekkür ederiz size, Yüzbaşı Renault.

(*Barda,* CARL, SAŞA'*nın kulağına fısıldar.* SAŞA, "*Olamaz!*" *der.* RICK *koşar.*)

SAŞA: Patron, harika bir iş yapmışsınız.

(RICK'*i iki yanağından öper.*)

RICK: Git başımdan, çılgın Rus!

(CARL, RICK *için brandy doldurur.* RICK *bakmıyor-*

muş gibi yaparak ILSA'*nın olduğu yere doğru kaçamak bakar.* RENAULT *yaklaşır.*)

RENAULT: Tam tahmin ettiğim gibi, çok duygusal birisin.

RICK: Sahi mi? Niye?

RENAULT: (*azarlarcasına*) Benim küçük maceralarıma niçin karışıyorsun?

RICK: Diyelim, aşka olan saygımdan.

RENAULT: (*iyi huylu*) Neyse, bu seferlik bağışlıyorum. Ama, yarın akşam nefes kesici bir sarışınla burada olacağım, kaybederse sevinirim. Ha hah! (*Gülümseyerek oyun salonuna doğru gider.* LASZLO, RICK'*e yaklaşır.*)

LASZLO: M'sieur Blaine, bilmem konuşabilir miyiz?

RICK: Buyurun.

LASZLO: Acaba daha başka bir yer yok mu? Söyleyeceklerim size biraz gizli.

RICK: Bürom.

LASZLO: Oldu.

(*Büroda.*)

LASZLO: Casablanca'dan çıkmam ne kadar önemli herhalde biliyorsunuz. (*Yalın bir sesle*) Büyük bir hareketin bir lideri olma ayrıcalığını taşıyorum. Şimdiye kadar ne işler yaptım biliyorsunuzdur. Biliyorsunuzdur bu işlerin ne anlama geldiğini, serbestçe Amerika'ya ulaşıp orada bu işlere devam etmemin binlerce ve binlerce insan için ne demek olduğunu.

RICK: Siyasetle ilgim yok benim. Büromda dünya sorunları tartışılmaz. Ben bir salon sahibiyim.

LASZLO: Yeraltından arkadaşlarım hayli bir geçmişiniz olduğunu söylüyorlar. Etiyopya'ya silâh kaçırmışsınız. İspanya'da faşistlere karşı savaşmışsınız.

RICK: Ne çıkar bundan?

LASZLO: Hep haksızlığa uğrayanlardan yana savaşmış olmanız garip değil mi?

RICK: Evet. Çok da pahalıya oturan bir uğraş. Ama, sadece

bir işadamıydım o zamanlar.

LASZLO: Yüz bin franklık bir öneriyi takdir edecek kadar da bir işadamı mısınız acaba?

RICK: Takdir ederim, ama kabul etmem.

LASZLO: İki yüze çıkarıyorum.

RICK: Dostum, bir milyona ya da üç milyona da çıkarsanız size vereceğim yanıt yine aynı olacaktır.

LASZLO: Onları bana niçin vermek istemediğinizin herhalde bir nedeni olmalı.

RICK: Var. Önerim, karınıza sorun.

(LASZLO, *şaşkın,* RICK'*e bakar.*)

LASZLO: Bağışlayın?

RICK: Karınıza sorun, dedim.

LASZLO: Karıma!

RICK: Evet.

(RICK *ve* LASZLO *aşağıda şarkı söyleyen erkek sesleri duyarlar. Büronun dışında, merdivenin başında,* RICK, *bir grup Alman subayın piyanonun çevresinde 'Wacht am Rhein'ı söylediklerini görür.* RICK, *anlamsız bakışlarla bakar. Aşağıda, barda,* RENAULT *kaşlarını çatık, izlemektedir.* LASZLO, *bürodan dışarı çıkmıştır. Şarkıyı dinlerken dudaklarını kemirir. Basamaklardan aşağıya inmeye başlar,* ILSA'*nın oturduğu masayı geçer, dosdoğru orkestraya doğru gider. Bir masada* ALMAN SUBAY'*la birlikte oturmakta olan* YVONNE, *gözlerini indirerek içkisine bakar.* LASZLO *orkestrayla konuşur.*)

LASZLO: Marseillaise'i çalın! Çalsanıza!

(*Orkestranın üyeleri basamaklara,* RICK'*e doğru bakarlar,* RICK *başıyla onaylar. Orkestra çalmaya başladığında,* LASZLO *ve* CORINA *söylerler.* STRASSER, *rekabeti bastırmak için, şarkı söyleyen Almanları yönetir. Cafédeki insanlar da söylemeye başlarlar. Sonunda,* STRASSER *ile subaylar bırakıp otururlar. 'Marseillaise' devam eder, ancak,* YVONNE *da ayağa kalkmış,*

gözlerinde yaşlarla söylemektedir. ILSA, *ateşli şarkı söyleyen* LASZLO'*ya omuzları kabararak, coşku dolu bakar. En sonunda, tüm café ayağa kalkmış, parlak bir biçimde söylüyordur. Şarkı, yüksek, utkulu bir sesle son bulur.* YVONNE'*un yüzü gerilmiştir. Almanların baktıkları köşeye doğru yürekli gözlerle bakar. Ciğerlerinin bütün gücüyle haykırır.*)

YVONNE: Vive la France! Vive la democracie!

KALABALIK: Vive la France! Vive la democracie!

(*İnsanlar el çırpıyor, çığlıklar atıyordur. Birkaç Fransız subay* LASZLO'*nun çevresini alarak, kendisine içki sunarlar.* STRASSER *hiç de hoş olmayan gözlerle bakar. Barda ayakta durmakta olan* RENAULT'*ya doğru sert adımlarla ilerler.*)

STRASSER: Ne demek istiyorum anladınız herhalde? Eğer Laszlo'nun bir caféde bulunuşu böyle bir talihsiz gösteriye neden olursa, kimbilir Casablanca'da bulunuşu nelere yol açacaktır? Burasının bir an önce kapatılmasını tavsiye ediyorum.

RENAULT: (*masumca*) Herkes çok iyi vakit geçiriyor ama.

STRASSER: Evet, haddinden çok iyi. Bu yer kapanacak.

RENAULT: Ama kapatmak için hiçbir nedenim yok.

STRASSER: (*tersleyerek*) Bulun bir tane.

(RENAULT *bir an düşünür, sonra yüksek sesle düdüğünü çalar. Salon sessizleşir, bütün gözler* RENAULT'*ya çevrilir.*)

RENAULT: (*yüksek sesle*) Derhal herkes burayı terk etsin! Bu café ikinci bir emre kadar kapatılmıştır!

(*Kalabalığın içinden öfkeli bir homurdanma gelir.*)

RENAULT: Salonu derhal terk edin!

(RICK, *aceleyle* RENAULT'*nun yanına gelir.*)

RICK: Beni nasıl kapatabilirsiniz? Hangi nedenle?

RENAULT: Şok oldum, burada kumar oynandığını öğrendiğim zaman *şok oldum*!

(RICK'*in sinirleri boşalır.* KRUPYE, *oyun salonun-*

dan çıkarak RENAULT'*ya doğru gelir.*)

KRUPYE: (RENAULT'*ya bir tomar kâğıt para vererek*) Kazancınız, efendim.

RENAULT: Ah. Teşekkür ederim çok. (*Yeniden kalabalığa döner.*) Herkes hemen dışarı!

(*Café boşalırken,* STRASSER, ILSA'*ya yaklaşır. Tavrı sert, ama inceliklidir.*)

STRASSER: Mademoiselle, bu karışıklıktan sonra, Laszlo'nun Casablanca'da kalması güvenli olmayacaktır.

ILSA: Bu sabahsa Casablanca'dan ayrılmasının güvenli olmayacağını söylemiştiniz.

STRASSER: O da doğru, ancak bir yer dışında, işgal altındaki Fransa'ya dönebilir.

ILSA: İşgal altındaki Fransa'ya mı?

STRASSER: Ha hah. Benim gözetimim altında.

ILSA: (*dolu bir sesle*) Ne ifade eder ki? Daha önce Almanların verdikleri güvencelerin nasıl bir değeri olduğunu hatırlayacaksınızdır.

STRASSER: Yalnızca iki seçenek var kendisi için.

ILSA: Neler acaba?

STRASSER: Fransız yetkililer kendisinin buradaki bir toplama kampına konması için bir neden bulabilirler.

ILSA: Ya öbür seçenek?

STRASSER: Sevgili Mademoiselle, Casablanca'da insan hayatının ne kadar ucuz olduğu gözünüzden kaçmamıştır herhalde. İyi akşamlar, Mademoiselle.

(ILSA, STRASSER'*e bakar, ne demek istediğini anlamıştır.* LASZLO *masaya geldiği sırada,* STRASSER *başıyla selâm vererek çıkar.*)

ILSA: Ne oldu Rick'le?

LASZLO: Bunu sonra konuşuruz.

(*Otelin koridorunda,* ILSA *ile* LASZLO *odalarına doğru yürüyorlardır. İçeriye girerler.* LASZLO *ışığı yakar, gölgeyi saptamak üzere pencereye doğru gider. Aşağıda, sokağın karşısında, bir kemerin altında bir adam görü-*

lür. LASZLO *adamı izler.*)

LASZLO: (*gölgeyi saptayarak*) Sadık dostumuz hâlâ orada.

ILSA: Victor, lütfen, bu akşam yeraltı toplantısına gitme.

LASZLO: (*sağduyulu*) Gitmem gerek. (*Gülümseyerek, ekler*) Ayrıca, bir erkeğin karısının önünde kahramanlık gösterme şansı her zaman doğmaz.

ILSA: Şaka etme. Albay Strasser'in bu akşamki uyarısından sonra, korktum.

LASZLO: Gerçeği söylersem, ben de korktum. Bu otel odamızda saklanıp mı kalacağım. Yoksa elimden geleni yapmaya devam mı edeceğim?

ILSA: Ne söylersem, sen yine devam edersin. Victor, neden Rick'ten hiç söz etmiyorsun bana? Neler öğrendin?

LASZLO: Kâğıtlar onda anlaşılan.

ILSA: Ya?

LASZLO: Ama satmaya niyeti yok hiç. Duygudan çok parayla ikna olacakmış gibi bir hali var.

ILSA: (*Bozuntuya vermeyerek, sesini bozmamaya çalışır*) Hiçbir neden gösterdi mi?

LASZLO: Sana sormamı önerdi.

ILSA: *Bana* mı?

LASZLO: Evet. "Karınıza sorun," dedi. Bilmiyorum niçin öyle söyledi.

(ILSA, *yatağa doğru gider, üstüne oturur.* LASZLO *ışığı söndürür.*)

LASZLO: Evet, dışarıdaki dostumuz bizi yatıyoruz sanacaktır. Beş dakika içinde giderim.

(*Yatağın üstüne,* ILSA'*nın yanına oturur. Aralannda bir sessizlik geçer. Sessizlik daha daha da artar. Sonunda,*)

LASZLO: (*yavaş sesle*) Ilsa, ben...

ILSA: Evet?

(*Bir duraksama.*)

LASZLO: Ben toplama kampındayken, Paris'te yalnız mı kaldın?

(*Yüzleri karanlıkta zor seçilir.*)

ILSA: Evet, Victor, yalnız kaldım.

LASZLO: (*İçtenlikli*) Yalnız kalmanın ne demek olduğunu bilirim. Bana söylemek istediğin bir şey var mı?

ILSA: (*Kendini tutar, alçak sesle konuşur.*) Hayır, Victor, yok.

(*Sessizlik olur.*)

LASZLO: Seni çok seviyorum, sevgilim.

ILSA: (*zor konuşarak*) Evet. Evet, biliyorum. Victor, ne yaptıysam, inan ki...

LASZLO: Söylemene gerek yok. İnanıyorum.

(*Öne doğru eğilir,* ILSA'*yı yanağından öper.*)

LASZLO: (*ayağa kalkarak*) İyi akşamlar, sevgilim.

ILSA: İyi akşamlar. (*Gitmesini izler.*) Victor!

(*Ayağa kalkar, kapıya kadar geçirir.* VICTOR *kapıyı açmak üzeredir. Koridordan gelen hafif ışıkta* ILSA'*nın gergin ve kaygılı yüzü görülür. Duraksar.*)

ILSA: (*asıl söylemek istemediği bir sesle*) Dikkat et kendine.

LASZLO: Tabii, ederim.

(LASZLO, ILSA'*yı yanağından öper, kapıdan çıkar.* ILSA, *birkaç saniye orada durur, sonra pencereden bakmak üzere odadan geçer.* LASZLO'*nun sokakta gittiğini görünce, perdeyi örter, yatak odasından bir manto alır, çıkar. Caféde,* RICK *ile* CARL, *hesap defterinin üzerine eğilmişler, hesap çıkarmakla uğraşıyorlardır.*)

CARL: (*başını kaldırarak*) Neyse, durumunuz oldukça iyi, Herr Rick.

RICK: Kapalı kalmaya ne kadar dayanabilirim?

CARL: Eh, iki hafta, hatta üç.

RICK: Belki gerek kalmaz. Daha önce de rüşvet işlemişti. Bu arada, herkes ücretini alacak.

CARL: Ah, sağ olun, Herr Rick. Saşa bunu duyduğuna sevinecek. Ona borcum var.

RICK: Her yeri kilitle şimdi, olur mu, Carl?

CARL: Olur. Sonra toplantıya gideceğim...

RICK: (*sözünü keserek*) Nereye gittiğini bana söyleme.

CARL: (*gülerek*) Söylemem.

RICK: İyi akşamlar.

CARL: İyi akşamlar, M'sieur Rick.

(RICK *dairesine giden basamakları çıkar. Ortalık karanlıktır. Kapı açıldığında koridordan gelen ışık odada birisi olduğunu fark ettirir.* RICK, *küçük bir lâmbayı yakar.* ILSA, *karşısında oturuyordur, yüzü beyaz, ama kararlıdır.* RICK *şaşırarak, bir an için durur.*)

RICK: İçeriye nasıl girdin?

ILSA: Sokak merdiveninden.

RICK: Nasıl olsa geleceğini söylemiştim sana bu sabah, ama tahminlerimden erken çıktı. (*Alaylı bir incelikle*) Neyse, oturmaz mısın?

ILSA: Richard, seni görmem gerekiyordu.

RICK: 'Richard'mı olduk yine? Desene Paris'teyiz.

ILSA: Lütfen.

RICK: Beklenmedik ziyaretinin herhalde geçiş kâğıtlarıyla bir ilgisi yoktur? Anlaşılan, o kâğıtlar bende olduğu sürece, yalnız kalmayacağım hiç.

ILSA: (RICK'*in yüzüne bakarak*) Ne fiyat istiyorsan iste, yeter ki o kâğıtları ver.

RICK: Kocanla bütün bunları konuştuk bitti. Pazarlık yok.

ILSA: Benim için neler hissettiğini biliyorum, ancak senden ricam, hislerini daha önemli bir şey için bir yana bırakman.

RICK: Yoksa kocanın ne kadar büyük adam olduğunu mu dinlemek zorundayım yine? Neymiş savaştığı bu önemli dava?

ILSA: Senin davan da oydu. Sen de kendi yolundan aynı şey için savaşıyordun.

(*Bir duraksama.* ILSA, *yeni bir yaklaşıma geçer.*)

ILSA: Richard, Richard, bir zamanlar sevmiştik birbirimizi. Eğer o günlerin senin için herhangi bir anlamı varsa...

RICK: (*sertçe*) Yerinde olsaydım Paris'i öne sürmezdim. Kötü bir satış.

ILSA: Lütfen. Lütfen, dinle beni. Gerçekten olup bitenleri bilseydin eğer, bir bilebilseydin gerçeği...

RICK: (*sözünü keser*) Bana ne söyleseydin inanmazdım. İstediğini elde etmek için her şeyi söyleyebilirsin artık.

ILSA: (*tepesi atarak, küçümseyici bir sesle*) Kendini aldırmak istiyorsun, değil mi? Her şey tehlikedeyken senin düşünebileceğin tek şey, kendi duyguların. Bir kadın seni incitti diye öcünü bütün dünyadan çıkarmaya kalkıyorsun. Sen bir, sen bir korkaksın, bir zavallısın. (*Boşalır.*) Yo. Ah, Richard, özür dilerim. Üzgünüm, ama, ama sen, sen son umudumuzsun. Bize yardım etmezsen eğer, Victor Laszlo Casablanca'da ölecektir.

RICK: Ne çıkar bundan? Ben Casablanca'da öleceğim. Ölmek için iyi bir yer.

(*Bir sigara yakmak için döner.*)

RICK: (*yeniden* ILSA'*ya dönerek*) Şimdi, sen...

(ILSA'*yı görünce keser.* ILSA, *elinde küçük bir tabanca tutmaktadır.*)

ILSA: Pekâlâ. Seninle mantıklı konuşmaya çalıştım. Her yolu denedim. O kâğıtları istiyorum artık.

(*Bir an için,* RICK'*in gözlerinde bir hayranlık belirir.*)

Getir onları bana.

RICK: Getirmem gerekmiyor. Buradalar.

ILSA: Koy masanın üstüne.

RICK: (*başını sallar*) Olmaz.

ILSA: Son kez, koy onları masanın üstüne.

RICK: Eğer Laszlo ve bu dava senin için o denli önemliyse hiçbir şey durduramayacaktır seni. Pekâlâ, işini kolaylaştırıyorum. Hadi, ateş et. Bana bir iyilik etmiş olursun.

(RICK, ILSA'*ya doğru yürür.* ILSA'*nın yanına vardığı zaman,* ILSA'*nın eli aşağı düşer.*)

ILSA: (*Neredeyse isterik bir sesle*) Richard, uzakta durmaya

çalıştım. Seni bir daha hiç göremeyeceğimi sandım, hayatımdan çıktın sandım. (*Pencereye doğru yürüyerek*) Paris'ten ayrıldığın gün, bir bilsen, neler geçirdim! Bir bilsen, seni ne kadar çok sevdiydini, hâlâ da ne kadar çok seviyorum!

(RICK, ILSA'yı *kollarına alır. Sıkıca sarılır, tutkuyla öper.* ILSA, RICK'*in kollarında kayıp gitmiştir. Bir süre sonra,* RICK'*in gözü pencereye vuran havaalanının döner işaret ışığına takılır. Masanın üstünde bir şişe şampanya ile iki tane yarım bırakılmış kadeh vardır.* ILSA *konuşuyor,* RICK *kulak kesilmiş dinliyordur.*)

RICK: Ya sonra?

ILSA: Evliliğimizin üstünden çok geçmemişti ki Victor yeniden Çekoslovakya'ya döndü. Ona Prag'da ihtiyaçları vardı, ama orada onu Gestapo bekliyordu. Kâğıdın üstünde yalnızca iki satır vardı: "Victor Laszlo yakalandı. Toplama kampına gönderildi." Deliye dönmüştüm. Bir haber alabilmek için aylarca bekledim. Haber geldi sonra. Ölmüştü, kaçarken vurmuşlar. Yalnızdım. Hiçbir şeysizdim. Umutsuz bile. Derken, sana rastladım.

RICK: Bana niçin dürüst davranmadın? Niçin evliliğini bir sır olarak sakladın?

ILSA: Ah, benim sırrım değildi bu, Richard. Victor öyle istemişti. En yakın dostlarımız bile bilmiyorlardı evliliğimizi. Beni korumak için yapmıştı bunu. Yaptığı işlerin hepsini biliyordum, eğer Gestapo onun karısı olduğumu öğrenecek olsaydı, benim için de, birlikte çalışanlar için de tehlikeli olurdu bu.

RICK: Hayatta olduğunu ilk kez ne zaman öğrendin?

ILSA: Tam sen ve ben birlikte Paris'ten ayrılmadan önce. Bir arkadaş geldi, Victor'un hayatta olduğunu söyledi. Onu Paris dışında bir yük kamyonunun içinde saklıyorlarmış. Hastaymış, bana ihtiyacı varmış. Sana söylemeyi denedim, ama göze alamadım. Biliyordum, Pa-

ris'i terk etmezdin, biliyordum ve Gestapo seni yakalardı. O yüzden ben... Neyse, neyse, gerisini biliyorsun.

RICK: Hah. Yine de sonu bitmemiş bir hikâye.
(ILSA'*nın yüzüne bakar.*)
Peki şimdi?

ILSA: Şimdi mi? Ne desem ki. (*yalın bir sesle*) Seni bir daha bırakıp gitme gücünü kendimde hiç bulamayacağımı biliyorum.

RICK: Peki Laszlo?

ILSA: Ah, ona yardım edeceksin artık, Richard, değil mi? Gitmesi için bir çare bulacaksın. O da, işinin başına döner, yalnızca bunun için yaşıyor o.

RICK: Bir şey dışında hepsi tamam. Sensiz gidecek.

ILSA: Mücadele edecek gücüm kalmadı. Senden bir keresinde kaçmıştım. Yine yapamam bunu. Ah, neyin doğru olduğunu ben de bilmiyorum. Her ikimiz için, hepimiz için sen düşün.

RICK: Pekâlâ, kabul. Senin güzelliğine, bebek.

ILSA: Keşke seni o kadar sevmeseydim.
(LASZLO *ile* CARL, *karanlıkta Rick's'e doğru ilerliyorlardır. Hızlı geçen bir polis arabasının ışıkları üzerlerini yalar, fark edilmemek için kendilerini bir duvarın dibine atarlar. Işıklar, yalayıp geçer.*)

CARL: Gittiler galiba.

LASZLO: Evet. Korkarım ötekilerini yakaladılar.

CARL: İçeri gelin. Gelin.
(LASZLO *ile* CARL, *caféden içeri girerler, bara doğru geçerler.*)
Girin içeriye. Size yardımcı olayım. Buraya gelin.

LASZLO: Sağ olun.

CARL: Su vereyim size.
(*İçeride odada,* RICK *ile* ILSA *aşağıdan gelen sesleri işitirler.* RICK, *kapıya doğru gider.* ILSA, *tam arkasında durur. Balkona çıkacakmış gibi bir hareket yapar,*

ancak RICK *geriye iter.* ILSA, *kapının arkasına doğru çekilirken,* RICK, *balkonun tırabzanlarına doğru ilerler.*)

RICK: Carl, neler oldu?

(CARL *ve* LASZLO *yukarıya bakarlar.*)

CARL: (*heyecanlı*) Polis bizim toplantıyı bastı. Herr Rick! Son anda kaçtık.

RICK: Gel bir dakika buraya.

(CARL *meraklı gözlerle yukarıya bakar, basamakları çıkmaya başlar.*)

CARL: Tamam, geliyorum.

RICK: Arka girişin ışığını söndürmeni istiyorum. Polisin dikkatini çekebilir.

CARL: Ama Saşa hep söndürür o ışığı...

RICK: (*sözünü keserek*) Unutmuş bu akşam.

CARL: Peki, geliyorum, ben yaparım.

(*Basamakların yukarısında,* CARL, ILSA'yı *görür. Hiçbir şey sormaz.*)

RICK: (*alçak bir sesle*) Bayan Lund'u eve götürmeni istiyorum senden.

CARL: Peki, efendim.

(CARL, *kapıdan içeriye geçerken,* RICK *aşağıya inmeye başlar.* LASZLO *küçük bar havlularından birini sıyrılan dirseğine sarmaktadır.* RICK, *yaralanmış yere soran gözlerle bakar.*)

LASZLO: Bir şey değil. Küçük bir sıyrık. Pencerenin birinden çıkmak zorunda kaldık.

(RICK *bara doğru gider, bir şişe çıkarır, bir içki koyar.*)

RICK: Neyse, bu yarayabilir belki.

LASZLO: Teşekkür ederim.

RICK: Kıl payı, demek?

LASZLO: Evet, neredeyse.

RICK: Bazan düşünmüyor musunuz hiç bütün bunlar değer mi diye? Yani mücadele ettiğiniz şey için?

LASZLO: Niye nefes alıyoruz diye de sorabilir insan. Eğer

nefes almayı kesersek, ölürüz. Eğer düşmanlarımızla mücadele etmeyi kesersek, dünya ölür.

RICK: Ne çıkar bundan? Sefaletten kurtulur.

LASZLO: Söyledikleriniz kulağa nasıl geliyor biliyor musunuz, M'sieur Blaine? İçinden inanmadığı bir şeye kendini inandırmaya çalışan biri olarak. İyi ya da kötü hepimizin bir alınyazısı vardır.

RICK: (*kuru bir sesle*) Evet, anlıyorum.

LASZLO: Bilmem anladınız mı? Kendinizden kaçmaya çalıştığınızı ve bunu hiçbir zaman başaramayacağınızı bilmem biliyor musunuz?

RICK: (*alaycı bir sesle*) Anlaşılan, benim 'alınyazı'mla ilgili her şeyi biliyorsunuz.

LASZLO: Daha çok şey biliyorum sizinle ilgili. Mesela bir kadına âşık olduğunuzu biliyorum. (*Hafifçe gülümser.*) Aynı kadına ikimizin de âşık olması garip. Bu caféye ilk geldiğim gece, sizinle Ilsa arasında birşeyler olduğunu anlamıştım. Kimsenin bunda suçu olmadığına göre, hiç, hiçbir açıklama beklemiyorum. Bir ricam var sadece. Geçiş kâğıtlarını bana vermiyorsunuz. Pekâlâ. Ama karımın güvende olmasını istiyorum. Bir iyilik yapın, sizden ricam, o kâğıtları kendisini Casablanca'dan çıkarmak için kullanın.

(RICK, LASZLO'*nun yüzüne kuşkulu gözlerle bakar.*)

RICK: Onu bu kadar çok mu seviyorsunuz?

LASZLO: Anlaşılan, siz beni yalnızca bir davanın lideri olarak görüyorsunuz. Ama ben bir insanım aynı zamanda. (*Uzağa doğru bir an için bakar, sonra sessizce*) Evet, onu o kadar çok seviyorum.

(*O anda cafénin kapısında çatırtılı bir ses kopar, birkaç jandarma zorla içeri girer. Bir* FRANSIZ GÖREVLİ *aydınlık yere doğru gelir,* LASZLO'*ya doğru konuşur.*)

FRANSIZ GÖREVLİ: Bay Laszlo?

LASZLO: Evet?

FRANSIZ GÖREVLİ: Bizimle geleceksiniz. Tutuklanma

emriniz var.

LASZLO: Hangi nedenle?

FRANSIZ GÖREVLİ: Yüzbaşı Renault o konuyu sizinle sonra tartışacak.

RICK: (*alaycı gülümser*) Anlaşılan, 'alınyazısı' başladı.

(LASZLO *bir an için* RICK'*e bakar, sonra onurlu bir sessizlik içinde görevliye doğru ilerler. Birlikte kapıya yürürler.* RICK *gözleriyle onları izler, ancak yüzünden duyguları okunmaz.*)

(*Ertesi sabah* RENAULT'*nun bürosunda.* RICK *oradadır.*)

RICK: Ama hiçbir somut kanıt yok elinizde, bunu biliyorsun. Burası Almanya ya da işgal altında Fransa değil. Birkaç dolar ceza kesip otuz gün verebilirsiniz ancak. Hatta, bırakabilirsiniz.

RENAULT: Ricky, Laszlo'nun başına gelen şeylerle o kadar ilgilenmemeni tavsiye ederim sana. Eğer onun kaçmasına en ufak biçimde yardım edecek olursan...

RICK: (*sözünü keserek*) Laszlo için başımı derde sokacağımı nereden çıkarıyorsun?

RENAULT: Çünkü, bir, kaçacak diye on bin franka bahse girmiştin. İki, geçiş kâğıtları sende, inkâr etmeye kalkma şimdi. Ve sonra, bu işi sırf Strasser'in bakışlarını beğenmediğin için yapabilirsin. Aslında, ben de beğenmiyorum.

RICK: Pekâlâ, gerekçelerin hepsi mükemmel.

RENAULT: Benim dostluğumu o kadar hesaba katma, Ricky. Bu meselede güçsüzüm. Hem sonra on bin frankı da kaybedebilirim.

RICK: Kurnaz sayılmazsın, ama etkileyicisin. Ben, ben anlıyorum durumu. Evet, kâğıtlar bende, ama niyetim kendim için kullanmak. Bu akşamki uçakla Casablanca'yı terk ediyorum, son uçak.

RENAULT: Hah?

RICK: Yanımda bir arkadaş da olacak. (*Güler*) Beğeneceğin

biri.

RENAULT: Ne arkadaşı?

RICK: Ilsa Lund.

(RENAULT'*nun yüzünde şaşkın bir kuşku belirir.*)

RICK: Kaçması için Laszlo'ya yardım edeceğim konusunda için rahat edebilir artık. Amerika'da en son görmek istediğim kişi o.

RENAULT: (*kurnazca*) Buraya bana bunu söylemek için gelmedin herhalde. Geçiş kâğıtları sende. Onun adını ve kendi adını yazıp ne zaman istersen gidebilirsin. Laszlo'nun başına geleceklerle ilgilenmen niçin?

RICK: Onunla ilgili değil. *Ben*, Ilsa ile kendim için ilgileniyorum. Resmen çıkıp gitmeye hakkımız var, orası doğru. Ama resmen çıkmaya hakkı olduğu halde birçok insanı Casablanca'dan bırakmadılar daha önce.

RENAULT: Sizi bırakmayacağımızı nereden çıkarıyorsun?

RICK: Ilsa, Laszlo'nun karısı. Strasser'in öğrenmek istediği bazı şeyleri biliyor olabilir. Louis, seninle bir pazarlık yapacağım. Onu böyle ufak bir şeyle suçlayacağın yerde daha anlı şanlı bir gerekçe bulabilirsin, kendisini yıllarca toplama kampında yatıracak cinsten bir şey mesela. Hem şapkana da bir yıldız takarlar, ne dersin?

RENAULT: Orası kesinlikle öyle. Almanya... (*Düzeltir.*) Vichy çok müteşekkir kalır.

RICK: O halde kendisini serbest bırak. Uçak kalkmadan yarım saat önce benim orada ol. Laszlo'nun geçiş kâğıtlarını almak için oraya gelmesini ben ayarlarım, bu sana onu tutuklaman için yeterince bir suç kanıtı olacaktır. Sen onu götürürsün, biz uçup gideriz. Bu ikinci olay Almanların canını sıkmayacaktır.

RENAULT: (*kafası karışmış*) Yine de bu işte benim anlamadığım bir nokta var. Bayan Lund, çok güzel bir kadın, evet, ama senin kadınlarla ilgilendiğini hiç görmedim.

RICK: Herhangi bir kadın değil o.

RENAULT: Anlıyorum. Sözünü sonuna kadar tutacağını nereden bileyim?

RICK: Laszlo ile şimdi ziyaretçi odasında gerekenleri konuşurum.

RENAULT: Ricky, seni özleyeceğim. Açıkçası, Casablanca'da en az benim kadar vicdanı sızlayan bir tek sen varsın.

RICK: (*kuru bir sesle*) Ah, sağ ol.

RENAULT: Hadi, o halde, Rick.

RICK: Bu arada, nöbetçi köpeklerini çek onun üstünden. Bu akşamüstü devriye gezmesinler. Başımı tehlikeye sokmak istemiyorum, arada sen olsan bile.

(*Mavi Papağan'da bir garson* FERRARI*'nin bürosuna kahve getirmektedir.* RICK *ile* FERRARI *oturmaktadırlar.*)

FERRARI: Evrak mı hazırlayalım, yoksa el sıkışmak yeterli mi?

RICK: Yeterli değil, tabii. Ama acelem olduğu için, öyle olsun.

FERRARI: Ah, Casablanca'dan çıkıp Amerika'ya gidiyorsun! Şanslı adamsın.

RICK: Ha, bu arada, benim Sam'le olan anlaşmam hep kârın yüzde yirmi beşidir. Bu kalacak.

FERRARI: Hımm. Ben yüzde on biliyordum. Ama yirmi beş hakkıdır.

RICK: Ayrıca, Abdul, Carl ve Saşa onlar da orada kalacaklar, yoksa satmıyorum.

FERRARI: Tabii kalacaklar. Rick's onlarsız Rick's olmaz.

RICK: (*ayağa kalkarak*) Neyse, hoşça kal. (*Kapıya doğru gider, durur, döner.*) Unutma, Rick's'e yüz karton Amerikan sigarası borcun var.

FERRARI: Kendime ödeme yapmayı unutmam.

(RICK *çıkar,* FERRARI, *masanın üstünde bir sinek haklar. Rick's'in dışarısı, kapının üstünde bir levha asılıdır.*)

Polis Şefinin Emriyle
KAPALIDIR

(*Birisi kapıya vurur.* RICK, *içeride bir masanın başında geçiş kâğıtlarına göz gezdirmektedir. Kapının vurulduğunu duyunca, kâğıtları cebine koyar, kapıya gider. Gelen,* RENAULT'*dur.*)

RICK: Geç kaldın.

RENAULT: Laszlo'nun otelden ayrılmak üzere olduğunu haber verdiler, tam zamanında burada olacağımı düşündüm.

RICK: Sana nöbetçi köpeklerini bağlamanı rica etmiştim.

RENAULT: Ah, kimse onu peşinden izlemeyecek buraya. (*Boş caféye göz gezdirir.*) Biliyor musun, burası sensiz eskisi gibi olmayacak, Ricky.

RICK: Evet, ne demek istediğini anlıyorum, ama Ferrari'yle konuştum. Rulette kazanmaya devam edeceksin.

RENAULT: Her şey hazır mı?

RICK: (*iç cebinin üstüne vurarak*) Kâğıtlar işte burada.

RENAULT: Söylesene, biz burayı aradığımız zaman, neredeydiler?

RICK: Sam'in piyanosunda.

RENAULT: Müzisyen olmamanın cezası!

(*Duran bir otomobilin sesi gelir.*)

RICK: Hah. Geldiler. Sen en iyisi büromda bekle.

(RENAULT *büroya çıkar. Dışarıda,* LASZLO *şoföre para ödüyordur.* ILSA *girişe doğru ilerler.*)

LASZLO: (*şoföre*) Buyurun.

(*İçeride,* RICK *kapıyı açar.* ILSA, *içeriye dalar. Tavrı içinde bulunduğu gerginliği gösterir.*)

ILSA: Richard, Victor seninlegi deceğimi sanıyor. Kendisine söylemedin mi?

RICK: Hayır, daha söylemedim.

ILSA: Her şey tamam, ama değil mi? Her şeyi ayarlayabildin?

RICK: Her şey tamam sayılır.

ILSA: Ah, Rick!

(RICK'*e hafif soru soran bir bakışla bakar.*)

RICK: Havaalanında söyleriz ona. Düşünmek için ne kadar az zaman kalırsa, hepimiz için o kadar iyi olur. Lütfen, güven bana.

ILSA: Olur, güveniyorum.

(LASZLO *içeri girer.*)

LASZLO: M'sieur Blaine. Size nasıl teşekkür edeceğim bilemiyorum.

RICK: Ah, kalsın. Yapacak şeyler var daha.

LASZLO: Parayı getirdim, M'sieur Blaine.

RICK: Saklayın. Amerika'da lazım olur.

LASZLO: Pazarlık yapmıştık ama.

RICK: (*sözünü keserek*) Ah, dert etmeyin. Lizbon'da bir sorun çıkmaz, değil mi?

LASZLO: Hayır. Her şey ayarlandı.

RICK: İyi. Kâğıtlar burada işte, hepsi doldurulduu. (*Kâğıtları çıkarır.*) İmza atacaksınız, o kadar.

(*Kâğıtları* LASZLO'*ya verir,* LASZLO *teşekkür dolu alır.*)

RENAULT'nun sesi: Victor Laszlo!

(RENAULT *basamakları aşağıya kadar inmiştir.*)

RENAULT: Victor Laszlo, bu kâğıtların çalındığı kuryelerin öldürülmesine yardımcılıktan tutuklusunuz.

(ILSA *ile* LASZLO *bütün bütüne önlemsiz yakalanmışlardır.* RICK'*e doğru dönerler.* ILSA'*nın gözleri dehşetle bakar.* RENAULT *kâğıtları alır.*)

RENAULT: Ah, arkadaşım, Ricky için şaşırdınız? Bunu açıklamak çok basit: Aşk, erdemden üstün çıktı. Bunu...

(*Kuşkusuz,* RENAULT *durumdan hoşnuttur.* RICK'*e doğru döndüğünde gülüyordur. Birden gülümsemesi kesilir.* RICK'*in elinde* RENAULT'*ya doğru çevrilmiş bir tabanca vardır.*)

RICK: O kadar acele etme, Louis. Tutuklanan yok. Daha

değil.

RENAULT: Sen aklını mı kaçırdın?

RICK: Evet. Otur şuraya.

(RENAULT *duraksar, sonra* RICK'*e doğru yürür.*)

RENAULT: İndir o tabancayı.

RICK: (RENAULT'*yu durdurmak için elini havaya kaldırır.*) Louis, sana ateş etmek istemem, ama bir adım daha atacak olursan, ederim.

(RENAULT *bir an için durur,* RICK'*i süzer.*)

RENAULT: Bu koşullar altında, oturacağım.

(*Bir masaya doğru yürür, oturur.*)

RICK: (*sert bir sesle*) Ellerini masanın üstüne koy.

RENAULT: Umarım ne yaptığının farkındasındır, ama bilmem bunun ne anlama geldiğini biliyor musun?

RICK: Biliyorum. Bunu tartışacak çok zamanımız var daha.

RENAULT: (RICK'*e yaklaşmaya çalışarak*) "Nöbetçi köpeklerini uzaklaştır," demiştin.

RICK: Aynen, havaalanını ara ve söyle. Unutma, tabanca tam kalbinin üstünde.

RENAULT: (*çevirirken*) En can alıcı noktam.

(RICK *kâğıtları geri alır.*)

RENAULT: (*telefonda*) Alo, havaalanı mı? Yüzbaşı Renault konuşuyor. Lizbon uçağı için iki geçiş kâğıdı olacak. Bir sorun çıkmasın. İyi.

(*Alman konsolosluğunda,* STRASSER *telefon alıcısını sert sert sallar.*)

STRASSER: Alo? Alo?

(*Alıcıyı yerine koyar, masasındaki bir zile basar, sonra alıcıyı yine eline alır.*)

STRASSER: (*içeri giren bir subaya*) Arabam, çabuk!

SUBAY: Zu befehl, Herr Major.

(SUBAY *çıkar,* STRASSER *telefon başında kafasını toparlar.*)

STRASSER: Ben, Albay Strasser. Bir manga polis beni havaalanında karşılasın hemen. Derhal! İşitiyor musu-

nuz?

(*Alıcıyı yerine koyar, şapkasını kapar, hızla çıkar. Havaalanında, ulaştırma uçağının dış çizgileri güçlükle seçilir. Üniformalı bir* GÖREVLİ *hangar kapısının yanında telefon başındadır.*)

GÖREVLİ: Alo. Alo, radyo kulesi mi? Lizbon uçağı on dakika içinde kalkıyor. İstikamet doğu. Görüş uzaklığı: bir buçuk mil. Yerde hafif sis. Sis derinliği: yaklaşık 500. Tavan: sınırsız. Teşekkürler.

(*Telefonu yerine asar, otomobilin yanından geçer.* RENAULT *dışarıya çıkar, yakından kendisini* RICK *izler, eli cebindedir,* RENAULT'*yu tabancayla yönetir.* LASZLO *ve* ILSA *arabanın arkasından gelirler.*)

RICK: (GÖREVLİ'*yi göstererek*) Louis, adamın Bay Laszlo'yla birlikte gitsin, şu bavula da göz kulak olsun.

RENAULT: (*Alaylı bir yüzle başını eğer.*) Tabii, Rick. Sen nasıl istersen. (GÖREVLİ'*ye*) Bay Laszlo'nun bavulunu alın ve uçağa koyun.

GÖREVLİ: Başüstüne, efendim. Buradan lütfen.

(GÖREVLİ, LASZLO'*ya uçağa doğru eşlik eder.* RICK, *geçiş kâğıtlarını cebinden çıkarır,* RENAULT'*ya verir.*)

RICK: Senin için bir sakınca yoksa, adları sen yaz. (*Gülerek*) Hem, daha resmi olur.

RENAULT: Her şeyi akıl etmişsin, galiba?

RICK: (*sessizce*) Adlar, Bay ve Bayan Victor Laszlo.

(ILSA *ve* RENAULT, RICK'*e şaşkınlıkla bakarlar.*)

ILSA: *Benim* adım niye, Richard?

RICK: (RENAULT'*yu gözleyerek*) Çünkü o uçağa sen biniyorsun.

ILSA: (*aklı karışmış*) Anlamıyorum. Sen ne olacaksın?

RICK: Ben uçak kalkıncaya kadar onunla burada bekleyeceğim.

ILSA: (RICK'*in niyetini tam olarak anladığı anda*) Hayır, Richard, hayır. Ne oldu sana? Dün akşam demiştik

ki...

RICK: Dün akşam çok şeyler dedik. Sen, ikimiz için de sen düşün dedin. Ben de sonra epey düşündüm, her şey dönüp aynı sonuca varıyor. Sen Victor'la birlikte ait olduğun o uçağa biniyorsun.

ILSA: (*karşı koyarak*) Ama, Richard, hayır, ben, ben...

RICK: Dinle beni şimdi. Eğer burada kalırsan seni neler beklediğinin farkında mısın? Yüzde doksan toplama kampını boylarız ikimiz de, öyle değil mi, Louis.

RENAULT: (*kâğıtları imzalarken*) Korkarım, Albay Strasser bu konuda ısrar eder.

ILSA: (RICK'*e döner.*) Bunu sırf ben gideyim diye söylüyorsun.

RICK: Doğru olduğu için söylüyorum. İkimiz de içimizden biliyoruz ki senin yerin Victor'un yanı. Sen onun işinin bir parçasısın, seninle götürüyor. Eğer uçak kalktığı zaman onun yanında olmazsan, pişman olacaksındır.

ILSA: Hayır.

RICK: Belki bugün olmazsın, belki yarın olmazsın, ama yakında, bütün hayatın boyunca olursun.

ILSA: Biz ne olacağız?

RICK: Paris her zaman bizim. Elimizden kayıp gitmişti, kaybetmiştik onu. Ta ki sen Casablanca'ya gelinceye kadar. Dün akşam yeniden bulduk.

ILSA: Senden asla ayrılmayacağım demiştim!

RICK: Ayrılmıyorsun. Ama, benim de görecek bir hesabım var. Sen beni bekleyen yolda peşimden gelemezsin. Benim göreceğim işlerin bir parçası olmazsın sen. Ilsa, soyluluk taslayan biri değilimdir, ama üç kişinin meselesinin bu dünyanın yanında hiç kaldığını görmek zor değil. Sen de bir gün anlarsın bunu. Şimdi değil. Senin güzelliğine, bebek.

(*O anda,* LASZLO *gelir.*)

LASZLO: Her şey yolunda mı?

RICK: Bir şey dışında yolunda. Ayrılmadan önce bilmeniz gereken bir şey var.

LASZLO: (*ne geleceğini anlamıştır*) Monsieur Blaine, hiçbir açıklama beklemiyorum sizden.

RICK: Nasıl olsa yapacağım, belki sonra sizin için fark ettirir. Ilsa ile benim aramdakileri bildiğinizi söylemiştiniz.

LASZLO: Evet.

RICK: Ancak, dün akşam siz benim yerimdeyken onun da olduğunu bilmiyordunuz. Oraya geçiş kâğıtları için gelmişti. Öyle değil mi, Ilsa?

ILSA: (LASZLO'*nun yüzüne bakarak*) Evet.

RICK: (*sesi gittikçe daha sert çıkar, neredeyse kabalaşır.*) Onları almak için her yolu denedi, ama başaramadı. Bana hâlâ âşık olduğunu inandırmak için elinden geleni yaptı, ama her şey çok gerilerde kaldı artık. Sizin hatırınız için, sanki değilmiş gibi davrandı, ben de öyle davranmasına göz yumdum.

LASZLO: Anlıyorum.

(RICK *kâğıtları* LASZLO'*ya verir.*)

RICK: Buyurun, alın.

LASZLO: Teşekkürler. Anlıyorum sizi. Ve mücadeleye döndüğünüz için hoş geldiniz, diyorum. Bu sefer bizim kazanacağımızı biliyorum.

(*Pistte, uçağın pervanesi çalışmaya başlar.*)

LASZLO: Hazır mısın, Ilsa?

(ILSA, RICK'*e son kez bakar.*)

ILSA: Evet, hazırım. (RICK'*e*) Hoşça kal, Rick. Tanrı seni korusun.

RICK: Acele etseniz iyi olacak, yoksa o uçağı kaçıracaksınız.

(ILSA *ve* LASZLO *uçağın olduğu yöne doğru ayrılırken,* RENAULT RICK'*e utkulu gözlerle bakar.*)

RENAULT: Evet, haklıymışım! *Sen* duygusal birisin!

RICK: Dur bakalım orada! Neden söz ettiğini anlamıyorum.

RENAULT: Laszlo için yaptıklarından ve Ilsa'yı onunla gön-

dermek için uydurduğun masaldan söz ediyorum. Ben kadınlardan azıcık anlarım, dostum. Gitti, ama senin yalan söylediğini de anladı.

RICK: Her neyse, yardımların için teşekkürler.

(RICK'*in yüzünden hiçbir şey anlaşılmaz.*)

RENAULT: Sanırım, biliyorsun, bu iş her ikimiz için de iyi bitmeyecektir, özellikle senin için. Seni tutuklamam gerekecektir tabii.

RICK: Uçak kalkınca, Louis.

(*Uçağın kapısı kalkış için kapandığında,* STRASSER'*in arabası hangarın önünde acı bir fren yaparak durur.* STRASSER, *arabadan dışarıya fırlar,* RENAULT'*ya doğru koşar*)

STRASSER: Neydi o telefonun anlamı?

RENAULT: Victor Laszlo o uçakta.

(*Pisti başıyla gösterir.* STRASSER *dönerek bakar, uçağın kalkış yoluna yaklaşmakta olduğunu görür.*)

STRASSER: Ne bekliyorsunuz orada? Niçin durdurmuyorsunuz?

RENAULT: M'sieur Rick'e sorun.

(STRASSER, RICK'*e şöyle bir bakar, sonra hangar kapısındaki telefona doğru bir adım atar.*)

RICK: Çekilin o telefonun başından.

(STRASSER *yan yolda kalır,* RICK'*e bakar, ciddi olduğunu anlar.*)

STRASSER: (*çok gergin*) Size tavsiyem, siz karışmayın.

RICK: Yüzbaşı Renault'ya ateş ediyordum, size de ederim.

(STRASSER *telefona doğur koşar. Alıcıya dehşetle sarılır.*)

STRASSER: (*telefonda*) Alo?

RICK: İndirin o telefonu aşağı!

STRASSER: Radyo kulesini bağlayın bana!

RICK: İndirin!

(STRASSER, *bir eli alıcıda, öbür eliyle bir tabanca çıkarıp hemen* RICK'*e doğru ateş eter. Kurşun hedefi bul-*

maz, ancak RICK'*in atışı hedefini bulur,* STRASSER *yere yığılır. Bir polis arabası hangardan aceleyle çıkar. İçinden dört jandarma fırlar. Uzakta, uçak, kalkış yoluna girmektedir. Jandarmalar,* RENAULT'*ya koşarlar.* RENAULT *onlara döner.*)

JANDARMA: Mon Capitaine!

RENAULT: Albay Strasser vuruldu. (*Durur.* RICK'*e bakar, sonra jandarmalara döner.*) Her zamanki şüphelileri toplayın.

JANDARMA: Qui, mon Capitaine.

(*Öbür jandarmalar arkasında çıkar. İki adam bakışırlar.* RENAULT *bir şişe Vichy suyu alır, açar.*)

RENAULT: Evet, Rick, yalnızca duygusal biri değilsin, vatansever de oldun şimdi.

RICK: Belki de tam sırası.

RENAULT: Haklısın galiba.

(*Bardağa su boşaltırken,* RENAULT *Vichy etiketini görür ve şişeyi çöp sepetinin içine atarak, uzağa tekmeler.* RICK *ve* RENAULT *uçağın kalkışını izlerler, bulutların arasında gözden yitinceye kadar bakmayı sürdürürler.*)

RENAULT: Casablanca'dan bir süre için kaybolursan iyi olur senin için. Brazzaville'de bir Özgür Fransa Garnizonu var. Bir geçiş ayarlayabilirim sana.

RICK: (*gülümser*) Geçiş kâğıdı mı diyorsun. Bir yolunu bulabilirim. Ancak, bizim bahsin sonucunu değiştirmez bu. On bin frank borçlusun bana hâlâ.

RENAULT: O on bin frank yeter giderlerimizi karşılamaya.

RICK: *Giderlerimiz* mi!

RENAULT: Ha hah.

RICK: Louis, galiba güzel bir dostluğun başlangıcı bu.

(RICK *ile* RENAULT *gecenin içine doğru birlikte yürürler.*)

SON

CASABLANCA

HUMPHREY BOGART
INGRID BERGMAN
PAUL HENREID
CLAUDE RAINS
CONRAD VEIDT
SYDNEY GREENSTREET
PETER LORRE
S. Z. SAKALL
MADELEINE LeBEAU
DOOLEY WILSON
JOY PAGE
JOHN QUALEN
LEONID KINSKEY
CURT BOIS

Yapımcı: Hal B. Wallis
Yönetmen: Michael Curtiz
Senaryo: Julius J. Epstein, Philip G. Epstein,
Howard Koch
Fotoğraf: Arthur Edeson
Film Editörü: Owen Marks
Ses Düzeni: Francis J. Scheid
Sanat Yönetmeni: Carl Jules Weyl
Müzik: Max Steiner

Howard Koch

KAZABLANKA

senaryo

Murray Burnett ile Joan Alison'un oyun olarak yazdıkları *Casablanca,* Epstein Kardeşler ile Howard Koch'un senaryosu, Michael Curtiz'in yönetimi ve Ingrid Bergman ile Humphrey Bogard'ın unutulmaz oyunculuklarıyla, 20. yüzyıl sinema tarihinin 'efsane filmi' haline geldi. Bütün dünyada '50. Yıldönümü'nün kutlandığı *Casablanca*, ülkemizde de Can Yayınları tarafından yayınlanarak kutlanıyor. Umberto Eco'nun 'filmlerin filmi' olarak nitelendirdiği *Casablanca*, 'romantik idealizm', 'varoluşçu kahramanlık', 'onulmaz bir romantik kuşağın aşk öyküsü', 'savaş yıllarının gerçekliği', 'toplumcu serüven' gibi birçok özellikleriyle açıklanmak istenmektedir. Dünyanın sanki bir sinema seti olarak yer aldığı *Casablanca,* aslında, İkinci Dünya Savaşı kuşağının bir epopesi olduğu kadar, unutulmaz güzellikte de bir aşk öyküsü; insanlık onuru, erdemi, özverisi ve yürekliliğinin sımsıcak bir anlatısı, belki de bu nitelikleriyle 'çağımızın nostaljisi'.

Kapaktaki resim: JEFF GOLD (Kazablanka filminin unutulmaz iki oyuncusu: Humphrey Bogart ile Ingrid Bergman)

ISBN 975-510-512-3

9 789755 105123

125000 KELEPİR

KDV İÇİNDEDİR